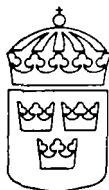

Regeringens proposition 1993/94:25

Inriktningen av den ekonomiska politiken

Prop.
1993/94:25

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 oktober 1993

Carl Bildt

Anne Wibble
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisar regeringen riktlinjerna för den ekonomiska politiken och särskilt de delar av saneringsprogrammet för de offentliga finanserna där förslag kommer att föreläggas riksdagen under 1993/94 års riksmöte. Regeringen redovisar också en bedömning av den svenska ekonomin under åren 1994 och 1995. Vidare läggs fram förslag till indexering av vissa punktskatter.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	3
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt	3
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt	8
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter	10
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:582) om koldioxidskatt	11
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt	14
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:306) om dryckesskatt	16
3	Ärendet och dess beredning	19
4	Allmänna utgångspunkter	19
5	De internationella förutsättningarna	21
5.1	Svag internationell konjunktur	21
5.2	Det ekonomiska samarbetet i Europa	22
5.3	Utsikterna för den internationella ekonomin	23
6	Politik för tillväxt och sysselsättning	26
6.1	Politikens inriktning	26
6.2	Finanspolitiken	30
6.3	Penning- och valutapolitiken	32
7	Villkor för näringslivets expansion	35
7.1	Företagandets betydelse	35
7.2	Skattepolitiken	36
7.3	Arbetsmarknaden	38
7.4	Utbildning och forskning	40
7.5	Kapitalförsörjning och riskkapital	42
7.6	Infrastrukturen	43
7.7	Den offentliga sektorns samspel med näringslivet	44
8	De offentliga utgifterna	45
9	Institutionella förändringar	47
9.1	Budgetprocessen	47
9.2	Pågående reformarbete	48
10	Svensk ekonomi 1993-1995	49
11	Indexering av vissa punktskatter	54
11.1	Förslagen	54
11.2	Finansiella effekter	56

Bilaga 1 Svensk ekonomi

Bilaga 2 Lagrådsremissens lagförslag

Bilaga 3 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1993-10-14

Regeringen föreslår att riksdagen

dels godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken (avsnitt 6),

dels antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,
2. lag om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt,
3. lag om ändring i lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter,
4. lag om ändring i lagen (1990:582) om koldioxidskatt,
5. lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt,
6. lag om ändring i lagen (1977:306) om dryckesskatt.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1957:262) om allmän energiskatt¹

dels att 10 och 14 §§ samt bilaga 1 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 16 §, samt närmast före 16 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skatten tas ut, om inte annat sägs i andra stycket, med i bilaga 1 angivet belopp för vikt- eller volymenhet. I fall som avses i 8 § första stycket 3 tas dock skatten ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan skatt på gasol som används för drift av motorfordon och annan gasol.

Föreslagen lydelse

10 §²

Skatten för år 1994 tas ut, om inte annat sägs i andra stycket, med i bilaga 1 angivet belopp för vikt- eller volymenhet. För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 16 §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998. I fall som avses i 8 § första stycket 3 tas dock skatten ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan skatt på gasol som används för drift av motorfordon och annan gasol.

¹ Lagen omtryckt 1984:994.

² Senaste lydelse 1993:843.

För bränsleblandningar för vilka skatt skall tas ut enligt denna lag skall skatt dock inte tas ut för den del av blandningen som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som anges i bilaga 1 för oljeprodukter.

För oljor får volymen räknas om till 50° C om temperaturen överstiger 70° C när skattskyldigheten inträder.

Till miljöklass 1 hör oljor som har ett kokintervall (destillationsintervall) av olika bredd mellan 180 och 285° C vid 95 procent destillat, en densitet mellan 800 och 820 kilogram per kubikmeter vid 15° C och som innehåller högst 0,001 viktprocent svavel och högst 5 volymprocent aromatiska kolväten. Sådana oljor får inte innehålla klart mätbara polycykliska aromatiska kolväten och måttet på den naturliga tändvilligheten (cetanindex) får inte understiga 50.

Till miljöklass 2 hör till miljöklass 1 inte hänförliga oljor som har ett kokintervall (destillationsintervall) av olika bredd mellan 180 och 295° C vid 95 procent destillat, en densitet mellan 800 och 820 kilogram per kubikmeter vid 15° C och som innehåller högst 0,005 viktprocent svavel och högst 20 volymprocent aromatiska kolväten. Halten polycykliska aromatiska kolväten får inte överstiga 0,1 volymprocent och måttet på den naturliga tändvilligheten (cetanindex) får inte understiga 47.

Till miljöklass 3 hör övriga oljor.

Miljöklass för bränsle som avses i andra stycket bestäms med ledning av hela bränsleblandningens egenskaper.

14 §³

Skatten tas ut per kilowattimme med

a) 0 öre för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling,

b) 3,5 öre för annan elektrisk kraft än som avses under a) och som förbrukas i kommuner som anges i bilaga 2 till denna lag,

c) 6,3 öre för elektrisk kraft som förbrukas för el-, gas-, värme- eller vattenförsörjning i andra kom-

Skatten för år 1994 tas ut per kilowattimme med

a) 0 öre för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling,

b) 3,6 öre för annan elektrisk kraft än som avses under a) och som förbrukas i kommuner som anges i bilaga 2 till denna lag,

c) 6,6 öre för elektrisk kraft som förbrukas för el-, gas-, värme- eller vattenförsörjning i andra kom-

³ Senaste lydelse 1992:879.

muner än de som anges i bilaga 2 till denna lag,

d) 8,5 öre för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

muner än de som anges i bilaga 2 till denna lag,

d) 8,8 öre för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 16 §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.

Skatteomräkning

16 §

Skatten för vart och ett av kalenderåren 1995 t.o.m. 1998 skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 14 § och i bilaga 1 angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut för påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela kronor, hela ören respektive tiondels ören i förhållande till de i 14 § och i bilaga 1 angivna skattebeloppen.

*Nuvarande lydelse***Förteckning över vissa bränslen för vilka allmän energiskatt skall
erläggas**

Tulltaxenr	Bränsle	Skattesats
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	230 kr. per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbränn- oljor och eldningsoljor samt andra oljeprodukter, med undantag för smörj- oljor och smörjfetter som inte används för energiälstring, till- höriga	
	miljöklass 1	5 kr. per m ³
	miljöklass 2	290 kr. per m ³
	miljöklass 3	540 kr. per m ³
ur 27.11	Naturgas	175 kr. per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motor- fordon	85 öre per liter
	b) annat ändamål än drift av motorfordon	105 kr. per ton

⁴ Senaste lydelse 1992:1445.

Förteckning över vissa bränslen för vilka allmän energiskatt skall erläggas

Tulltaxenr	Bränsle	Skattebelopp
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	239 kr per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbränn- oljor och eldningsoljor samt andra oljeprodukter, med undantag för smörj- oljor och smörjfetter som inte används för energiälstring, till- höriga miljöklass 1 miljöklass 2 miljöklass 3	5 kr per m ³ 302 kr per m ³ 562 kr per m ³
ur 27.11	Naturgas	182 kr per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motor- fordon b) annat ändamål än drift av motorfordon	88 öre per liter 109 kr per ton

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1961:372) om bensinskatt¹ dels att 2 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skatt tas ut, om inte annat sägs i andra stycket, med 3 kronor 14 öre per liter för blyfri bensin, varmed avses bensin med en blyhalt om högst 0,013 gram per liter vid 15° C och med 3 kronor 65 öre per liter för annan bensin.

För metanol tas skatten ut med 80 öre per liter. Ingår metanol eller etanol i en blandning som avses i 1 § första stycket a) eller c) tas skatten ut för den inblandade alkoholen med 80 öre per liter och för blandningen i övrigt med 3 kronor 14 öre per liter om den utgörs av blyfri bensin och med 3 kronor 65 öre per liter om den utgörs av annan bensin.

Skatt tas inte ut för smörjolja som är inblandad i bensin.

Föreslagen lydelse

2 §²

Skatten för år 1994 tas ut, om inte annat sägs i andra stycket, med 3 kronor 27 öre per liter för blyfri bensin, varmed avses bensin med en blyhalt om högst 0,013 gram per liter vid 15° C och med 3 kronor 80 öre per liter för annan bensin.

För metanol tas skatten för år 1994 ut med 83 öre per liter. Ingår metanol eller etanol i en blandning som avses i 1 § första stycket a) eller c) tas skatten för år 1994 ut för den inblandade alkoholen med 83 öre per liter och för blandningen i övrigt på det sätt som framgår av första stycket.

För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 2 a §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.

2 a §

Skatten för vart och ett av kalenderåren 1995 t.o.m. 1998 skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 2 § angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

¹ Lagen omtryckt 1984:993.

² Senaste lydelse 1992:1478.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebeloppen som enligt denna lag skall tas ut för påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela ören.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter Prop. 1993/94:25

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter

dels att 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Dieseloljeskatt tas ut med 1 300 kronor per kubikmeter. Skatt skall dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor.

Föreslagen lydelse

5 §¹

Dieseloljeskatten för år 1994 tas ut med 1 300 kronor per kubikmeter. För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 5 a §. Därefter skall skatten tas ut med det belopp som gäller vid utgången av år 1998. Skatt skall dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor.

5 a §

Skatten för vart och ett av kalenderåren 1995 t.o.m. 1998 skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i 5 § angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut för påföljande kalenderår. Beloppet avrundas till hela kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

¹ Senaste lydelse 1993:839.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:582) om koldioxidskatt dels att 2 § och bilagan skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Koldioxidskatt tas ut, om inte annat följer av andra stycket, för bränslen som avses i 1 § första stycket med i bilagan angivet belopp för vikt- eller volymenhet. För varuslag som är skattepliktiga enligt 1 § andra stycket tas skatt ut med 74 öre per liter.

För skattepliktiga bränsleblandningar skall skatt dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som anges i bilagan för oljeprodukter.

Föreslagen lydelse

2 §¹

Koldioxidskatten för år 1994 tas ut, om inte annat följer av andra stycket, för bränslen som avses i 1 § första stycket med i bilagan angivet belopp för vikt- eller volymenhet. För varuslag som är skattepliktiga enligt 1 § andra stycket tas skatt ut med 77 öre per liter. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 2 a §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.*

För skattepliktiga bränsleblandningar skall skatt dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som gäller för oljeprodukter.

2 a §

Skatten för vart och ett av kalenderåren 1995 t.o.m. 1998 skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 2 § och i bilagan angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

¹ Senaste lydelse 1993:844.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut för påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela kronor respektive hela ören i förhållande till de i 2 § och i bilagan angivna skattebeloppen.

Bilaga till lagen (1990:582) om koldioxidskatt²

Nuvarande lydelse

Tulltaxenr enligt tull- taxelagen (1987:1068)	Bränsle	Skattesats
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	800 kr. per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbrännolja och eldningsolja samt andra oljeprodukter, med undantag för smörjolja och smörjfetter som inte används för energi- alstring	920 kr. per m ³
ur 27.11	Naturgas	680 kr. per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motorför- don b) annat ändamål än drift av motorfordon	48 öre per liter 960 kr. per ton

² Senaste lydelse 1992:880.

Tulltaxenr enligt tull- taxelagen (1987:1068)	Bränsle	Skattebelopp
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	832 kr per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbrännolja och eldningsolja samt andra oljeprodukter, med undantag för smörjolja och smörjfetter som inte används för energi- alstring	957 kr per m ³
ur 27.11	Naturgas	707 kr per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motorfor- don b) annat ändamål än drift av motorfordon	50 öre per liter 998 kr per ton

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt

Prop. 1993/94:25

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1961:394) om tobaksskatt¹ dels att 2 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §²

För tobaksvara *utgår* skatten med nedan angivna, i förhållande till varans myckenhet bestämda belopp, nämligen:

Varuslag	Vikt för 1 st.gram	Belopp för	
		1 st. öre	1 kg kr.
Cigarrer och cigariller			
grupp I	t.o.m. 1,7		33
" II	över 1,7 t.o.m. 3,0		37
" III	" 3,0 " 5,0		40
" IV	" 5,0		49
Cigarretter			
grupp I	t.o.m. 0,85		68
" II	över 0,85 t.o.m. 1,20		75
" III	" 1,20 " 1,55		80
" IV	" 1,55 " 1,90		85
" V	" 1,90		89
Röktobak			360:-
Tuggtobak			115:-
Snus			70:-

Föreslagen lydelse

2 §

För tobaksvara *tas* skatten *under år 1994 ut* med nedan angivna, i förhållande till varans myckenhet bestämda belopp. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 2 a §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.*

¹ Lagen omtryckt 1984:155.

² Senaste lydelse 1992:1086.

Varuslag	Vikt för 1 st.gram	Belopp för	
		1 st. öre	1 kg kr
Cigarrer och cigariller			
grupp I	t.o.m. 1,7		34
" II	över 1,7 t.o.m. 3,0		38
" III	" 3,0 "	5,0	42
" IV	" 5,0		51
Cigarretter			
grupp I	t.o.m. 0,85		71
" II	över 0,85 t.o.m. 1,20		78
" III	" 1,20 "	1,55	83
" IV	" 1,55 "	1,90	88
" V	" 1,90		93
Röktobak			374:-
Tuggtobak			120:-
Snus			73:-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**2 a §*

Skatten för vart och ett av kalenderåren 1995 t.o.m. 1998 skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 2 § angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut för påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela kronor respektive hela ören i förhållande till de i 2 § angivna skattebeloppen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:306) om dryckesskatt

Prop. 1993/94:25

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1977:306) om dryckesskatt¹
dels att 10 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

10 §²

Skatten på spritdrycker, vin, starköl och öl tas ut med de belopp som framgår av följande uppställning.

Alkoholhalt, volymprocent				Skatt, kronor per liter	
				grundbelopp	tilläggsbelopp
över	2,25	högst	3,5	3:-	-
"	3,5	"	4,5	8:50	-
"	4,5	"	7	12:50	-
"	7	"	10	17:10	-
"	10	"	13	26:70	-
"	13		16	36:60	-
"	16		19	47:50	-
"	19		24	47:50	5:10 för varje hel volymprocent som överstiger 19
"	24	"	29	73:-	6:20 för varje hel volymprocent som överstiger 24
"	29	"	34	104:-	6:40 för varje hel volymprocent som överstiger 29
"	34	"	39	136:-	7:70 för varje hel volymprocent som överstiger 34
"	39			174:50	7:80 för varje hel volymprocent som överstiger 39

I fråga om drycker vars alkoholhalt överstiger 19 volymprocent skall avrundning ske uppåt till närmast hela volymprocenttal, om alkoholhalten uppgår till del av hel volymprocent.

¹ Lagen omtryckt 1984:158.

² Senaste lydelse 1993:226.

10 §

Skatten på spritdrycker, vin, starköl och öl tas för år 1994 ut med de belopp som framgår av följande uppställning. För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 11 §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.

Alkoholhalt, volymprocent				Skattebelopp, kronor per liter	
				grundbelopp	tilläggsbelopp
över	2,25	högst	3,5	3:10	-
"	3,5	"	4,5	8:80	-
"	4,5	"	7	13:00	-
"	7	"	10	17:80	-
	10	"	13	27:80	-
"	13	"	16	38:10	-
"	16	"	19	49:40	-
"	19	"	24	49:40	5:30 för varje hel volymprocent som överstiger 19
"	24	"	29	75:90	6:40 för varje hel volymprocent som överstiger 24
"	24	"	34	107:90	6:70 för varje hel volymprocent som överstiger 29
"	34	"	39	141:40	8:00 för varje hel volymprocent som överstiger 34
"	39			181:40	8:10 för varje hel volymprocent som överstiger 39

I fråga om drycker vars alkoholhalt överstiger 19 volymprocent skall avrundning ske uppåt till närmast hela volymprocenttal, om alkoholhalten uppgår till del av hel volymprocent.

11 §³

Skatten för vart och ett av kalenderåren 1995 t.o.m. 1998 skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 10 § angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut för påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela tiotal ören.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

³ Förutvarande 11 § upphävd genom 1992:572.

I den reviderade finansplanen i kompletteringspropositionen (prop. 1992/93:150 bil. 1) föreslog regeringen ett saneringsprogram för de offentliga finanserna. Detta godkändes av riksdagen. Regeringen redovisar nu riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för vilka delar av saneringsprogrammet som förslag kommer att föreläggas riksdagen under 1993/94 års riksmöte.

Regeringen redovisar också en bedömning av den svenska ekonomin under åren 1994 och 1995. Denna bedömning baserar sig på bilaga 1.

I kompletteringspropositionen påtalades bl. a. att punktskatterna i många fall tas ut med ett visst belopp per styck. I reala termer sjunker därmed skatteuttaget över tiden vid en stigande prisnivå. I det av riksdagen beslutade saneringsprogrammet för de offentliga finanserna 1994-1998 ingår en budgetförstärkning om ca 7,4 miljarder kronor inom punktskatteområdet.

I denna proposition lägger regeringen fram ett förslag till införande av en realvärdesäkring åren 1994—1998 av de punktskatter där en sådan nu bedömts vara möjlig.

Under arbetets gång har diskussioner beträffande utformningen av förlättningsförslagen skett med företrädare för Riksskatteverket.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 12 oktober 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 2*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 3*.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Regeringen har i propositionen gjort vissa redaktionella ändringar i lagtexten.

4 Allmänna utgångspunkter

Tre år av ekonomisk stagnation är nu på väg att brytas. Någon dramatisk uppgång är det inte fråga om. Vägen tillbaka till uthållig tillväxt, full sysselsättning och sanerade statsfinanser är lång. Men alltfler tecken på en återhämtning kan nu skönjas. Därmed är också grunden lagd för en stark ekonomisk utveckling under andra hälften av 1990-talet.

Stagnationen efter 1980-talets överhettning har betytt en radikal förändring av problembilden. Den höga arbetslösheten och de stora underskotten i statsfinanserna utgör idag de allvarligaste symptomen på den ekonomiska krisen.

Ingen uppgift framstår i ljuset av detta som viktigare än att snabbt skapa förutsättningar för fler jobb i ett växande näringsliv.

En återhållande faktor kommer alltså att vara utvecklingen i vårt närområde. Konjunkturen utvecklas svagt i flertalet länder i Europa. En

stabilisering av den europeiska konjunkturen väntas inträffa före årsskiftet, men en tydligare uppgång väntas inte förrän under nästa år.

Sverige samarbetar via EFTA med EG för att med en samordnad strategi få fart på en långsiktigt uthållig tillväxt i Europa. Såväl i Sverige som i övriga Europa är utrymmet för en expansiv finanspolitik ytterst begränsat. Det råder samstämmighet om att den höga arbetslösheten och låga tillväxten måste angripas med en strategi där de stora underskotten i statsfinanserna sätter gränser för vilka åtgärder man kan vidta.

Regeringens strategi bygger dels på att sanera statens finanser, dels på att förbättra förutsättningarna för företagande. Båda dessa beståndsdelar är avgörande för om vi skall få ner arbetslösheten och öka antalet jobb på den ordinarie arbetsmarknaden.

Med *saneringen* av statsfinanserna skapar vi utrymme för räntesänkningar. Hushållens skuldbörda minskar och investeringar som ger nya jobb uppmuntras. Riksdagen har tidigare fattat beslut om närmare 80 miljarder kronor i budgetförstärkningar. I vårens kompletteringsproposition presenterades regeringens plan för fortsatt sanering av de offentliga finanserna. Den omfattar 81 miljarder kronor, fördelat på fem år. De beslutade budgetförstärkningarna har bidragit till att den korta rântan kunnat sjunka med fyra procentenheter sedan november förra året. Nu går vi vidare och specificerar det första årets åtgärder.

En av de viktigaste förändringarna rör arbetslöshetsförsäkringen. Den höga arbetslösheten orsakar ett snabbt stigande underskott i arbetsmarknadsfonden. Med det förslag om höjda egna avgifter som regeringen senare kommer att förelägga riksdagen förstärker vi den fortsatta finansieringen av stöd till dem som är arbetslösa. Arbetslöshetsförsäkringen kommer med regeringens förslag att bli obligatorisk och således omfatta alla som står till arbetsmarknadens förfogande.

Regeringen avser också att föreslå minskade subventioner till tandvård, läkemedel, sjukvård och sjukresor. Ett förslag om reformerad tandvårdsersättning kommer att läggas under hösten. Vidare föreslår regeringen nu en indexering av olika miljö- och punktskatter, som på lång sikt ger en förstärkning av statsfinanserna med ca 7,4 miljarder kronor.

På området *företagandets villkor* har redan mycket gjorts sedan regeringsskiftet. Skatter på produktion och sysselsättning har sänkts. Regeringen har lagt fram förslag om sänkt skatt för egenföretagarna, så att de inte missgynnas jämfört med aktiebolagen. En kvittningsrätt införs för att stimulera nyföretagare. Bolagsskatten sänks till 28 % och periodiseringsfonder införs. Dessutom avskaffas dubbelbeskattningen på aktier för att förbättra företagets försörjning med riskkapital. Sänkningen finansieras bl.a. inom ramen för företagsbeskattningen.

För att bl.a. göra det lättare för företagen att nyanställa, ersätta övertidsuttag med nya jobb och underlätta för de mindre företagen har regeringen föreslagit förändringar i arbetsrätten. Nyanställningar underlättas av att visstids- och provanställning förlängs till tolv månader. Den fackliga vetorätten mot entreprenader slopas, stridsåtgärder mot enmans- eller familjeföretag förbjuds. Arbetsgivare ges rätt att undanta

två personer i varje turordningskrets från turordningsreglerna vid uppsägning.

Fastän ekonomin alltså präglas av stora obalanser, så finns ljuspunkter. Exporten ökar. Industrins produktion och investeringar likaså. Hushåll och företag ser något mer optimistiskt på framtiden än de gjorde tidigare. Det finns också ett exceptionellt stort bruk av övertid inom industrin, vilket brukar föregå en konjunkturuppgång.

Den övertid som tas ut motsvarar ca 50 000 jobb. För att uppmuntra arbetsgivarna att snabbt omvandla övertiden i fler jobb och förmå dem att tidigarelägga nyanställningar föreslår vi nu ett generellt anställningsstöd, GAS. Arbetsgivare som nyanställer får en sänkning av arbetsgivaravgiften med 15 procentenheter för de nyanställda. Reglerna gäller fram till utgången av 1994.

Förhandlingarna om svenskt medlemskap i EG fortskrider planenligt med sikte på inträde den 1 januari 1995. Med medlemskapet ökar Sveriges förmåga att dra till sig investeringar och nya jobb.

Genom en fortsatt förtroendeskapande ekonomisk politik kan förutsättningar skapas för en stabilisering av statsskulden och lägre räntor samtidigt som kronan stärks. På detta vis minskar risken för en tudelning av ekonomin. Ekonomin kan expandera utan att obalanser mellan olika sektorer förstärks.

Saneringen av de offentliga finanserna och bättre villkor för företagande lägger grunden för nya jobb i Sverige. Med nya jobb i näringslivet bidrar vi till att samtidigt lösa våra två största balansproblem; arbetslösheten och underskottet i de offentliga finanserna.

5 De internationella förutsättningarna

5.1 Svag internationell konjunktur

De europeiska länderna genomgår nu en svår och utdragen anpassningsprocess som beror dels på en sedvanlig konjunkturavmattning efter en lång period av hög tillväxt, dels på strukturella problem. Den bristande flexibiliteten på arbetsmarknaden är ett stort gemensamt problem för de europeiska länderna.

Konjunkturen utvecklas svagt i flertalet europeiska länder. BNP föll kraftigt i Tyskland under det första halvåret vilket fick återverkningar i hela Europa. Av de stora länderna är det endast Storbritannien som befinner sig i en uppgångsfas. Stigande arbetslöshet och fortsatt höga realräntor i flertalet länder bidrar till mycket låga förväntningar hos hushållen.

En stabilisering av den europeiska konjunkturen väntas inträffa under det andra halvåret 1993, men en tydlig uppgång förutses inte förrän 1994. Samtidigt befinner sig den japanska ekonomin i stagnation som ett resultat av en pågående anpassning hos hushåll och företag efter 1980-talets spekulationsekonomi. Återhämtningen i den amerikanska ekonomin tycks relativt säker även om uppgången är ovanligt svag.

Två stora frågor har dominerat *det ekonomiska samarbetet inom EG* under senare tid: den svaga utvecklingen av tillväxt och sysselsättning samt vägen mot en ekonomisk och monetär union (EMU).

Oron i Europa över *tillväxt och sysselsättning* har stigit under det senaste året. Vid EG:s toppmöte i Edinburgh i december 1992 beslutades om ett tillväxtinitiativ för att främja en ekonomisk återhämtning i Europa.

Tillväxtinitiativet innehåller åtgärder på nationell nivå och på gemenskapsnivå, och har som övergripande syfte att återställa förtroendet hos de ekonomiska aktörerna. Inom den ram som sätts av kraven på medelfristig budgetkonsolidering och låg inflation utnyttjas utrymmet för stimulansåtgärder. Länderna skall främja privata och offentliga investeringar, stimulera små och medelstora företag samt verka för en återhållsam löneutveckling. En strävan är att växla över de offentliga utgifterna från konsumtion och transfereringar till mer tillväxtfrämjande utgiftsslag som infrastrukturinvesteringar. Vidare uppmanades länderna att förbättra ekonomiernas funktionssätt med strukturella åtgärder, speciellt på arbetsmarknaden.

I april 1993 hölls ett första gemensamt möte mellan finans- och ekonomiministerna i EG och EFTA. Det förelåg betydande samstämmighet om att den höga arbetslösheten och den låga tillväxten måste angripas inom ramen för en strategi, där sunda offentliga finanser och låg inflation sätter ramar för åtgärder på kort sikt. Ett nytt gemensamt ekonomi- och finansministermöte kommer att äga rum i december 1993.

Även i det nordiska ministerrådet och i EFTA-kretsen har åtgärder för ökad tillväxt diskuterats. På svenskt initiativ äger ett gemensamt nordiskt stats- och finansministermöte rum i november 1993.

De offentliga finanserna i EG-länderna visar stora och växande underskott. EG-ländernas ekonomi- och finansministrar, Ecofinrådet, har uttalat att det mest verkningsfulla bidraget som budgetpolitiken kan ge till en återhämtning är att minska de offentliga underskotten. Därigenom möjliggörs lägre räntor. Det ökade penningpolitiska utrymmet som formellt uppkommit efter vidgningen av de gränser inom vilka valutorna inom ERM-samarbetet får fluktuera har ännu inte lett till några större räntesänkningar. Fortsatta stegvisa lättnader i penningpolitiken är dock troliga.

Nedgången i den ekonomiska aktiviteten i Västeuropa har fortsatt under första halvåret 1993. Samtidigt har frågan om Europas långsiktiga konkurrens- och anpassningsförmåga blivit alltmer aktuell. EG-kommissionen har fått i uppdrag att i god tid före Europeiska rådets toppmöte i december 1993 utarbeta en s.k. vitbok om en medelfristig strategi för tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning. EG- och senare även EFTA-länderna inbjöds att inkomma med synpunkter och förslag till Kommissionens arbete med Vitboken. Sverige lägger i sitt bidrag särskild vikt vid tre områden: klimatet för små och medelstora företag, utbildning, samt arbetsmarknadernas flexibilitet. En överordnad målsättning är att alla

former av protektionism måste bekämpas och att liberaliseringen av världshandeln måste fortsätta.

Planerna på en ekonomisk och monetär union har blivit mer osäkra mot bakgrund av svårigheterna att hålla samman växelkursmekanismen ERM. Efter beslutet den 2 augusti i år att temporärt vidga gränserna för valutornas rörelser inom ERM till +/-15 procent har ERM:s funktions-sätt i grunden förändrats. Flertalet valutakurser i Europa är nu för första gången under efterkrigstiden i praktiken flytande. ERM är dock formellt sett alltså i funktion, trots att stora svängningar i kurserna numera tillåts.

EG:s medlemsländer har uttalat att planerna på EMU ligger fast, och att EMU:s fas II skall starta som planerat den 1 januari 1994 vilket bl.a. förutsätter att ett europeiskt monetärt institut (EMI), embryot till en europeisk centralbank, inrättas. Den gemensamma granskningen av medlemslänternas ekonomiska politik kommer att bli tydligare. Denna granskning syftar till att främja konvergens, dvs. att länderna får en likartad ekonomisk utveckling för att möjliggöra bildandet av en valutaunion. I denna process är de s.k. konvergenskriterierna, och särskilt de som avser den offentliga sektorns finanser samt inflationen, avgörande för bedömningen av om ett land är kvalificerat att delta i valutaunionen. Under senare tid har, som nämnts ovan, också s.k. real konvergens, dvs. att sysselsättning och tillväxt utvecklas på ett likartat sätt, kommit alltmer i blickfånget även om kriterier för detta inte slås fast i Maastrichtfördraget. Enligt Maastrichtfördraget skall EG anta breda riktlinjer för den ekonomiska politiken. Dessa riktlinjer skall utgöra en grund för utvärderingen av ländernas och gemenskapens ekonomiska politik. Ecofinrådet utarbetar för närvarande förslag till sådana riktlinjer för behandling vid Europeiska rådets möte i Bryssel i december 1993.

I de svenska medlemskapsförhandlingarna är målet att vara medlem redan den 1 januari 1995 - en målsättning som EG delar i enlighet med uttalandet vid EG:s toppmöte i Köpenhamn i juni 1993.

Sverige deltar aktivt i utformningen av den europeiska ekonomiska politiken. Våra ekonomiska problem måste i hög grad lösas tillsammans med andra länder. Sverige har aktivt drivit på för att initiera ett utvidgat europeiskt samarbete för att förbättra den ekonomiska utvecklingen, särskilt kring strukturella åtgärder för att främja sysselsättningen.

5.3 Utsikterna för den internationella ekonomin

Återhämtningen i den *amerikanska* ekonomin förfaller stabil men har inte nått normal styrka under sommaren. Den inhemska efterfrågan har emellertid vuxit i god takt sedan första kvartalet 1992. Samtidigt väntas företagets investeringar fortsätta att öka. Fortsatt låga räntor i år och nästa år förutses underbygga denna process. Stigande dollarkurs och tilltagande inhemska efterfrågan förmodas leda till fortsatta underskott i handelsbalansen. Den relativt måttliga efterfrågeökningen väntas inte leda till ökat inflationstryck.

Utsikterna för den *japanska* ekonomin har försämrats ytterligare i takt med den stigande yenkursen. Industriproduktion, orderingång och kapacitetsutnyttjande har fortsatt att avta. Utvecklingen av detaljhandelsförsäljning, bostadsinvesteringar och företagens investeringar tyder på svag inhemsk efterfrågan under resten av året och nästa år. Expansiv penningpolitik och ett tredje finanspolitiskt stimulanspaket väntas inte kunna motverka dessa tendenser i någon större utsträckning. För första gången på nästan två decennier förutses nolltillväxt i den japanska ekonomin.

I västra *Tyskland* förefaller industrikonjunkturen ha stabiliserats. Inflationen ligger fortfarande kvar över 4 procent även om det underliggande inflationstrycket i ekonomin är lägre. En mycket svag återhämtning kan inledas under loppet av 1994. Den inhemska efterfrågan kommer att hållas tillbaka, dels av höjd inkomstskatt och höjda indirekta skatter, dels av minskade transfereringar till hushållen. Utrymmet för räntesänkningar ökar dock. Den försämrade konkurrenskraften till följd av apprecieringen av D-marken och höga löneökningar bidrar också till en svag utveckling.

Storbritannien som var först i nedgången befinner sig nu i en uppgångsfas. Ekonomin har efter årsskiftet börjat växa. Lättnaderna i penningpolitiken har inneburit att skuldanpassningen bland hushållen och företag har gått snabbt, varför både privat konsumtion och privata investeringar väntas öka. Den underliggande inflationen ligger kring 3 procent och förväntas stiga det närmaste året. Penningpolitiken kan därför komma att stramas åt något under 1994. Underskottet i de offentliga finanserna har emellertid ökat och ett konsolideringsprogram för de offentliga finanserna beslutats av regeringen och kommer att sättas i kraft fr.o.m. 1994.

I *Frankrike* fortsätter de negativa konjunkturtendenserna att överväga. Framtidsförväntningarna hos hushåll och företag sjunker fortfarande. En viktig orsak till detta är den höga och växande arbetslösheten. En vändning i konjunkturen förutses under 1994, förutsatt att realräntorna sjunker. Detta väntas dock inte kunna hindra att arbetslösheten fortsätter att stiga och att den privata konsumtion därmed utvecklas svagt. Investeringsaktiviteten förutses inte heller visa någon stark uppgång mot bakgrund av bl.a. det låga kapacitetsutnyttjandet. En avgörande fråga är om den ökade penningpolitiska friheten kommer att utnyttjas eller ej.

I Norden har den *danska* ekonomin fortsatt att försvagas under första halvåret 1993. Industriproduktionen har avtagit under årets första sex månader och kapacitetsutnyttjandet har fallit drastiskt. En ljuspunkt är att detaljhandelsförsäljningen ökade under andra kvartalet. Under slutet av 1993 och under 1994 beräknas efterfrågan öka starkt bl.a. till följd av de fallande räntorna. Det underliggande inflationstrycket i den danska ekonomin är synnerligen lågt.

I *Finland* väntas ekonomin de kommande åren karaktäriseras av tadelningen mellan en expansiv exportsektor och sviktande inhemsk efterfrågan. Hög skuldsättning och en hög arbetslöshet har inneburit att alla de inhemska efterfrågekomponenterna fallit. Samtidigt har exporten ökat betydligt mer än beräknat. Finland väntas 1993 uppleva ett tredje år med

kraftigt negativ BNP-tillväxt och först 1994 en blygsam BNP-tillväxt. Trots den stora deprecieringen av valutan är inflationen låg.

Den ekonomiska aktiviteten i *Norge* avtog under årets första hälft. Inget tyder på någon uppgång i privatkonsumtionen under resten av 1993 då hushållen fortfarande brottas med hög skuldsättning och höga realräntor. Lägre privat konsumtion väntas tillsammans med dämpad exporttillväxt och minskade offentliga utgifter leda till en måttlig BNP-tillväxt 1993 som återhämtar sig och blir relativt stark 1994. Den underliggande inflationen är mycket låg och väntas fortsätta att vara det under de kommande åren.

Vissa länder i *Centraleuropa* antas i år nå positiv tillväxt för första gången efter det kommunistiska systemets sammanbrott. Samtidigt väntas återhämtningen i *Latinamerika* fortsätta, medan den höga tillväxten mattas något i *Sydostasien*. Utvecklingen på dessa marknader utgör både möjligheter och hot. I flera av länderna i Öst- och Centraleuropa är arbetskraftens utbildningsnivå hög samtidigt som lönekostnaderna är låga. Detta kommer att ställa svensk industri inför stora framtida omställningskrav samtidigt som nya avsättningsmarknader uppstår. Exempel på en sådan utveckling utgör länderna i Sydostasien som inte bara är konkurrenter till västvärldens industrier utan även betydande och växande marknader. Närmare hälften av den svenska exportökningen under det senaste halvåret gick till detta område.

Tabell 5.1 Internationella förutsättningar
Årlig procentuell förändring

	1992	1993	1994	1995
<i>BNP</i>				
USA	2,6	2 3/4	3	3 1/2
Japan	1,3	0	1 3/4	3
Västra Tyskland	1,5	-2 1/2	1/4	1 1/4
Frankrike	1,4	-1	3/4	1 3/4
Storbritannien	-0,6	1 1/2	2 1/2	2 3/4
Norden	0,1	- 1/4	2	2 1/2
OECD Europa	0,8	- 3/4	1 1/4	2
OECD Total	1,6	3/4	2	2 3/4
<i>KPI</i>				
USA	3,0	3	3 1/2	4
Japan	1,7	1	1 1/4	2
Västra Tyskland	4,0	4	3	2 1/2
Frankrike	2,4	2 1/4	2	2
Storbritannien	3,7	2	3 3/4	4
Norden	2,3	2	2 1/2	2 3/4
OECD Europa	3,8	3 1/4	3 1/4	3 1/2
OECD Total	3,0	2 3/4	3	3 1/2

Källor: OECD och Finansdepartementet.

BNP-tillväxten inom OECD-området väntas mot denna bakgrund uppgå till 3/4 och 2 procent under 1993 respektive 1994 för att först 1995 öka till 2 3/4 procent. Detta är en nedrevidering jämfört med bedömningen

i april då en tillväxt i OECD-området på 1 1/4 och 2 3/4 % förutsågs för 1993 resp. 1994. Bara fyra länder, USA, Storbritannien, Danmark och Norge, uppvisar nu tillväxt 1993. Arbetslösheten minskar först 1995 från en hög nivå. Inflationen väntas ligga kvar på en låg nivå de närmaste åren.

Ett *osäkerhetsmoment* i konjunkturbilden utgörs av de möjliga effekterna av de nya gränserna för valutornas rörelsefrihet inom ERM. Den ökade flexibilitet som de nya gränserna medför kan underlätta en återhämtning i den europeiska konjunkturen. Den ökade osäkerheten om valutakurserna på lång sikt kan dock utgöra en motverkande faktor. Det råder också osäkerhet om i vilken utsträckning företag och hushåll hunnit anpassa sin skuldsituation till de nya förutsättningar som råder. Denna anpassning av skulderna har haft stor påverkan på konsumtion och investeringar. Växande underskott i de offentliga finanserna i många europeiska länder innebär därtill osäkerhet om konsekvenserna för de offentliga utgiftssystemen under de närmaste åren.

Osäkerheten kvarstår även vad gäller den för den internationella tillväxten så viktiga Uruguay-rundan inom GATT, där man ännu inte har kunnat nå en överenskommelse. Sverige har upprepade gånger agerat för att GATT-förhandlingarna skall kunna slutföras innan det amerikanska förhandlingsmandatet löper ut. Ett avtal skulle ha stora positiva återverkningar på den internationella ekonomiska utvecklingen.

6 Politik för tillväxt och sysselsättning

6.1 Politikens inriktning

De viktigaste uppgifterna för den ekonomiska politiken är att öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och eftersträva prisstabilitet. Detta kan bara ske genom ökad och uthållig tillväxt. De nya jobben måste komma i den privata sektorn.

Den ekonomiska politiken inriktas på att

- * fullfölja saneringen av de offentliga utgifterna,
- * skapa allmänt bättre förutsättningar för ekonomisk utveckling och sysselsättning genom större flexibilitet och utvecklingskraft.

Centralt för tilltron till den svenska ekonomin är således saneringen av de offentliga finanserna. Omfattande åtgärder på närmare 80 miljarder kronor har föreslagits av regeringen och beslutats av riksdagen under de gångna två åren, tabell 6.1. Dessa åtgärder innebär både att budgeten förstärks och att utgiftssystemen fungerar bättre. I den reviderade finansplanen i april 1993 föreslog regeringen därutöver ett saneringsprogram för åren 1994-1998 på 81 miljarder kronor, vilket antogs av riksdagen.

Tabell 6.1 Beslut om budgetförstärkningar hösten 1991-1993
Miljarder kronor

Prop. 1993/94:25

	Långsiktiga effekter
<i>Hösten 1991 och finansplanen 1992</i>	15,6
<i>Kompletteringspropositionen 1992</i>	16,8
Nytt system för räntebidrag	14,6
<i>Krispaket 1, hösten 1992</i>	30,9
varav	
Höjd pensionsålder (bereds av pensionsarbetsgruppen)	6
Lägre pensioner	3,2
En karenssdag och sänkt komp.nivå i sjukförsäkringen	4
Höjd bensinskatt	5,3
Höjd tobaksskatt	2,1
Borttagande av reallöneskydd 1993 och 1994	1,6
<i>Finansplanen 1993</i>	14,3
varav	
Lägre ers.nivå i arbetslöshetsförsäkringen	3,7
Sänkta ers.nivåer för utbildningsbidrag m.m.	3,6
Räntebidrag	3,1
Samordning sjuk- och arbetsskadebegreppet	1,7
Fem karenssdagar i arbetslöshetsförs.	1
Summa	77,6
I % av BNP	5,4

Källa: Finansdepartementet.

Eftersom sysselsättningsökningen skall ske i den privata sektorn är villkoren för privat företagande avgörande. En trovärdig låg inflation krävs liksom goda villkor i övrigt för både befintliga och nya företag. Produktionen inom industrin har ökat med ca 13 % sedan årsskiftet och exporten med ca 6 % sedan bottennivån andra kvartalet 1992. Det gynnsamma kostnadsläget gör det möjligt för svenska företag att öka produktionen genom ökade marknadsandelar både på export- och hemmamarknaderna.

Förutsättningarna för en återhämtning i den svenska ekonomin förbättras successivt. Ett stort antal strukturella reformer har vidtagits för att underlätta för företag att expandera och öka sysselsättningen. Det gäller skattelättnader, förändringar inom offentlig sektor och socialförsäkringssystemen samt åtgärder för ökad konkurrens, avreglering och privatisering. Ytterligare åtgärder med särskild inriktning på de mindre och medelstora företagen kommer att föreslås riksdagen i höst. Därigenom ökar ekonomins flexibilitet och utvecklingskraft. Sverige blir attraktivt för investeringar och jobb.

Ett centralt inslag i den smärtsamma omställningsprocess som svensk ekonomi genomgår efter 1980-talets överhettning och höga inflation är de höga realräntorna. Därav följer behov av skuldkonsolidering och anpassning av värden på olika typer av tillgångar, främst fastigheter. Under de senaste åren har företagens och hushållens finansiella sparande stigit kraftigt, bl.a. har hushållens sparkvot stigit från ca -5 % till ca 10 % av de disponibla inkomsterna. Nedgången i den privata konsumtionen har inte orsakats av en svag inkomstutveckling - de disponibla inkomster-

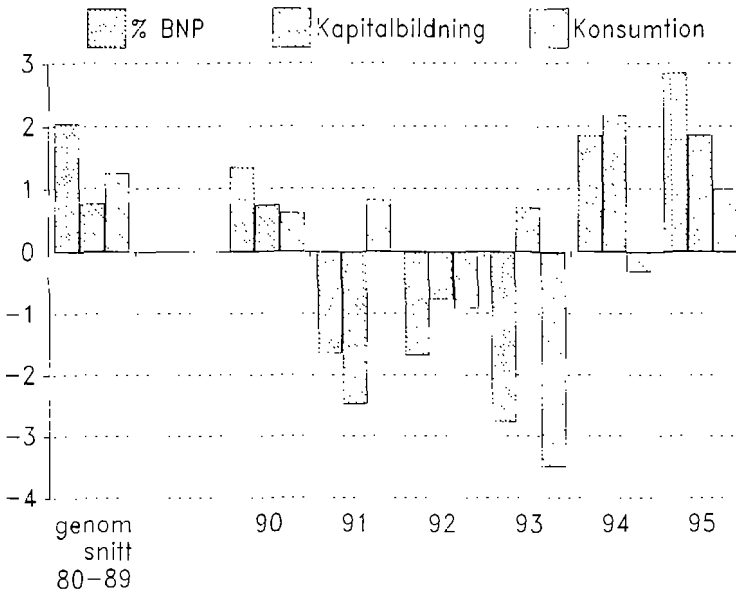
na sjunker först 1993 och då bara till 1991 års nivå - utan just av behovet att betala tillbaka 1980-talets skulder. Denna anpassningsprocess har underlättats av räntefallet under 1993.

Hushållen liksom företagen tycks nu ha kommit långt i saneringen av sina skulder. Därmed skapas förutsättningar för en stabilisering och en successiv återhämtning av den inhemska efterfrågan.

Ökad produktivitet, låga löneökningar, sänkta arbetsgivaravgifter tillsammans med kronans depreciering innebär att de svenska lönekostnaderna per producerad enhet har sjunkit. Tillväxten kan därmed ta fart genom att först nettoefterfrågan från utlandet ökar och därefter genom att hushåll och företag ökar den inhemska efterfrågan. Diagram 6.1 visar hur tillväxten byggs upp främst genom kapitalbildning, vilket är en avgörande skillnad mot utvecklingen under 1980-talet då tillväxten baserades på lånefinansierad konsumtion.

Diagram 6.1 Konsumtion och kapitalbildning

Bidrag till BNP-förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Deprecieringen av kronan sedan hösten 1992 innebär att de svenska kostnaderna har sjunkit räknat i utländsk valuta. Sveriges långsiktiga strävan bör dock inte vara att konkurrera med allmänt låga löner. Den långsiktiga utveckling som regeringen eftersträvar innebär istället att utvecklingskraften i den svenska ekonomin byggs på kunskap och hög kvalitet på arbetskraft och företagsledning. Med företag som snabbt anpassar sig till föränderliga marknader kan Sverige konkurrera med

produkter och tjänster som tillåter ett högt men ändå konkurrenskraftigt löneläge.

Regeringen lägger under hösten ett antal förslag som syftar till att stimulera tillväxt och sysselsättning i hela landet.

Avgörande är att saneringsprogrammet fullföljs. De förslag som kommer att läggas under hösten redovisas nedan.

För att underlätta utveckling av inte minst de mindre och medelstora företagen föreslås betydande förändringar av skatterna. Enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag får enligt förslagen regler som motsvarar vad som gäller för aktiebolag. Skatten på avkastningen på det kapital som investeras sänks från drygt 60 till 30 % och fr.o.m. 1995 till 25 %. Det blir därigenom möjligt att finansiera en expansion med jämförelsevis lindrigt beskattade medel.

Nyföretagandet underlättas genom att den som vill bli företagare men som under den första osäkra tiden inte vill lämna sitt gamla jobb under en femårsperiod kan kvitta eventuella underskott mot tjänsteinkomsterna.

Dubbelbeskattningen på utdelning slopas och dubbelbeskattningen på innehållna vinster lindras. Därigenom förbättras soliditeten, liksom förutsättningarna för riskkapitalanskaffning.

Skatten för bolag sänks från 30 till 28 %. En ny möjlighet att sätta av intäkter för framtida behov införs genom s.k. periodiseringsfonder. Skatteutjämningsreserverna avskaffas.

Förslagen som avses träda i kraft den 1 januari 1994 finansieras inom ramen för företagsbeskattningen genom att beskattningen av utlandstraktamenten likställs med beskattningen av inhemska traktamenten och genom en höjning av arbetsgivaravgiften med 0,2 procentenheter.

Samtidigt som företagande och expansion underlättas genom skatteförändringar måste hinder för sysselsättning undanröjas. Delar av den arbetsrättsliga lagstiftningen innebär att företagen tvekar att nyanställa även när de behöver mera arbetskraft. Övertidsuttaget motsvarar för närvarande närmare 50 000 jobb. För att underlätta nyanställning föreslås vissa förändringar i arbetsrätten.

Möjligheten att anställa för viss tid vid tillfälliga höga arbetsbelastningar förbättras. Tiden för tillfälliga anställningar förlängs till 12 månader. Möjligheten till provanställning förlängs från sex till tolv månader. Vid omstruktureringar på grund av arbetsbrist får arbetsgivaren rätt att undanta två personer från turordningsreglerna. Dessa åtgärder leder till att den långsiktiga kostnad som företaget tar på sig vid nyanställning sänks och därmed ökar benägenheten att anställa.

För att tidigarelägga den ökning av sysselsättningen som kommer att ske under de närmaste åren införs ett särskilt, tidsbegränsat generellt anställningsstöd (GAS). Den som under perioden 1 januari - 31 december 1994 har fler anställda än i september 1993 får en nedsättning av arbetsgivaravgiften med 15 procentenheter för denna sysselsättningsökning.

Denna åtgärd som är av generell art stimulerar genom den korta tid den är i kraft till tidigareläggning av sysselsättningsökningar.

Vi kan nu se tecken till återhämtning i ekonomin. Efter hand kommer detta att bli märkbart på flera områden. De åtgärder som regeringen nu redovisar leder till att dessa tendenser kan bli starkare och att arbetsmarknaden snabbare kan svara på ökad efterfrågan i den reala ekonomin. Därigenom bör arbetslösheten kunna minska snabbare än vad som tidigare bedömts troligt.

6.2 Finanspolitiken

För att Sverige skall kunna föras ur den ekonomiska krisen krävs att de offentliga finanserna saneras. Den offentliga nettoskulden beräknas i år till drygt 15 % av BNP och stiger snabbt. Den offentliga sektorns finansiella sparande väntas i år uppvisa ett underskott motsvarande nästan 15 % av BNP.

Svaga offentliga finanser för med sig en rad problem. Hushållen kan förvänta sig att kraftfulla besparingar i transfereringsutgifterna, eller skattehöjningar, blir nödvändiga. För att gardera sig mot sämre framtida inkomstutveckling ökar de sitt sparande, konsumtionen dämpas och tillväxten hämmas. Finansiella placerare kan kräva en premie för inflationsrisken och osäkerheten. Räntenivån drivs upp, vilket hämmar konsumtion och investeringar.

Med hänsyn till det offentliga underskottets storlek finns det inte utrymme för allmänna finanspolitiska stimulanser. Sådana åtgärder skulle riskera att minska förtroendet för det svenska politiska systemets förmåga att verkligen angripa underskottsproblemen och därmed riskera att leda till ökad osäkerhet och högre räntor. Detta skulle minska både konsumtion och investeringar och försämra tillväxtmöjligheterna på sikt. Internationella erfarenheter tyder också på att ett utrikeshandelsberoende land har ytterst små möjligheter att driva en ekonomisk politik som på ett markant sätt avviker från den politik som förs i omvärlden. I takt med att de finansiella marknaderna avreglerats och kapital fritt rör sig över gränserna, har denna tendens förstärkts ytterligare. EG-ländernas politik är därför inriktad på att hålla fast vid målet om medelfristig budgetkonsolidering. Tillväxtstimulanser väntas främst komma genom minskad osäkerhet om framtiden och lägre räntor samt genom strukturella förbättringar i ekonomiernas funktionssätt.

En sådan inriktning på finanspolitiken undviker att den offentliga sektorn hamnar i en skuldfälla och innebär att utvecklingen i stället leds in på en bana mot balans. Detta förutsätter samtidigt att det sker en växelverkan mellan finans- och penningpolitiken så att finanspolitiska åstramningar inte hämmar tillväxten.

En väl avvägd finanspolitik måste vara stram om förtroendet för den svenska ekonomin skall kunna bibehållas och stärkas. Därmed skapas också förutsättningar för lägre räntor vilket ger en betydande expansiv effekt. Även om beräkningar av denna typ är svåra att göra, visar skattningar att en sänkning av det allmänna ränteläget med 1 procentenhet

höjer BNP med ca 1/2 % på 1-2 års sikt. Sedan november 1992 har de korta räntorna sjunkit med 4 och de långa med 2 procentenheter.

Saneringsprogrammet för perioden 1994-1998 innebär att det strukturella underskottet avskaffas och möjliggör den nödvändiga konsolideringen av de offentliga finanserna. Det sker med beaktande av konjunkturutvecklingen under perioden.

Budgetutvecklingen

I den reviderade finansplanen i april i år räknade regeringen med att underskottet i statsbudgeten för budgetåret 1992/93 skulle bli 190,1 miljarder kronor och det totala statliga lånebehovet 233,9 miljarder kronor. Det faktiska utfallet kan nu beräknas till 187,5 respektive 208,4 miljarder kronor.

För budgetåret 1993/94 beräknades i juni underskottet i statsbudgeten, sedan hänsyn tagits till olika riksdagsbeslut, till ca 206 miljarder kronor. Statens lånebehov beräknades våren 1993 till ca 255 miljarder kronor. Lånebehov och budgetsaldo beräknas nu till 268 resp. 211 miljarder kronor. Skillnaden beror i huvudsak på att utgifter för stöd till Gota Bank, vilka tidigare antagits belasta budgetåret 1992/93, nu beräknas falla på det innevarande budgetåret. Den svagare ekonomiska utvecklingen jämte beslut om bl.a. fredsstyrkor och omperiodisering av utbetalningar till kommunerna ökar lånebehovet medan de lägre räntorna sänker det.

Kännetecknande för en ekonomi i balans är att de samlade offentliga finanserna är i balans över en konjunkturcykel. För att uppnå detta krävs att det strukturella underskottet först elimineras, dvs. den del av underskottet som inte försvinner när konjunkturen blir bättre.

Saneringsprogrammet

Regeringen föreslog i våras inom ramen för den långsiktiga utgiftsstrategin (LUS) ett femårigt saneringsprogram.

Programmet omfattar 81 miljarder kronor i 1993 års prisnivå under perioden 1994-1998, fördelat på 46 miljarder kronor som berör transfereeringar och 35 miljarder inom den offentliga konsumtionen. Beloppen är nettoberäknade, dvs. vid en besparing på t.ex. en transfrerering har hänsyn tagits till att detta också minskar skatteinkomsterna. Brutto måste därför en sådan besparing vara ca 40 % större än det eftersträlvade nettobeloppet. En höjning av punktskatterna höjer också prisnivån och som följd därav t.ex. pensionsutbetalningarna. Vid utformningen av förslag måste hänsyn tas till detta så att nettoeffekterna uppnås.

Ett av de viktigaste förslagen är införandet av en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Härigenom tillförsäkras i princip alla som står till arbetsmarknadens förfogande ett grundläggande skydd mot arbetslöshet. Genom införande av nya avgifter tas betydande steg mot att säkra finansieringen. En avgift på 1 % av lönen införs den 1 januari 1994 och

denna avgift höjs till 2 % den 1 januari 1995. Avgiften tas inledningsvis ut på inkomster upp till 7,5 basbelopp för alla som har förvärvsinkomst, medan förmåner utgår på grundval av inkomster upp till 186 210 kr per år. För den försäkrade skall emellertid systemet på sikt utformas så att förmånerna är relaterade till den inkomst för vilken avgift tas ut. Formerna för detta bereds vidare. Härigenom tillförsäkras i princip alla som står till arbetsmarknadens förfogande ett grundläggande skydd vid arbetslöshet.

Den statliga subventionen av tandvård, läkemedel, sjukvård och sjukresor kommer att minska. Förslag om minskade kostnader för lönegarantisystemet kommer också att läggas.

ATP-systemet måste reformeras på ett mera grundläggande sätt i samband med att det årliga underskottet avskaffas. Det är angeläget att en sådan reform kan beslutas under nästa vår i bred politisk enighet.

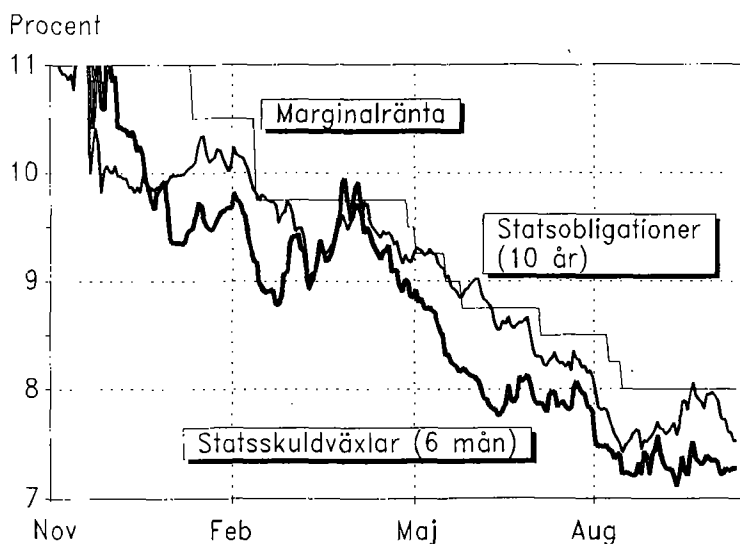
En indexering av miljö- och punktskatter m.m. föreslås nu som på sikt innebär en förstärkning av statsinkomsterna med ca 7,4 miljarder kronor genom att skatteuttaget hålls reellt oförändrat.

Detta innebär att första steget i saneringsprogrammet därmed har tagits.

6.3 Penning- och valutapolitiken

Ett viktigt syfte med fastkurspolitiken, som Riksbanken för snart ett år sedan tvingades överge, var att uppnå prisstabilitet. Detta mål står fast även vid rörlig växelkurs. Riksbanksfullmäktige har preciserat målet till att inflationstakten från och med 1995 begränsas till 2 %, +/- 1 procentenhet. Regeringen har slagit fast att den underliggande inflations-takten skall förbli låg. Den är för närvarande under 2 %. Detta ligger väl i linje med inflationsmålen i andra europeiska länder. Prisstabilitet innebär att såväl snabba prisstegringar som tendenser till deflation förhindras. En framgångsrik penningpolitik innebär penningpolitiska lättnader i lågkonjunkturer till följd av prisstabilitetsmålet. Prisstabilitet skapar goda förutsättningar för ekonomisk tillväxt, hög sysselsättning samt motverkar en godtycklig omfördelning av inkomster och förmögenheter.

Lägre räntor. Sedan kronan började flyta har Riksbanken sänkt marginalräntan med 4,5 procentenheter till 8 %. Den korta räntan har under samma period fallit från ca 11 % till 7,3 %, den lägsta nivån sedan kreditmarknaden avreglerades. Detta har kunnat ske därför att inflationsförväntningarna har fallit. Den 10-åriga obligationsräntan, som bl.a. speglar de långsiktiga inflationsförväntningarna, har sedan kronan började flyta fallit med 2,5 procentenheter till 7,5 %. Nedgången i den korta räntenivån på närmare 4 procentenheter sedan november 1992 kan jämföras med den brittiska som har fallit med ca 4,5 procentenheter sedan pundet i september 1992 började flyta.

Källa: Finansdepartementet.

Den lägre räntenivån tillsammans med deprecieringen av kronan har en klart expansiv effekt. Kronan har sedan den började flyta deprecierats med 22,5 % mot ett vägt genomsnitt av våra konkurrentländers valutor. Näringslivets konkurrenskraft har därmed stärkts avsevärt, vilket gynnar den konkurrensutsatta sektorn.

Penningpolitiken ger därmed ett stöd för ansträngningarna att öka sysselsättning och tillväxt.

Genom fullföljande av saneringsprogrammet stärks förtroendet för den svenska ekonomin. Marknadsräntorna kan falla ytterligare och kronans värde stiger. En sådan utveckling bidrar inte bara till att klara inflationsmålet, utan också till en mellan olika sektorer mer balanserad expansion i ekonomin.

Stora variationer i valutakursen kan verka ogynnsamt på investeringsklimatet. En fast växelkurs är till fördel för en liten utrikeshandelsberoende ekonomi som den svenska men förutsätter en balanserad ekonomisk utveckling och att förtroendet för prisstabilitetspolitik är fast etablerat. På sikt bör Sverige sträva mot en fast växelkurspolitik inom ramen för ett europeisk valutasamarbete.

Fortsatt låg inflation. På lång sikt styrs ett lands inflationstakt och växelkursutveckling av realekonomiska faktorer och den ekonomiska politikens uppläggning. Med en politik inriktad på att uppnå prisstabilitet kommer kronkursen att kunna stärkas. En gynnsam ekonomisk utveckling, förbättrad konkurrenskraft och god lönsamhet bidrar också till en starkare krona. En appreciering av kronan ger i sin tur en dämpande effekt på inflationstakten via bl.a. lägre kostnader för importerade insatsvaror och lägre inflationsförväntningar.

Kapacitetsutnyttjandet är för närvarande mycket lågt. I år uppgår BNP-gapet, dvs. skillnaden mellan faktisk och den möjliga produktionen vid normalt kapacitetsutnyttjande till 7 %. Den höga arbetslösheten kan antas medföra återhållsamhet i avtalsrörelserna och minskar samtidigt risken för flaskhalsar på arbetsmarknaden och en ny löne-pris-spiral. En avgörande förutsättning för möjligheterna att minska arbetslösheten väsentligt utan att pris- och löneökningarna tilltar är att de arbetslösas förmåga att konkurrera på arbetsmarknaden kan upprätthållas. Regeringens satsningar på en aktiv arbetsmarknadspolitik, och på att förstärka incitamenten till arbete och återhållsamma lönekrav, syftar till att minimera utslagningen av arbetskraft och att förebygga en ny löne-prisspiral.

Den förbättrade produktiviteten medför att kostnadsutvecklingen per producerad enhet kan hållas tillbaka. Under perioden 1993-1998 väntas produktiviteten inom industrin öka varje år med 4 % i genomsnitt, vilket kan jämföras med motsvarande utveckling under 1980-talet på drygt 2,5 %.

Inflationstrycket idag liksom de framtida inflationsförväntningarna är därför låga.

En rad strukturella reformer har genomförts under de senaste åren som förbättrat ekonomins funktionsförmåga, bl.a. skattereformen och förändringarna i sjuk- och arbetslöshetsersättningarna. Långsiktigt förbättrade motiv för arbete, företagande och sparande ökar Sveriges potentiella tillväxtskraft och därmed möjligheterna att kombinera en varaktigt hög och stabil tillväxt med låg inflation. Konkurrensen på en rad marknader kommer att öka som en följd av avregleringar, den skärpta konkurrenslagstiftningen och deltagandet i EES.

Flera skäl talar således för att deprecieringen huvudsakligen kommer att ge en begränsad engångseffekt på prisnivån och inte en varaktig höjning av inflationstakten. Detta ställer dock krav på en väl fungerande och flexibel ekonomi och ett fullföljande av saneringsprogrammet.

Utvecklingen på kreditmarknaden. Kreditefterfrågan är fortsatt svag i ekonomin. Utlåningen från kreditinstituten är dämpad. Bankutlåningen minskar och under året har även bostadsinstitutens utlåning bromsat upp ytterligare. Hushållens och företagets skuldsanering fortsätter under 1993. Bankerna håller alltså en hög marginal mellan ut- och inlåningsräntor historiskt sett. En viss minskning av marginalen har dock kunnat konstateras under innevarande år.

Räntefallet i kombination med den höga aktiviteten på valuta- och värdepappersmarknaderna har tillsammans med betydande kostnadsnedsänkningar haft gynnsamma effekter på bankernas intjäningsförmåga. Kreditförlusterna är fortsatt stora men utvecklingen tyder sammantaget på att kulmen kan ha nåtts. Bankernas kapitalsituation har i flera fall kunnat stärkas något. Utsikterna att ta i anspråk kapitalmarknaden för nyanskaffning av kapital har också ljusnat väsentligt. Behovet av kapitalstöd från Bankstödsnämnden har i motsvarande grad minskat. Sammanfattningsvis kan en utveckling mot en normalisering på kreditmarknaden skönjas. Regeringen har i skr. 1993/94:61 mer utförligt behandlat situationen för

7 Villkor för näringslivets expansion

7.1 Företagandets betydelse

Regeringen har sedan den tillträdde inriktat politiken på att återupprätta Sverige som företagarnation. Det privata företagandet är avgörande för möjligheterna att öka sysselsättningen och upprätthålla välfärden i Sverige. En stark och positiv utveckling av företagandet är nödvändig för att åstadkomma ekonomisk tillväxt och för en förbättring av de offentliga finanserna.

Möjligheten att starta företag är viktig inte bara för ekonomins funktionssätt och för att upprätthålla konkurrensen, utan också för att främja pluralismen i samhället. Att nya företag kan grundas och växa sig starka är betydelsefullt för att upprätthålla ett samhälle med motvikt till statsmakten och där olika uppfattningar har möjlighet att komma fram. För den enskilde kan beslutet att bli företagare ofta vara ett steg mot större personlig frihet och oberoende.

Klimatet för företagande har förbättrats på ett antal områden: En rad strategiska *skattesänkningar* har genomförts. Sammantaget har fattats beslut om skattesänkningar på produktion och kapitalbildning med ca 40 miljarder kronor. En snabb utbyggnad av *den högre utbildningen* har genomförts. Även antalet gymnasieplatser har ökats. En omläggning och förstärkning av *forskningspolitiken* har skett. Investeringarna i *trafikens infrastruktur* har också ökats starkt. *Avregleringar* i tillväxtbefrämjande syfte har beslutats och genomförts på ett stort antal områden. Offentliga monopol har avskaffats och *privata alternativ* släppts in på ett stort antal områden. Möjligheterna att få fram nödvändigt *riskkapital* har förbättrats.

Internationella erfarenheter visar att mindre och medelstora företag spelar en nyckelroll i att bidra till ökad sysselsättning. Detta innebär att villkoren för *företagarna* - de människor som startar, driver och äger dessa företag - måste sättas i centrum. Företagen, och företagarna, måste ha möjligheter att göra vinster och behålla dessa för att kunna expandera.

Av största vikt för den ekonomiska utvecklingen under 1990-talet blir att små- och nyföretagandet får en renässans. Goda förutsättningar för småföretagen är avgörande för att motverka arbetslöshet, säkra välfärden och garantera en tillväxt i regional balans.

Många av de förslag som regeringen lägger fram under hösten beaktar särskilt de mindre företagens situation. Det gäller t.ex. förslaget om att ge egenföretagarna samma skattemässiga möjligheter att expandera som aktiebolagen, förändringar i arbetsrätten och nya möjligheter till riskkapital.

Regeringen avser också att särskilt bevaka möjligheterna till konkurrens mellan privat och kommunal verksamhet samt de konkurrenssnedvridningar som kan följa av arbetsmarknadsåtgärdernas inriktning och volym.

Sveriges relationer till Europa har stor betydelse för företagandet, investeringarna och sysselsättningen. EES-avtalet är betydelsefullt i detta avseende. Det är emellertid inte tillräckligt för att skapa de stabila villkor som är nödvändiga för en stark utveckling av handeln och investeringarna. Det kan inte heller ge oss tillräckligt inflytande i den europeiska samarbetsprocess som är viktig även för svenska förhållanden. *Svenskt medlemskap i EG* är därför en central del i regeringens politik för företagande och sysselsättning.

7.2 Skattepolitiken

På det skattepolitiska området har regeringen sedan den tillträdde inriktat arbetet på att lägga en grund för en ny period av tillväxt i den svenska ekonomin. På olika sätt har incitamenten för sparande och företagande förstärkts.

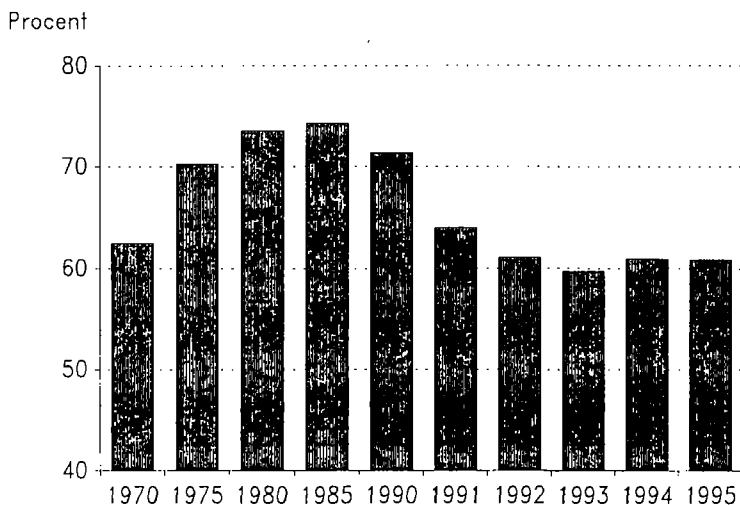
Förmögenhetsskatten på arbetande kapital togs bort med omedelbar verkan år 1991. Den generella förmögenhetsskatten har sänkts successivt för att vara helt eliminerad år 1995. De högsta skattesatserna i arvs- och gåvobeskattningen har sänkts från 60 till 30 %.

Den allmänna kapitalinkomstskattesatsen sänks från 30 till 25 %.

Genom lättnader i energibeskattningen den 1 januari 1993 för produktion i Sverige har konkurrensläget förbättrats samtidigt som miljöprofilen förstärkts. Konkurrenskraften förbättrades vidare genom de sänkningar av arbetsgivaravgifterna som blev ett resultat av krisuppgörelsen mellan regeringen och socialdemokraterna förra hösten.

I det ansträngda statsfinansiella läget har det varit nödvändigt att starkt prioritera budgetsanering. Samtidigt har särskilt skadliga skatter kunnat sänkas bl.a. genom en omprioritering inom skatteområdet. Skattesänkningar på sparande och produktion har i vissa fall finansierats genom ett ökat skatteuttag på konsumtion samt miljöbelastande resursanvändning. En sådan skatteväxling med strategiska skattesänkningar bidrar till högre tillväxt, produktion och sysselsättning i Sverige.

Hittills vidtagna åtgärder har bidragit till att reducera den totala marginaleffekten på en extra arbetsinsats, dvs. den kombinerade effekten av socialavgifter, inkomstskatt, transferingar, bidrag och indirekta skatter. Från skattereformens första år 1991 har marginaleffekten sjunkit från ca 64 % till knappt 60 % år 1993. En uppgång sker 1994 och 1995 beroende bl.a. på slopat grundavdrag vid den statliga inkomstbeskattningen under dessa år.

Källa: Finansdepartementet.

Tidigare denna månad har regeringen i en lagrådsremiss presenterat förslag som ytterligare förbättrar villkoren för sparande och företagande i den svenska ekonomin. Skattevillkoren för enskilt bedriven näringsverksamhet likställs med de redan internationellt starkt konkurrenskraftiga regler som gäller för aktiebolag. Bolagsbeskattningen förändras i riktning mot större enkelhet genom en sänkning av skattesatsen och genom att den internationellt avvikande skatteutjämningsreserven avskaffas.

Erfarenhetsmässigt föredrar företag expansion med eget kapital framför lånekapital. Aktiebolagens finansiering av investeringar med eget kapital förbättras genom låtnader i dubbelbeskattningen av bolagsinkomster. Detta är av särskild betydelse för investeringar i små och medelstora företag som inte på samma sätt som storföretagen har tillgång till den internationella kapitalmarknaden. Dessutom underlättas svenska hushålls deltagande i de svenska börsföretagens finansiering av den framtida tillväxten.

De tidigare i höst presenterade förslagen om uppskov vid beskattningen vid avyttring av privatbostäder ("flyttskatten") bidrar till att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden. Därigenom skapas bättre villkor för en pågående och nödvändig omstrukturering av den svenska ekonomin.

Den svaga inhemska efterfrågan har under senare tid fokuserat intresset på villkoren för privat tjänsteproduktion, en sektor av stor betydelse för framtida tillväxt och sysselsättning. I detta sammanhang är de även efter vidtagna åtgärder höga skattekilarna på arbete ett särskilt problem. Den viktigaste långsiktiga förändringen är att successivt knyta socialavgifter och förmåner närmare varandra så att dessa avgifter får allt mindre drag av skatter. Regeringen har också tidigare i höst tillkallat en särskild utredare som har till uppgift att undersöka möjligheterna att genom

7.3 Arbetsmarknaden

Den höga arbetslösheten innebär stora risker för att långtidsarbetslösheten permanentas och att stora ungdomsgrupper aldrig kommer in på arbetsmarknaden. Långvarig arbetslöshet kan leda till dåligt självförtroende, social isolering och ökar risken för missbruksproblem.

Arbetsmarknadspolitikens huvuduppgift är att motverka risken för permanent långtidsarbetslöshet. Grundläggande för ökad sysselsättning är dock att fler nya arbetstillfällen skapas. Förutom allvarliga sociala konsekvenser riskerar långvarig och hög arbetslöshet att försämra ekonomins funktionssätt så att denna vid en uppgång snabbt slår i kapacitetstaket med betydande risker för överhettning. Det visar utvecklingen i flera europeiska länder.

Det finns således ingen motsättning mellan dagens arbetslöshet och åtgärder för att öka arbetskraftsutbudet. Länder med hög förvärvsfrekvens har inte systematiskt högre arbetslöshet än länder med låg förvärvsfrekvens. Arbetslöshet är i första hand ett obalansproblem som beror på konjunkturläge, strukturomvandling och lönebildning. På sikt ger ett högt arbetskraftsutbud bättre förutsättningar för en hög och växande produktion och därmed stigande levnadsstandard.

Arbetsmarknadens funktionsförmåga bestäms i hög grad av befintliga regelsystem i form av lagar, avtal och informell praxis. Lagstiftningen har betydande effekter på arbetsmarknadens möjligheter att fungera tillfredsställande, vilket bl.a. påpekats av Ekonomikommissionen.

För att underlätta anställningar av arbetslösa och öka flexibiliteten avser regeringen att senare i oktober förelägga riksdagen en proposition om förändringar i arbetsrätten. Det huvudsakliga innehållet kommer att vara följande:

- Anställningstiden för visstidsanställning vid arbetsanhopning förlängs från sammanlagt sex månader till sammanlagt högst tolv månader under en tvåårsperiod.
- Möjligheten till provanställning förlängs från sex till tolv månader.
- Arbetsgivare får rätt att undanta två arbetstagare i varje turordningskrets från turordningsreglerna vid uppsägning på grund av arbetsbrist.
- Bestämmelserna om facklig vetorätt vid entreprenader avskaffas.
- Förbud införs mot stridsåtgärder som vidtas mot enmans- eller familjeföretag.

Arbetsmarknadsministern avser att senare återkomma till regeringen i fråga om de delar av arbetsrättskommitténs betänkande som inte behandlas i den ovan nämnda propositionen.

Lönebildningen är i allt väsentligt ett ansvar som vilar på parterna. Samtidigt har staten, förutom sitt ansvar som arbetsgivare, ett ansvar för att offentliga regelsystem utformas så att en låg arbetslöshet är förenlig med en låg inflations- och löneökningstakt. Systemen bör utformas så att de leder till en lönestruktur och en lönenivå som bidrar till ett högt kapacitetsutnyttjande, hög tillväxt och en hög sysselsättning. Förändringar i arbetslöshetsförsäkringen som den sänkta ersättningsnivån och införandet av en allmän obligatorisk försäkring innebär förstärkta motiv för att söka jobb samtidigt som den ekonomiska tryggheten utsträcks.

Ersättningen och avgifterna knyts närmare samman. En viktig strukturell förändring är att möjligheten att genom deltagande i arbetsmarknadspolitiska åtgärder kvalificera sig för en ytterligare ersättningsperiod i arbetslöshetsförsäkringen begränsas till en ny period om 150 dagar. Kravet på anknytning till arbetsmarknaden förstärks genom att endast förvärvsarbete skall kunna kvalificera till den längre ersättningsperioden. Detta stärker arbetslinjen och riskerna för en passivisering av det slag som kunnat konstateras i länder med långa ersättningsperioder begränsas.

Framför allt ungdomars möjligheter till arbete påverkas i hög grad av offentliga regelsystems utformning. Ungdomspraktiken har på kort sikt gett närmare 140 000 ungdomar meningsfull sysselsättning och viktiga erfarenheter från arbetslivet. Samtidigt har de stora volymerna medfört risk för undanträngningseffekter. Regeringen har därför för avsikt att förändra det nuvarande systemet med ungdomspraktikplatser för att minimera riskerna för negativa bieffekter på den ordinarie arbetsmarknaden.

Lönebildningen har betydelse för att stärka ungdomars ställning på arbetsmarknaden. Lägre ungdomslöner skulle ge ungdomar större sysselsättningsmöjligheter utan att låsa fast dem i låglönejobb för livet.

Arbetsmarknadspolitiken är en betydelsefull del av den ekonomiska politiken. Den kan bara fungera om t.ex. lönebildningen fungerar väl. Dess huvuduppgift är att öka arbetsmarknadens anpassningsförmåga och bidra till hög sysselsättning.

En annan central roll för arbetsmarknadspolitiken är att motverka öppen arbetslöshet. Arbetsmarknadsåtgärderna bör vidare störa lönebildningen så lite som möjligt.

Arbetslinjen motverkar det passiviserande kontantstödets negativa effekter. Därför satsar regeringen närmare 40 miljarder kronor på olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder varigenom 6-7 % av arbetskraften får utbildning eller genom andra åtgärder ges sysselsättning.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna bör inte låsa fast människor i åtgärder eller i särskilda sektorer. De måste stå till arbetsmarknadens förfogande när efterfrågan ökar. Därför måste åtgärderna vara utformade så att de snabbt kan avvecklas. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör inte heller motverka strukturrationalisering utan tvärtom underlätta denna. Subventionerad arbetsmarknadsutbildning bör inte heller bli ett alternativ till en annan, mindre subventionerad reguljär utbildning.

Det är angeläget att motverka den uppdelning mellan könen som utmärker dagens arbetsmarknad. De senaste decenniernas utveckling bl. a. i form av utbyggd barnomsorg har visserligen förbättrat kvinnornas situation på arbetsmarknaden, men fortfarande kvarstår allvarliga problem. Kvinnor arbetar i färre yrken än män och har oftare deltids-tjänstgöring. Kvinnor arbetar också i högre utsträckning än män inom den offentliga sektorn. Det innebär att de löper större risk att påverkas negativt när den offentliga sektorn måste förändras. Det är därför viktigt, med hänsyn till kvinnors möjligheter, att uppgifter som traditionellt utförts inom offentlig sektor kan utföras i annan regi. En stark strävan att befrämja jämställdheten på arbetsmarknaden är ett viktigt inslag i regeringens politik. Stat och kommun har ett särskilt ansvar som arbetsgivare för att motverka lönediskriminering.

Genom det generella expensionsstöd som regeringen nu föreslår sänks kostnaden för de arbetsgivare som avser att öka sysselsättningen. Härigenom kan den sysselsättningsökning som så småningom blir följden av den förbättrade konjunkturen tidigareläggas. Den begränsade tid som stödet utgår medför ger också en stark stimulans till tidigareläggning.

7.4 Utbildning och forskning

En allmän höjning av kunskapsnivån hos befolkningen har visat sig ha djupgående effekter på konkurrensförmågan och produktiviteten. Genom forskningen görs upptäckter som kan omsättas i nya effektivare produkter och tillverkningsmetoder. En välutbildad arbetskraft kan dra nytta av framstegen och föra utvecklingen vidare. Utbildningen och forskningen har viktiga roller för att möta de strukturella bristerna i Sverige.

Internationella jämförelser av utbildningsnivåer har visat på en del svagheter för Sveriges del. Gymnasiéutbildningen, särskilt den praktiska, är svag i Sverige, de längre universitetsutbildningarna har för liten omfattning, de forskarutbildade utgör en jämförelsevis liten grupp, många äldre i arbetskraften har låg formell utbildningsbakgrund och Sverige riskerar att halka efter vad gäller personalutbildningen. För att skapa förutsättningar för ett fortsatt högt välstånd utgör utbildning och forskning ett prioriterat område inom de snäva ramar som gäller för offentliga utgifter.

Regeringen har för att råda bot på dessa brister vidtagit ett antal åtgärder inom utbildnings- och forskningsområdet. Sammanlagt har härigenom 150 000 utbildningsplatser tillkommit under senare år. Utbyggnaden av gymnasieskolan till treåriga program fullföljs. Antalet utbildningsplatser inom universitet och högskolor utökas med ca 50 000 mellan år 1990 och år 1995, med en särskild förstärkning av de utbildningar som vänder sig till näringslivet. Antalet doktorandtjänster har ökat kraftigt för att målet om ett fördubblat antal doktorsexamina till år 2000 skall kunna uppnås, och forskningen har tillförts mer resurser. Universitet och högskolor har fått större frihet. Ett nytt resursfördelnings-

system har också införts, vilket skall skapa stimulans till nytänkande, kvalitativ konkurrens och ett effektivt utnyttjande av resurser.

Genom upplösningen av löntagarfonderna har 10 miljarder kronor tillförts forskningen genom två nya fristående forskningsstiftelser samt Riksbankens jubileumsfond.

Individernas efterfrågan på högre utbildning är mycket känslig för utbildningens lönsamhet. De sänkta marginalsatserna genom skattereformen har ökat denna. Även den s.k. utbildningslönepremien påverkar lönsamheten. Denna bestäms av den tekniska utvecklingen, vilken trendmässigt ökar efterfrågan på utbildad personal, tillsammans med det relativa utbudet av högskoleutbildade och lönebildningen. Sedan mitten av 1980-talet har utbildningslönepremien åter börjat stiga.

Tabell 7.1 Utbildningslönepremier i Sverige (procent)

	Utbildning efter grundskolan						
	1968	1974	1981	1984	1986	1988	1991
3 år	33,9	17,8	15,2	17,6	14,2	18,2	16,6
6 år	95,2	48,9	31,5	36,8	39,8	39,9	41,3
7 år	140,6	56,7	41,3	43,0	44,9	46,8	50,8

Anm. Utbildningslönepremien anger den löneökning som följer av den ökade utbildningen.

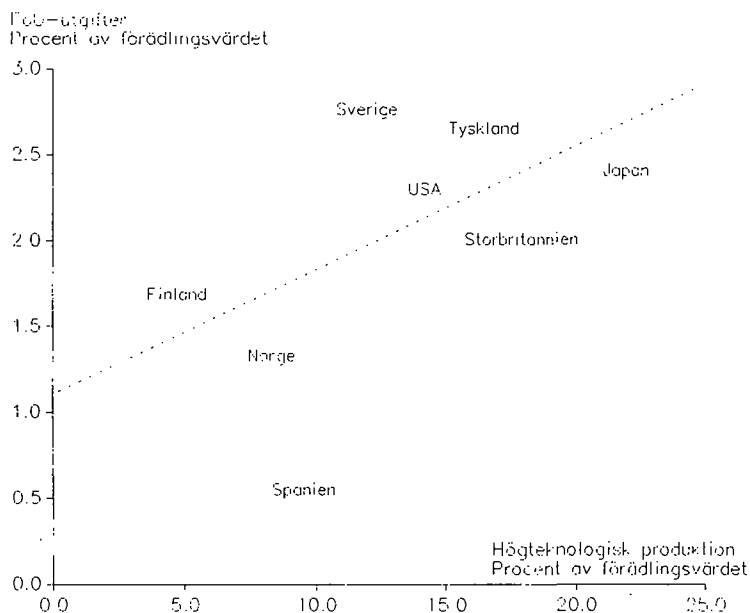
Källa: P.A. Edin, Bertil Holmlund, Ekonomisk debatt 1993:1.

Teknikspridningen är vid sidan av utbildningen en av de viktigaste faktorerna för näringslivets teknologiska konkurrenskraft. De tekniker, forskarbyråer m.m. som finns etablerade runt universiteten och högskolorna spelar en stor roll för att föra forskningsresultat till industriella tillämpningar. Riksdagen har anslagit medel om 1 miljard kronor där avkastningen skall användas till att vidareutveckla denna verksamhet.

De kunskaps- och forskningsintensiva delarna av näringslivet har en snabb marknadstillväxt och ett högt förädlingsvärde per sysselsatt. En strukturomvandling mot dessa branscher ökar takten i produktivitetstillväxten, vilket kan ge utrymme för en hög och samtidigt konkurrenskraftig lönenivå. Näringslivet har dock inte under 1980-talet utvecklats mot mer avancerade produkter utan mot en försvagad specialisering på kunskapsintensiv produktion. Skillnaden ökade mellan exportens och importens kunskapsintensitet. I förhållande till de resurser som satsas på forskning och utveckling visar både exportens produktinriktning och den svenska produktionens fördelning jämförelsevis låga andelar för högteknologisk produktion, se diagram 7.2. De svenska storföretagens internationella arbetsfördelning är en delförklaring. Tillgången på långsiktigt riskvilligt kapital för bl.a. högteknologiföretag samt en relativ brist på kvalificerad arbetskraft i det svenska näringslivet kan emellertid ha medverkat till sämre tillväxtförutsättningar för den kunskaps- och forskningsintensiva produktionen och därmed till en för liten inhemsk exploatering av ny kunskap.

Diagram 7.2 Sambandet mellan näringslivets utgifter för FoU och koncentrationen på högteknologisk produktion

Prop. 1993/94:25

Källa: Hansson, Pär och Lundberg, Lars (1993) Konkurrenskraft, komparativa fördelar och branschstruktur i svenskt näringsliv, FIEF, Stockholm.

7.5 Kapitalförsörjning och riskkapital

Kapitaltillförseln har en avgörande betydelse för företagens utveckling och konkurrenskraft. Den internationella integrationen av kapitalmarknaderna innebär emellertid att tillgången till inhemskt kapital inte längre spelar samma roll som tidigare för de stora företagens kapitalförsörjning. Denna blir i stället beroende av den förväntade avkastningen på investeringarna. De krav på kapitalavkastning som investerarna ställer utjämnas mellan länder. Den långsiktiga utvecklingen i och förtroendet för den svenska ekonomin får större betydelse för kapitalförsörjningen.

I bankkrisens spår har staten vidtagit åtgärder för att skydda betalningssystemet och kreditförsörjningen. Vikten av att bankkrisen får en långsiktig lösning är betydande för näringslivets utveckling. Företagandet får inte hämmas av en dåligt fungerande kreditmarknad. Insatserna för att lösa bankkrisen skapar förutsättningar för att kreditmarknaden normaliseras och kan fungera tillfredsställande när efterfrågan på krediter ökar.

Riskkapitalmarknaden är mer nationellt bunden än marknaden för krediter. Särskilt för de mindre företagen har det inhemska sparandet i riskkapital betydelse. På grund av den stora osäkerhet som är förknippad med satsningar i mindre företag och vikten av att kapitalförsörjningen till de mindre och medelstora företagen fungerar väl har staten fonderat

medel för att förstärka riskkapitalmarknaden. Den nya riskkapitalstrukturen med två dominerande huvudbolag, Atle och Bure, har fått ett kapitaltillskott på sammanlagt 6,5 miljarder kronor. Industri- och nyföretagarfondens inriktning har ändrats mot ökad tonvikt på nystartade företag. Fonden innehåller nu drygt 2 miljarder kronor. Regeringen kommer att under hösten ta ställning till ytterligare åtgärder för att främja nyetablering och exploatering av innovationer. Förslag kommer att läggas fram om hur utvecklingsfonderna bäst skall användas för företagsutveckling.

Riskkapital är ogynnsamt beskattat i Sverige jämfört med i konkurrentländerna till följd av dubbelbeskattningen med företagsskatt och skatt på utdelningsinkomster och aktievinster. Genom det förslag som regeringen nyligen presenterat elimineras denna nackdel.

7.6 Infrastrukturen

Den långsiktiga utvecklingen av välståndet hänger samman med ekonomins förmåga att tillgodogöra sig nya tekniska och organisatoriska lösningar. Denna process beror av näringslivets investeringar i realkapital och mänskligt kunnande. Även de investeringar staten gör i utbildning, forskning, vägar, järnvägar, telekommunikationer och energiförsörjning har central betydelse för ekonomins utvecklingspotential.

Ekonomi blir mer internationellt beroende. Detta ökar behoven av snabba och tillförlitliga transporter av godsflöden. Internationaliseringen av produktion, marknader och ägande samt strävan att decentralisera beslutsfattandet i näringslivet medför vidare att beroendet av kontakter och därmed efterfrågan på telekommunikationer och persontransporter växer.

Medan investeringarna i telekommunikationer och luftfart ökade i Sverige under 1980-talet eftersattes investeringarna i vägar och järnvägar. Regeringen och riksdagen har nyligen fattat beslut om det största investeringsprogrammet i modern tid. Investeringsaktiviteten kommer av konjunkturskäl att vara särskilt hög de närmaste åren.

Kommunikationsområdets växande betydelse kommer att ställa större krav på statens beslutsunderlag på området. Regering och riksdag har därför beslutat om att avsevärt öka de samlade anslagen för övergripande forsknings- och utvecklingsverksamhet inom kommunikationsområdet.

Den ekonomiska politiken skall bidra till att alla människor ges likvärdiga möjligheter i livet och tillvarata utvecklingsmöjligheterna i Sveriges alla delar. Det gäller inte minst landsbygden och de mindre orterna.

Hög sysselsättning och uthållig tillväxt är grundläggande förutsättningar för en rättvis fördelning. Detta förutsätter att en tillväxt kan ske i landets alla regioner.

Satsningar på infrastruktur och åtgärder för att förbättra villkoren för de mindre företagen är i detta sammanhang av stor betydelse

Regionalpolitiken är ett viktigt medel att uppnå detta och regeringen avser att under våren 1994 lägga fram förslag om en förnyad regionalpolitik.

Prop. 1993/94:25

7.7 Den offentliga sektorns samspel med näringslivet

Statens huvuduppgift är att skapa förutsättningar för en väl fungerande marknadsekonomi inom sociala, ekologiska och etiska ramar. Detta är det bästa sättet att värna och vidmakthålla ett välfärdssamhälle med hög sysselsättning, god materiell standard, bra miljö och hög grad av personlig frihet.

Den privata och den offentliga sektorn är i hög grad beroende av varandra. Goda etiska normer är en förutsättning för marknadsekonomi och affärsverksamhet. Det är uttryck för bristande etik, som dessutom allvarligt skadar marknadsekonomin funktionssätt, när bl.a. konkurser sätts i system för att kunna bevara förmögenheter och undkomma förpliktelser mot det allmänna, leverantörer och anställda. Fasta spelregler upprätthålls genom ett väl fungerande rättssystem.

Ett konkurrenskraftigt näringsliv ställer krav på en väl fungerande infrastruktur i vid mening. På miljöområdet måste staten ta ansvar både för att ekologiska ramar sätts för verksamheten och för att miljöskulden inte ökar och därigenom minskar utrymmet för ekonomisk utveckling i framtiden.

Till statens åtaganden hör att upprätthålla en fungerande konkurrens. En ytterligare uppgift är att bidra till en rättvis fördelning av ekonomisk standard genom en ambitiös generell välfärdspolitik.

Den offentliga sektorns resurser bestäms till stor del av utvecklingen i näringslivet. En effektiv privat sektor genererar tillväxt som minskar belastningen på de offentliga transfereringssystemen och möjliggör offentlig konsumtion och investering.

För att uppnå en väl fungerande marknadsekonomi bör det finnas så få hinder som möjligt för nationellt och internationellt utbyte av varor och tjänster.

Samspelet med den offentliga sektorn är av avgörande betydelse för en expansion av näringslivet. Ett konkurrenskraftigt näringsliv förutsätter bl.a. effektiva transportsystem och kommunikationer. En bra barnomsorg som gör det möjligt för föräldrar att arbeta, en skola som ger kunskap av hög kvalitet, en effektiv sjukvård och äldreomsorg främjar också näringslivet. Utan dessa tjänster är en tillväxt i den privata sektorn inte möjlig. Detta innebär inte att tjänsterna måste produceras i offentlig regi. Konkurrens mellan olika typer av producenter sänker kostnaderna och ökar valfriheten.

För att upprätthålla ett högt omvandlingstryck inom ekonomin är det viktigt att den ekonomiska politiken syftar till att stärka konkurrensen, både inom näringslivet och inom den traditionellt offentliga sektorn. Såväl den nya konkurrenslagen som EES-avtalet är viktiga inslag i en konkurrensfrämjande politik. Den nya lagen om offentlig upphandling,

som träder i kraft i samband med EES-avtalet, ger både möjligheter till besparingar för de offentliga uppköpen och öppnar nya möjligheter för det privata näringslivet. Med den nya lagen ställs emellertid också ökade krav på upphandlande enheter inom offentlig sektor. Information och satsning på förbättrad beställarkompetens är nödvändigt om besparingspotentialen skall kunna realiseras.

Därutöver kan förändringar i organisation och finansiering av den offentliga verksamheten skapa nya marknader för den privata sektorn. Så långt möjligt bör den offentliga produktionen konkurrensutsättas. Inom den offentliga sektorn, framför allt i kommunerna, pågår idag ett arbete med att pröva nya organisationsformer. Decentralisering, beställarutförarsystem, anbudsförfarande, olika check- eller pengsystem och privatisering av vissa delar av verksamheten blir allt mer vanliga inslag. Studier och utvärderingar visar att betydande effektivitetsvinster är möjliga. En avgörande förutsättning är likabehandling mellan offentliga och privata producenter.

8 De offentliga utgifterna

De offentliga utgifterna har under en lång period trendmässigt vuxit snabbare än BNP.

Den offentliga sektorns totala utgifter beräknas i år uppgå till ca drygt 1 000 miljarder kronor, motsvarande 74,5 % av BNP. Detta är den högsta utgiftsandelen av samtliga OECD-länder. Nära en femtedel av utgifterna finansieras med upplåning.

Upplåningen medför en växande statsskuld. Räntekostnaderna för denna kommer successivt att tränga undan angelägna utgifter för t.ex. vård, omsorg och utbildning om inte de offentliga finanserna saneras. Det stora upplåningsbehovet bidrar även till att driva upp ränteläget i samhällsekonomin. De stora underskotten gör det vidare svårt att hålla ner skatteki-larna på en nivå som inte är samhällsekonomiskt skadlig. De offentliga underskotten är därför ett hot mot välfärden och innebär en oetisk övervältring av räntebördan på kommande generationer.

De höga offentliga utgifterna och underskotten kan till viss del förklaras av konjunkturläget. Men den offentliga sektorns finansiella kris är långsiktig. Även rensat för effekter av den djupa lågkonjunkturen finns det ett stort underskott i de offentliga finanserna.

Regeringen har sedan den tillträdde vidtagit en rad åtgärder med syfte att bryta denna ohållbara trend. I stort sett samtliga offentliga transfere-ringssystem är under översyn eller har redan förändrats.

Förändringarna är av flera slag: sambanden mellan avgifter och förmåner stärks, bl.a. genom egna avgifter och självrisker. Sådana förändringar har skett inom bl.a. sjuk- och arbetsskadeförsäkringen och i arbetslöshetsförsäkringen. Förutom att öka motiven att arbeta leder dessa förändringar också till en förstärkning av de offentliga finanserna, vilket är en förutsättning för att klara viktiga välfärdsåtaganden på andra

områden. Avgifter som relateras till förmånerna innebär också en möjlighet att minska skadliga skatteklilar.

De fortsatta reformerna av bl.a. arbetslöshetsförsäkringen och pensionssystemet innebär ett större inslag av egna avgifter och självrisiker i välfärdssystemen. Dessa blir därigenom långsiktigt mer stabila, vilket är viktigt inte minst mot bakgrund av hushållens misstro mot statens möjligheter att fullfölja gjorda åtaganden.

En utgångspunkt i saneringsprogrammet är att *utgifterna för den offentliga konsumtionen skall vara reallt oförändrade*. Huruvida åtagandena klaras av inom denna ram beror i huvudsak på produktivitets- och lönernas utveckling. Beroende på hur dessa utvecklas är en oförändrad eller t.o.m. ökad service möjlig.

Mycket tyder på att det fortfarande finns en betydande produktivitetspotential i stora delar av offentlig verksamhet. Det finns också många exempel från senare tid på hur denna potential har frigjorts samtidigt som servicen förbättrats. Den produktivitetsökning som ägt rum under de senaste åren bör kunna fortsätta, bl.a. genom förändrade verksamhetsformer och en ökad konkurrens. En betydande del av den besparing inom offentlig verksamhet som saneringsplanen innebär, bör därför kunna klaras med hjälp av ökad produktivitet så att servicenivån kan upprätthållas.

Därtill skall läggas att en ökad valfrihet för den enskilde i sig ofta innebär en ökad effektivitet, eftersom verksamheten bättre anpassas till människors behov och önskemål. I flertalet fall tycks det omfattande förnyelsearbete som sedan en tid sker inom både primärkommuner och landsting vara väl förenligt med en hög servicenivå. Landstingsförbundet pekar t.ex. på avskaffande av operationsköer.

Trots det positiva som hänt i många kommuner finns en risk att snabba och omfattande förändringar leder till problem och till sämre service för enskilda människor. Regeringen följer utvecklingen noga, bl.a. har nyligen en satsning på utvecklingsprojekt med anledning av utvärderingen av Ädelreformen initierats. På olika sätt avser regeringen att bevaka att alla får den vård och service de har rätt till.

Samtidigt finns tendenser till minskad service, främst inom vissa primärkommuner som alltför länge åsidosatt förnyelsearbetet. Utvecklingen mot en minskad statlig reglering av den kommunala verksamheten har gjort det nödvändigt för riksdagen och regeringen att mera samlat kunna följa upp och utvärdera hur verksamheten i landets kommuner och landsting utvecklas i förhållande till de nationella målen. Ett led i detta arbete är det uppdrag att överväga denna fråga som Stat-kommunberedningen (C 1990:B) har fått. Stora förändringar i statsbidragsreglerna kan också ha bidragit till vissa problem trots generösa övergångsregler.

För närvarande pågår omfattande översynsarbete av reglerna för statens bidrag till kommunsektorn. Förslagen kommer att beröra 1995 och presenteras under våren 1994.

Regeringens samlade insatser för att förstärka statsfinanserna innebär att de offentliga utgifterna 1998 kommer att motsvara en lägre andel av BNP än idag. I år beräknas utgifterna för den offentliga konsumtionen,

mätt i fasta priser, minska för första gången under efterkrigstiden. Den sanering av de offentliga finanserna som regeringen nu inlett innebär således ett trendbrott. När den femåriga perioden gått och saneringsprogrammet är genomfört, är de offentliga utgifterna tillbaka på 1991 års nivå, mätt i fasta priser. Detta motsvarar 59 % av BNP, vilket är samma andel som i slutet av 1970-talet.

9 Institutionella förändringar

De betydande förändringar som nu sker på regeringens initiativ avser inte bara den ekonomiska politiken i snäv mening. Inte minst Ekonomikommisionen har poängterat betydelsen av institutionella förändringar, bl.a. förändringar i hur de politiska besluten fattas. Ett intensivt arbete med institutionella förändringar av betydelse för den ekonomiska utvecklingen pågår.

9.1 Budgetprocessen

Utformningen av budgetprocessen är av avgörande betydelse när det gäller att förverkliga finanspolitikens målsättning att utnyttja de offentliga resurserna effektivt. Dagens problem med finansiering av de offentliga utgifterna och en ökad offentlig skuldsättning visar entydigt på att arbetet med att utveckla styrningen, budgeteringen och redovisningen av statens inkomster, utgifter och verksamheter måste fortsätta och ytterligare intensifieras. I internationell jämförelse har den traditionella svenska budgetprocessen ansetts vara förhållandevis utgiftsstyrd. Betydande förändringar sker dock nu.

Under de senaste två åren har regeringen ersatt den traditionella marginalbudgeteringen med en budgetberedning med ramteknik i regeringskansliet. Detta innebär att regeringen först gör en bedömning av det samhällsekonomiska utrymmet för de offentliga utgifterna, därefter en prioritering mellan olika områden och slutligen en fördelning av tillgängligt utgiftsutrymme på departementsvisa budgetramar.

I syfte att strama upp budgetprocessen och utveckla resultatstyrningen och den finansiella styrningen har ett stort antal andra åtgärder vidtagits de senaste åren. Bl.a. har en ny förordning för myndigheters årsredovisningar och anslagsframställningar trätt i kraft från 1 juli 1993. Nu ställs ökade krav på verksamhetsanpassade resultatmätt som grund för återrapporteringen till regeringen.

Vidare har förbättringar i ekonomistyrningen inom den statliga sektorn genomförts. Den ekonomiska redovisningens informationsvärde har ökat. Den statliga medelshanteringen har effektiviserats och revisionens roll har stärkts.

Uppstramningen av verksamhets- och budgetberedningen i regeringskansliet kommer att fortsätta. Med anledning av bl.a. Budgetpropositionsutredningens betänkande Ny Budgetproposition (SOU 1990:83),

Riksdagsutredningens betänkande Reformera riksdagsarbetet! och EG-integrationssträvandena har nyligen ett utvecklingsarbete påbörjats inom regeringskansliet som bl.a. inbegriper budgetdokumentens form och innehåll, budget- och redovisningsprinciper, årsrytmen i budgetprocessen samt en ambitionsnivåhöjning av resultatstyrningen.

9.2 Pågående reformarbete

Ekonomikommisionen baserar sin analys på en strävan att lösa problemen inom marknadsekonomin ram och att föreslå förändringar som leder till ett mera aktivt medborgarskap, en ökad pluralism och en tydlig ansvarsfördelning. Regeringen delar i väsentliga avseenden kommissionens analys av läget.

Inom den ekonomiska politikens område har den helt avgörande delen av kommissionens förslag förverkligats genom förslaget om saneringsprogram i vårens kompletteringsproposition. Den budgetsanering som där föreslås uppfyller väl den omfattning som kommissionen ansåg nödvändig. När saneringsprogrammet genomförts har också den stabilisering av den offentliga skulden som kommissionen eftersträfvade uppnåtts.

Den konkreta redovisningen av saneringsprogrammets första steg ökar utrymmet för lägre räntor. Inriktningen på långsiktig budgetsanering har redan resulterat i denna, i dagens läge effektivaste stimulansen.

Ett viktigt inslag i kommissionens analys var behovet av olika systemförändringar. Regeringen konstaterar att i viktiga avseenden har förändringar i den riktning som kommissionen föreslår genomförts eller håller på att arbetas fram. På vissa områden är en bred politisk enighet nödvändig eller speciellt önskvärd varför förändringsarbetet kan komma att ta längre tid. Detta gäller t.ex. grundlagsfrågor, förändringar i riksdagens sätt att arbeta och Riksbankens ställning. Ställningstagande till de överväganden som pågår i dessa avseenden kommer därför att ske senare.

Samstämmigheten mellan regeringens och kommissionens syn kan sammanfattas i att av kommissionens 113 förslag eller synpunkter har regeringen redan genomfört eller delar kommissionens syn i 50-60 punkter. I en mindre del, 25-30 punkter, kommer förslag att redovisas inom kort eller också krävs ytterligare utredningsarbete och överväganden. Vad gäller tiotalet punkter kan konstateras att dessa avser förhållanden som inte ligger inom regeringens ansvarsområde. Det gäller t.ex. olika aspekter på lönebildningen eller frågor som ligger inom kommunernas ansvar och där regeringen inte har direkta beslutsbefogenheter.

Inom ett tiotal områden delar regeringen inte kommissionens analys och avser inte att lägga fram förslag. Detta gäller t.ex. förslagen att inrätta ett kommunrevisionsverk, att förändra AP-fondernas organisation samt att minska antalet riksdagsledamöter.

Problemen i den svenska ekonomin under senare år har både långsiktiga och kortsiktiga, konjunkturella orsaker. En särskild dimension i denna ekonomiska nedgångsperiod är finanskrisen. Denna gör dagens ekonomiska problem annorlunda än under tidigare konjunkturedgångar under efterkrigstiden. Den långsiktiga utvecklingen har präglats av att tillväxten har hållits tillbaka av ett tillväxthämmande skattesystem, av olika konkurrenshämmande regleringar och av att de offentliga utgiftssystemen i alltför liten grad givit incitament till arbete och sparande. Samtidigt har lönebildningen bidragit till att gröpa ur konkurrenskraften.

I samband med avvecklingen av kreditmarknadsregleringarna följde en överhettning och en spekulationsvåg under senare delen av 1980-talet. Därigenom förvärrades de strukturella problemen.

När reaktionerna mot denna utveckling blev ofrånkomliga, när ett förändrat skattesystem, en ofrånkomlig ränteuppgång och lägre inflation innebar en helt ny situation, sammanföll detta med en internationell lågkonjunktur. Återverkningarna i den reala ekonomin blev därför speciellt kraftiga. Detta betyder emellertid inte att anpassningen kunnat skjutas till en senare tidpunkt utan att den borde påbörjats tidigare.

Under de senaste två åren är det hushållens och företagens strävan att anpassa sin skuldbörda efter 1980-talets lånebaserade expansion till en långsiktigt hållbar nivå, som särskilt påverkat den svenska ekonomin.

Nedgången har därmed blivit kraftig under det sista kvartalet i fjol och det första kvartalet i år. Under det andra kvartalet 1993 har minskningen dock dämpats. Sammantaget blev nedgången, bl.a. till följd av den internationella utvecklingen och den mycket kraftiga skuldsaneringen under det första halvåret, större än vad som antogs i den reviderade finansplanen i våras.

Även om tillväxten nu ser ut att återkomma medför förloppet under det första halvåret i år att minskningen mellan årsgenomsnittet 1992 och 1993 blir närmare 3 %. Sänkta arbetsgivaravgifter, deprecieringen av kronan tillsammans med en stark produktivitetsutveckling i industrin har lett till en markant förstärkning av konkurrenskraften. Därigenom har utsikterna för exporten och den konkurrensutsatta sektorn förbättrats. Den inhemska efterfrågan har försvagats och väntas sjunka med 6 % under 1993. Att nedgången i inhemsk efterfråga sammanhänger med skuldsaneringen bestyrks av att hushållsinkomsterna har ökat kraftigt under senare år. Under åren 1989-1992 ökade de reala hushållsinkomsterna med inte mindre än 12,5 %. Hösten 1993 ligger de reala hushållsinkomsterna något över nivån hösten 1991. Finanspolitiken har således inte inneburit en så stark åtstramning att hushållsinkomsterna sänkts. Det är inte real köpkraft som saknats. I stället är det hushållens starka inriktning på att sanera skulderna som hållit tillbaka konsumtionen. Detta har särskilt starkt präglat utvecklingen sedan förra hösten.

Bruttoinvesteringarna har utvecklats svagt. Kommunerna har vidare genomfört anpassningen till de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna snabbare än väntat. Kommunal konsumtion och sysselsättning har

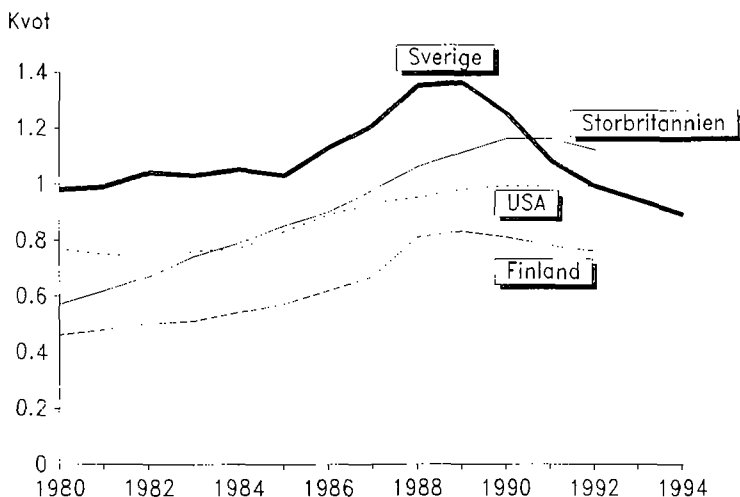
minskat. Den svaga inhemska efterfrågan har inneburit en press nedåt på konsumentpriserna som i årsgenomsnitt nu väntas öka med 4 1/2 %.

Utsikterna för de kommande åren är i hög grad avhängig av tre faktorer. *Styrkan och snabbheten i exportuppgången* är av stor betydelse för återhämtningsprocessens förlopp. En isolerad exportexpansion ger dock bara marginella effekter på t.ex. arbetsmarknaden och saneringen av de offentliga finanserna. För att en mera markerad återhämtnings av hela ekonomin skall komma till stånd krävs att hushållens tillförsikt inför framtiden ökar och att *den privata konsumtionen* därmed kommer igång. En tredje avgörande faktor är förtroendet för den ekonomiska politikens hållbarhet och därmed möjligheterna att sanera de offentliga finanserna. Därigenom skapas förutsättningar för en gynnsam *utveckling på valuta- och räntemarknaderna*. En successiv förstärkning av kronan kan då kombineras med fallande räntor.

Utsikterna för den internationella ekonomin under 1994 har försämrats något jämfört med bedömningen i våras. Det är främst en fördjupad lågkonjunktur i Kontinentaleuropa och i Japan som ligger bakom detta. Den förbättrade konkurrenskraften för svensk exportindustri medför dock att exporten väntas öka med drygt 10 % 1994. Nettoexporten ger ett större bidrag till tillväxten än tidigare beräknat.

Hushållens reala disponibla inkomster väntas öka med 2 % 1994. Kraften och varaktigheten i skuldsaneringsprocessen är mycket svårbedömd. Erfarenheter från andra länder tyder på att förloppet är tämligen utdraget. Det finns dock mycket som tyder på att processen i Sverige varit snabbare, både vad gäller att bygga upp skuldnivåer men också vad gäller den takt i viken de reduceras. Diagram 10.1 anger att skulduppbyggnaden hos hushållen var kraftigare i Sverige än i flera andra länder. Samtidigt syns saneringen ha medfört att de relativa skuldnivåerna nu är nere på en lägre nivå än innan skulduppbyggnaden startade. Samtidigt har dock skuldkostnaderna varit fortsatt höga men syns även de vara på väg att minska. I genomsnitt beräknades hushållens ränteutgifter efter skatt till ca 10 % av den disponibla inkomsten 1991. I år har kostnaden fallit till ca 8 % och torde 1995 vara nere på ca 5,5 %, dvs. nästan en halvering. Därmed kan man räkna med att en återhämtnings i konsumtionen påbörjas under 1994.

Kvoten skuldstock/disponibel inkomst

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bruttoinvesteringarna väntas 1994 minska med närmare 9 %. Bostadsbyggandet fortsätter att minska. Industriinvesteringarna väntas däremot öka med 11 %. Sammantaget innebär detta att BNP torde öka med 1,9 % 1994. Denna uppgång är dock inte tillräcklig för att kunna förhindra att arbetslösheten fortsätter att öka och som årsmedeltal uppgå till 8,4 % 1994. Den svaga arbetsmarknaden bidrar till att pris- och löneökningstakten blir mycket måttlig.

Den internationella konjunkturen väntas successivt förstärkas under 1995 genom en mer markerad återhämtning i Kontinentaleuropa och Japan samtidigt som uppgången fortsätter i de anglosaxiska länderna. Marknadsandelsvinsterna för den svenska exporten kan dock inte väntas fortsätta i samma takt som 1993 och 1994 varför exportökningen blir lägre än 1994. Den totala exportökningen förutses dock bli så stark som 6-7 %. 1995 väntas den privata konsumtionen öka med 2,5 % samtidigt som de reellt disponibla inkomsterna stiger bara med ca 1,5 %. Det är dock troligt att hushållen då på ett tydligt sätt upplever att återhämtningen i ekonomin tagit fart och att arbetslösheten börjat sjunka och därför i viss utsträckning minskar sitt sparande.

Nedgången i bruttoinvesteringarna bör kunna brytas 1995. Öknings-takten för industriinvesteringarna bör då ytterligare stiga beroende på en fortsatt stark lönsamhet och fallande räntor i kombination med att kapacitetsrestriktioner i högre grad börjar göra sig gällande. När den inhemska efterfrågan åter börjar tillta bör också investeringarna i det övriga näringslivet återhämta sig samtidigt som bostadsinvesteringarna 1995 torde ha nått sin bottennivå. De totala bruttoinvesteringarna bör således kunna öka med drygt 4 % 1995. Totalt väntas BNP-tillväxten

kunna bli 2,9 % 1995. Under loppet av året kommer också arbetslösheten att minska.

Prop. 1993/94:25

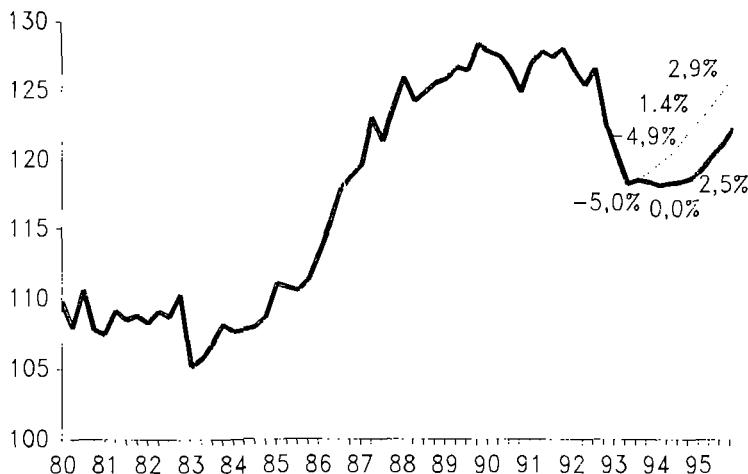
Bytesbalansen torde 1995 uppvisa ett betydande överskott. Som andel av BNP antas överskottet uppgå till ca 4 % medan handelsbalansens överskott väntas bli 6,5 % av BNP.

Trots omfattande åtgärder kommer underskottet i de offentliga finanserna att vara betydande, ca 14 1/2 % av BNP. Sjunkande räntor minskar underskottet i statsbudgeten. En viss motverkande effekt uppstår dock genom att intäkterna till följd av lägre räntor minskar i AP-fonden. Det bör vidare observeras att 1995 är det första året då kommunerna direkt påverkas av förändringarna i skatteunderlag. Den tidigare eftersläpningen har då upphört.

Nedgången i den svenska ekonomin synes nu vara på väg att upphöra. Förbättringen av konkurrenskraften och den ökande optimismen bland hushåll och företag kommer efter hand att leda till ökad real aktivitet i ekonomin. Hur snabbt denna återhämtning kommer att ske blir avgörande för vilka genomsnittliga tillväxttal som kommer att kunna avläsas. Diagram 10.2 visar att om konsumtionsuppgången tidigare lägs ett halvt år jämfört med vad vi nu räknar med, en tidigareläggning som i och för sig kan sägas stödjas av de uppgifter som finns om tendenser i detaljhandel, bilköp, hushållsenkäter m.m., skulle genomslaget på konsumtionstillväxten bli så kraftigt som närmare 1,5 %. Det skulle innebära ett tillskott till BNP-tillväxten om ca 0,5 procentenheter.

Diagram 10.2 Privat konsumtion

1985 års priser, säsongrensad nivå

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Med den successivt stigande optimism som nu kan skönjas hos hushåll och företag kan tillväxten på nytt ta fart. Saneringen av de offentliga finanserna och de åtgärder som genomförts och kommer att genomföras i syfte att få de offentliga systemen att fungera bättre, är nödvändiga inslag för att denna återhämtning över huvudtaget skall kunna ske. Därigenom läggs också grunden för en successiv förbättring av arbetsmarknaden och en ökning av sysselsättningen.

Vi kan nu skönja en sådan förbättring i förutsättningarna för den svenska ekonomin att andelen människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden, dvs. i öppen arbetslöshet och i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, kan bringas ner till 6-7 % i slutet av 1990-talet. Detta är ett mål för den ekonomiska politiken.

Tabell 10.1 Försörjningsbalans

	Miljarder kr	Procentuell volymförändring			
		1992	1993	1994	1995
BNP	1 436,5	-1,7	-2,8	1,9	2,9
Import	375,9	1,1	-3,1	2,7	5,5
Tillgång	1 812,4	-0,9	-2,9	2,1	3,6
Privat konsumtion	772,3	-1,9	-5,0	0,0	2,5
Offentlig konsumtion	401,0	0,3	-2,9	-1,3	-1,0
Stat	116,9	1,1	-1,5	-1,0	-1,0
Kommuner	284,1	0,1	-3,4	-1,5	-1,0
Bruttoinvesteringar	243,8	-11,0	-11,6	-8,6	4,4
Lagerinvesteringar ¹	-5,3	1,2	-0,4	0,4	0,4
Export	400,6	2,0	5,6	10,4	6,5
Användning	1 812,4	-0,9	-2,9	2,1	3,6
Inhemsk användning	1 411,8	-2,0	-6,1	-1,4	2,2

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Tabell 10.2 Nyckeltal

Årlig procentuell förändring

	1992	1993	1994	1995
Timlön, kostnad	3,6	3 1/4	3,5	4 1/4
KPI, dec-dec	1,9	4,4	2,4	3,0
KPI, genomsnitt	2,3	4,6	2,6	2,9
Disponibel inkomst	3,1	-2,9	2,0	1,4
Sparkvot (nivå)	8,1	10,1	11,4	10,4
Industriproduktion	-3	1,5	9,0	6,0
Relativ enhetsarbetskostnad	-1,6	-26,3	-2,7	2,5
Arbetslöshet (nivå)	5,3	8,0	8,4	7,9
Handelsbalans (mdkr)	34,5	58,9	89,2	101,2
Bytesbalans (mdkr)	-29,7	0,0	46,0	66,1
Bytesbalans (% av BNP)	-2,1	0,0	3,1	4,3

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

11.1 Förslaget

Regeringens förslag: Skattesatserna för den allmänna energiskatten, bensinskatten, diescloljeskatten, koldioxidskatten, tobaksskatten och dryckesskatten omräknas årligen utan riksdagens medverkan med hänsyn tagen till den allmänna prisutvecklingen.

Skälen för regeringens förslag: Det finns idag två kategorier av punktskatter. I den ena kategorin tas skatten ut som en styckeskatt och i den andra som en värdeskatt. I de fall där punktskatten tas ut som en värdeskatt sker en automatisk värdesäkring av skatteuttaget. En förändring av det allmänna prisläget ger automatiskt ett realt sett oförändrat skatteuttag eftersom skatten tas ut med en viss procent av priset.

I de flesta fall tas dock punktskatten ut med ett visst belopp per styck, en styckeskatt. Vid oförändrade skattesatser och viss inflation innebär detta att det reala skatteuttaget sjunker över tiden. Med en årlig inflation på 5 % kommer det reala skatteuttaget under en femårsperiod att minska med knappt 30 %. Med en lägre inflationstakt på exempelvis 2 % årligen kommer det reala skatteuttaget under en femårsperiod att minska med drygt tio procent.

I ett makroperspektiv innebär den bristande realvärdesäkringen att skattekvoten — skatterna uttryckta som andel av BNP — sjunker över tiden. I rådande statsfinansiella läge och de krav detta ställer på en sanering av finanserna bör punktskatteintäkterna värdesäkras. Åtgärden bör begränsas till den femårsperiod som saneringsprogrammet omfattar, dvs. perioden 1994-1998.

I princip finns tre olika metoder att justera punktskattesatserna och därmed säkerställa det reala skatteuttaget. Den första metoden, den som används idag, innebär att punktskattesatserna justeras för den allmänna prisutvecklingen genom särskilda beslut. Den andra metoden är ett system där riksdagen inom ramen för budgetbehandlingen varje år kan fatta beslut om nivån på punktskatterna. Regeringen skall då i sitt förslag till riksdagen beakta den allmänna prisutvecklingen. Den tredje metoden utgörs av en indexering av skattesatserna så att de utvecklas i samma takt som den allmänna prisutvecklingen. Uppräkningen skall då ske automatiskt under förutsättning att riksdagen inte fattar något annat beslut. Givetvis finns möjlighet, att genom särskilt beslut i riksdagen, förändra relationerna mellan de olika skatterna för att uppnå andra angelägna mål, t.ex. på miljöområdet.

Av de ovan nämnda metoderna är den tredje att föredra med utgångspunkt i dagens situation. Genom att koppla nivån på punktskattesatserna till den allmänna prisutvecklingen skapas en ordning där det reala skatteuttaget säkerställs. Därmed skapas också en större säkerhet om

statens intäkter från punktskatteområdet under saneringsperioden. Detta bidrar till att öka trovärdigheten av det fastlagda saneringsprogrammet.

Det teoretiskt mest korrekta är att skattesatserna för t.ex. 1994 justeras upp med inflationen under 1994. Det uppstår dock ett praktiskt problem eftersom inflationstakten under 1994 inte är känd i förväg. Prognososäkerheten gör det dock olämpligt att använda den metoden. Det mest praktiska är därför att indexera punktskattesatserna med ett års eftersläpning.

En indexering av punktskattesatserna kan i teknisk mening jämföras med gällande indexering av inkomstskatteskalen genom justering av grundavdrag och skiktgräns för statlig inkomstskatt där hänsyn tas till historisk inflation. Detta sker i syfte att hindra att det reala skatteuttaget förändras över tiden. I analogi med vad som gäller för inkomstskatten bör därför punktskatterna indexeras med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen under en historisk period. Den allmänna prisutvecklingen bör i likhet med vad som gäller beträffande inkomstskatten mätas genom förändringarna av konsumentprisindex (KPI).

Ett argument för att inte knyta indexeringen till KPI-utvecklingen är att en förändring av punktskatterna i sin tur återverkar på KPI. För att undvika spridningseffekter borde punktskattesatserna i princip i stället indexeras med prisutvecklingen rensat för den del som beror på förändringar av de punktskatter som är indexerade. En höjning med fyra procent av skattesatserna för nedan uppräknade punktskatter ger ett höjt KPI med knappt 0,3 procent. Den långsiktiga spridningseffekten kan uppskattas till drygt 0,3 procent. Mot bakgrund av att indexeringen är begränsad till perioden 1994—1998 och att spridningseffekten är liten bör av praktiska skäl indexeringen ändå kopplas till KPI-förändringen.

Indexeringen på punktskatteområdet bör omfatta den allmänna energiskatten, bensinskatten, diesellojjeskatten, koldioxidskatten, tobaksskatten och dryckesskatten.

Indexeringen bör följa samma regelsystem i samtliga nu aktuella fall. För att nya skattesatser skall kunna gälla från kalenderårets början måste jämförelseperioden avslutas en tid innan årsskiftet. Av praktiska skäl är konsumentprisindex för oktober månad det index som senast kan beaktas. Innevarande års skatt bör i likhet med vad som gäller för inkomstskatten för nästkommande kalenderår justeras med KPI under perioden oktober året innan till oktober innevarande år. Den matematiska beräkningen bör årligen göras av regeringen och fastställas i en särskild förordning som regeringen utfärdar före november månads utgång. De framräknade skattebeloppen bör avrundas efter samma grunder som gäller för fastställandet av nu utgående skatter. Anges beloppen nu i respektive skatteförfattning i hela kronor, ören eller tiondels ören skall avrundning göras på detta sätt även fortsättningsvis.

Realvärdesäkringen av nu aktuella punktskatter bör genomföras så snart som möjligt. Av praktiska skäl är det lämpligt att riksdagen på förslag av regeringen fastställer skattebeloppen för år 1994. Detta innebär att den "automatiska" uppräkningsen, dvs. utan nytt beslut av riksdagen, första gången görs hösten 1994 för skatteuttaget under år 1995. Inflationen

under den senaste tolvmånadersperioden fram till och med 1993 kan inte exakt anges nu utan får uppskattas. Vissa punktskatter har också höjts sedan oktober 1992. I vårt förslag har nuvarande skattesatser uppräknats med fyra procent utom dieseloljeskatten, eftersom denna skatt införts först den 1 oktober 1993.

För viss införsel av tobaksvaror, öl, vin och spritdrycker tas en schablontull ut som ersätter vanlig tull, mervärdeskatt och punktskatt. Vid skatteändringar brukar även schablontullarna justeras. Vi återkommer vid en senare tidpunkt till hur schablontullarna bör hanteras vid en indexering av punktskatterna.

11.2 Finansiella effekter

Det i saneringsprogrammet beräknade tillskottet från punktskatterna är ca 8 miljarder kronor på fem år. Det innebär ett krav på en årlig genomsnittlig inkomstförstärkning från området på ca 1,6 miljarder kronor.

Införandet av indexerade punktskattesatser fr.o.m. den 1 januari 1994 kan medföra en betydande effekt för den konsoliderade offentliga sektorn. I tabellen nedan redovisas de finansiella effekterna budgetårsvis. Här har endast hänsyn tagits till effekten av förändringarna för kalenderåret 1994.

Tabell 11.1 Budgeteffekter av de höjda punktskattesatserna fr.o.m. den 1 januari 1994 (miljarder kronor). Budgetårseffekter för statsbudgeten och varaktig effekt konsoliderad offentlig sektor

	Varaktig nettobudget effekt	budgetåret 1993/94	budgetåret 1994/95
Allmän energiskatt på elkraft	+0,17	+0,10	+0,25
Allmän energiskatt på bränslen	+0,09	+0,05	+0,12
Koldioxidskatt på bränslen	+0,19	+0,12	+0,28
Dieseloljeskatt	+0,00	+0,00	+0,00
Bensinskatt	+0,65	+0,35	+0,82
Koldioxidskatt på bensin	+0,15	+0,08	+0,19
Tobakskatt	+0,29	+0,1	+0,34
Alkoholskatt	+0,48	+0,24	+0,56
Totalt	+2,02	+1,09	+2,56

De fr.o.m. den 1 januari 1994 höjda punktskattesatserna beräknas för budgetåret 1993/94 ge en förstärkning av statsbudgeten på 1,09 miljarder kronor och för budgetåret 1994/95 kan effekten beräknas till 2,56

miljarder kronor. Nettobudgeteffekten kan beräknas till 2,02 miljarder kronor. I slutet av perioden 1994 till 1998 beräknas indexeringen av punktskattesatserna ge en årlig nettobudgeteffekt på ca 7,4 miljarder kronor beräknat i 1993 års penningvärde vid nu aktuell inflationsprognos.

Prop. 1993/94:25

Förord

Föreliggande bilaga har utarbetats inom finansdepartements ekonomiska avdelning. Den innehåller en bedömning av den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. 1995 och bygger i tillämpliga delar på konjunkturinstitutets höstrapport. Ansvarig för bilagan är departementsrådet Håkan Frisén. Arbetet avslutades den 14 oktober.

Den svenska ekonomin tycks nu ha passerat sitt bottenläge. Nedgången i BNP för första halvåret 1993 var emellertid enligt nationalräkenskaper-na så kraftig som 4 %, jämfört med första halvåret 1992. Säsongrensat väntas en viss återhämtning av BNP redan under andra halvåret av 1993, varför minskningen för helåret stannar vid ca. 3 %. Nästa år förutses den kraftiga exportexpansionen medföra att BNP ökar med nästan 2 %. Under 1995, när också den inhemska efterfrågan väntas återhämta sig något, bör BNP-tillväxten kunna uppgå till närmare 3 %.

De speciella utvecklingstendenser som präglade beskrivningen av den svenska ekonomin i den reviderade nationalbudgeten har nu ytterligare förstärkts. Den gynnsamma konkurrenssituationen är ännu mera påtaglig genom att kronkursen har fortsatt att sjunka samt att produktivitetsutvecklingen i industrin förstärkts. Utsikterna för exporten och den konkurrensutsatta sektorn är därför mycket goda. Samtidigt har försvagningen av den inhemska marknaden accentuerats. Fallet i den inhemska efterfrågan väntas på helårsbasis bli 6 % 1993. Den privata konsumtionen förutses i år minska med 5 %, främst till följd av utvecklingen under första halvåret. Den svaga situationen på hemmamarknaden medför en kraftig neddragning av investeringarna inom de skyddade sektorerna i ekonomin, vilket bidrar till att de totala bruttoinvesteringarna minskar med 10 % i år. Till detta kommer också en oväntat stor nedgång av den kommunala konsumtionen. Utvecklingen av sysselsättning och konsumtion i kommunerna hittills i år tyder på att anpassningen till de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna går snabbare än väntat. Den svaga inhemska efterfrågan har inneburit en press nedåt på inflationen. Sänkta vinstmarginaler inom bl. a. handeln har medfört att importprisökningarna endast fått ett begränsat genomslag i konsumentledet. Konsumentprisindex väntas i år stiga med ca. 4 1/2 %. Den underliggande inflationen, dvs. KPI korri-gerat för ändrade indirekta skatter och subventioner samt för deprecie-ringens effekter, ökar med mindre än 2 %.

Obalanserna i det finansiella sparandet är stora. Den privata sektorns konsumtions- och investeringsbeteende har i hög grad styrts av de sänkta tillgångspriserna och därav följande skuldkonsolideringsbehov. Denna skuldanpassning tar sig uttryck i ett högre finansiellt sparande i såväl hushålls- som företagssektorn. Samtidigt har den offentliga sektorns sparande ytterligare försvagats, till stor del som en följd av det höga sparandet i den privata sektorn. Också obalansen på arbetsmarknaden är stor. Den öppna arbetslösheten väntas under 1993 i genomsnitt uppgå till ca. 8 % av arbetskraften medan de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna be-räknas omfatta ca. 5 %.

Utsikterna för de kommande årens utveckling av den svenska ekonomin är i hög grad avhängig av tre faktorer. *Styrkan och snabbheten i export-uppgången* är central för återhämtningsprocessens förlopp. En eventuellt isolerad exportexpansion får dock bara begränsade effekter på t.ex. arbetsmarknaden och saneringen av de offentliga finanserna. För att en mera markerad återhämtning av hela ekonomin ska komma till stånd

krävs att hushållens tillförsikt inför framtiden ökar och att *den privata konsumtionen* därmed börjar växa. En tredje avgörande faktor är att förtroendet för den ekonomiska politikens hållbarhet och därmed möjligheterna att förbättra de offentliga finanserna kan upprätthållas och förstärkas. Därigenom skapas möjligheter för en gynnsam *utveckling på valuta- och räntemarknaderna*. En successiv förstärkning av kronan kan då kombineras med fallande räntor.

Den internationella ekonomin kännetecknas av att de dominerande OECD-länderna befinner sig i helt olika faser av konjunkturcykeln. Återhämtningen i de anglosaxiska länderna fortsätter samtidigt som nedgången i de kontinentaleuropeiska länderna samt i Japan har tilltagit. Den internationella konjunkturen har försvagats i år, men väntas successivt förstärkas under 1994 och 1995. En viss återhämtning sker då i Kontinentaleuropa och Japan samtidigt som uppgången fortsätter i de anglosaxiska länderna. BNP-tillväxten i OECD antas nu bli 3/4 % 1993, för att sedan gradvis öka till 2 % 1994 och 2 3/4 % 1995.

I de förutsättningar som ligger till grund för prognosen över den svenska ekonomin antas att en viss appreciering av kronan sker under 1994 och 1995. Detta motiveras av att kronan sett från realekonomiska utgångspunkter i nuläget måste betraktas som undervärderad. Vidare förutsätts en viss ytterligare nedgång i den europeiska räntenivån, framför allt på den korta sidan. Det är rimligt att förutsätta att de svenska räntorna kan följa med denna utveckling och att räntemarginalen mot omvärlden dessutom kan krympa något. Således grundas prognosen för ekonomins utveckling på antagandet att de svenska räntorna faller något.

Tabell 1 Prognosförutsättningar

	1992	1993	1994	1995
BNP-tillväxt i OECD	1,6	0,8	2,1	2,8
Konsumentprisökning i OECD	3,0	2,7	3,0	3,5
Råoljepris (dollar per fat)	19,3	18,0	18,75	20,0
Dollarkurs (i kr.)	5,82	7,73	8,02	8,02
Ecu-index ¹	101,7	123,0	122,5	117,5
Tysk ränta 5-års statsobl.	8,0	6,0	5,25	5,25
Svensk ränta 4-års statsobl.	10,4	7,5	6,5	6,25
Svensk ränta 6-månaders ssvx	12,6	8,0	6,0	5,5

¹ ECU-index antas vara 125 den 31 december 1993, 120 den 31 december 1994 samt 115 den 31 december 1995.

Källor: OECD och Finansdepartementet.

Det svaga arbetsmarknadsläget kommer sannolikt att hålla tillbaka löneökningarna de närmaste åren. Den höga lönsamheten inom den konkurrensutsatta sektorn medför dock att lönerna där ökar något mer än i den övriga ekonomin. Den relativt låga löneökningstakten i kombination med en svag inhemsk efterfrågan gör att också konsumentpriserna ökar långsamt. KPI väntas som årsgenomsnitt stiga med 2,6 % 1994 och 2,9 % 1995. Den underliggande inflationen nästa år beräknas dock endast uppgå till drygt 1 %.

Den mycket gynnsamma konkurrenssituationen för svensk industri torde möjliggöra en kraftig exportexpansion trots det relativt svaga efterfrågeläget inom OECD-området. Erfarenheter tyder, i och för sig, på att det kan vara svårare att vinna marknadsandelar på en stagnerande marknad. Relativprissänkningarna är dock nu så kraftiga att avsevärda marknadsandelsvinster på OECD-området trots detta kan förutses. Därtill kommer att exporten till nya industriländer, främst i Sydostasien, ökat kraftigt hittills i år och att denna utveckling kan väntas fortsätta. Den totala exportvolymen förutses därför öka med ca. 5 1/2 % i år och med ca. 10 % år 1994. Under år 1995 kan andelsvinsterna inte väntas fortsätta i samma takt som 1993 och 1994. Emellertid förväntas marknadstillväxten tillta detta år varför en fortsatt exportexpansion på ca. 6-7 % bedöms som realistisk. I takt med att den inhemska efterfrågan stabiliseras, och under 1995 i viss mån återhämtar sig, kommer också importen att öka. Importuppgången bör dock begränsas av att de hemmamarknadsföretag som konkurrerar med importen också blivit mera konkurrenskraftiga. Även det låga kapacitetsutnyttjandet i Sverige bör bidra till att importökningen begränsas.

Tabell 2 Försörjningsbalans

	Miljarder kr.	Procentuell volymförändring			
	1992	1992	1993	1994	1995
BNP	1 436,5	-1,7	-2,8	1,9	2,9
Import	375,9	1,1	-3,1	2,7	5,5
Tillgång	1 812,4	-0,9	-2,9	2,1	3,6
Privat konsumtion	772,3	-1,9	-5,0	0,0	2,5
Offentlig konsumtion	401,0	0,3	-2,8	-1,3	-1,0
Stat	116,9	1,1	-1,5	-1,0	-1,0
Kommuner	284,1	0,1	-3,4	-1,5	-1,0
Bruttoinvesteringar	243,8	-11,0	-11,6	-8,6	4,4
Lagerinvesteringar ¹	-5,3	1,2	-0,4	0,4	0,4
Export	400,6	2,0	5,6	10,4	6,5
Användning	1 812,4	-0,9	-2,9	2,1	3,6
Inhemska användning	1 411,3	-2,0	-6,1	-1,4	2,2

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Hushållens reala inkomster väntas öka med mellan 1 och 2 % såväl 1994 som 1995. Det är endast för år 1993 som hushållssektorn totalt sett fått vidkännas fallande köpkraft. I övrigt har inkomstutvecklingen varit stark under en lång period, trots den avsevärda nedgången i ekonomin. Den stora konsumtionsminskning som skett de senaste åren är således inte föranledd av lägre inkomster. Sambandet mellan förändringar i disponibel inkomst och konsumtion är för närvarande svagt. Kraften och varaktigheten i den pågående anpassningsprocessen avseende tillgångspriser och skulder är mycket svårbedömd. Erfarenheter från andra länder visar att motsvarande förlopp varit tämligen utdragna. Det finns emellertid mycket som tyder på att processen i Sverige är intensivare och därmed kan bli kortare än i omvärlden. Nästa år förutses att den privata konsumtionen

som årsgenomsnitt förblir oförändrad, medan en tillväxt på ca. 2,5 % väntas för 1995. Det är då troligt att hushållen på ett tydligt sätt upplever att återhämtningen i ekonomin tagit fart och att situationen på arbetsmarknaden börjat ljusna och därför i viss utsträckning minskar sitt sparande. Hushållens sparkvot väntas dock ligga över 10 % även 1995.

Den kommunala anpassningen av konsumtion och sysselsättning till de nya ekonomiska ramarna väntas fortsätta under prognosperioden. Den kommunala konsumtionen bedöms således komma att fortsätta att minska, om än i långsammare takt än under 1993. Samtidigt minskar också den statliga konsumtionen.

Bruttoinvesteringarna förutses minska med närmare 10 % under 1994. Detta beror främst på ett mycket dramatiskt fall i bostadsbyggandet, som i det närmaste halveras jämfört med 1993 års nivå. Industriinvesteringarna beräknas däremot öka med 11 %. Ökningstakten bör stiga ytterligare 1995, beroende på en fortsatt stark lönsamhet och fallande räntor i kombination med att kapacitetsrestriktioner då i högre grad börjar göra sig gällande. När den inhemska efterfrågan åter tilltar bör också investeringarna i det övriga näringslivet återhämta sig samtidigt som bostadsinvesteringarna 1995 torde ha nått sin bottennivå. De totala bruttoinvesteringarna bedöms därmed kunna öka med drygt 4 % 1995.

Takten i lageravvecklingen avtar successivt under prognosperioden. Det är främst industrins lager av insatsvaror och varor i arbete som, till följd av de kraftiga produktionsökningarna, upphör att minska. Därigenom kommer lagerposten att ge ett positivt bidrag till BNP-tillväxten på 0,4 % såväl 1994 som 1995.

Tabell 3 Nyckeltal
Årlig procentuell förändring

	1992	1993	1994	1995
Timlön (kostnad)	3,6	3,25	3,5	4,25
KPI (dec. - dec.)	1,9	4,4	2,4	3,0
KPI (årsgenomsnitt)	2,3	4,6	2,6	2,9
Disponibel inkomst	3,1	-3,3	2,0	1,4
Sparkvot (nivå)	8,1	9,6	11,4	10,4
Industriproduktion	-3,0	1,5	9,0	6,0
Relativ enhetsarbetskostnad	-1,6	-26,3	-2,7	2,5
Arbetslöshet (nivå)	5,3	8,0	8,4	7,9
I Handelsbalans (mdr. kr.)	34,1	58,4	89,2	101,2
Bytesbalans (indr. kr.)	-29,9	0,0	46,0	66,1
Bytesbalans (% av BNP)	-2,1	0,0	3,1	4,3

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

BNP-tillväxten på närmare 2 % 1994 är inte tillräcklig för att förhindra att arbetslösheten fortsätter att stiga och som årsmedeltal uppgå till 8,4 %. Uppgången mildras av förslaget om ett generellt anställningsstöd (GAS). Därtill kommer att omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna beräknas stiga successivt under loppet av 1994. År 1995 väntas sysselsättningen öka för första gången sedan 1990. Därmed sker en viss nedgång i den öppna arbetslösheten. Denna minskning begränsas

Tabell 4 Sparande
Procent av BNP i löpande priser

Prop. 1993/94:25
Bilaga 1

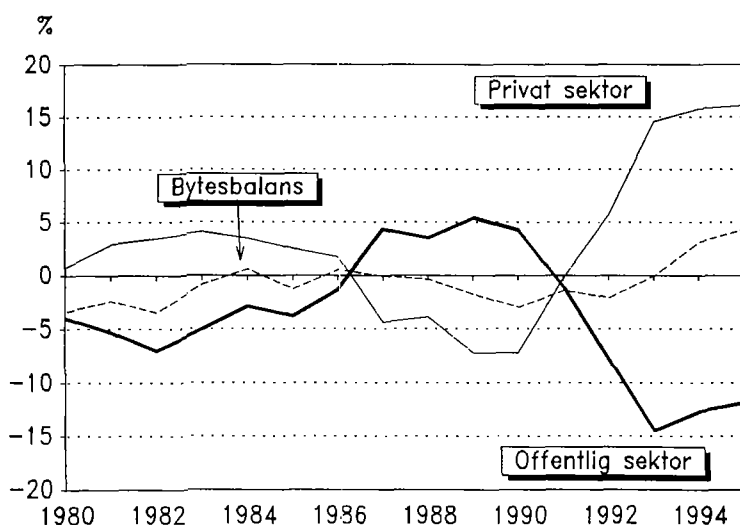
	1992	1993	1994	1995
Bruttosparande	14,5	14,2	15,4	16,9
Realt sparande	16,6	14,2	12,3	12,6
Fasta investeringar	17,0	15,0	12,7	12,7
Lagerinvesteringar	-0,4	-0,8	-0,4	-0,0
Finansiellt sparande	-2,1	0,0	3,1	4,3
Offentlig sektor	-7,8	-14,5	-12,7	-11,8
Hushåll	5,5	7,0	8,6	7,9
Företag	0,2	7,6	7,2	8,2

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

dock av att potentialen för produktivitetsförbättringar är fortsatt stor även 1995.

Med det förlopp av den ekonomiska utvecklingen som skisserats ovan kommer den svenska ekonomin i slutet av prognosperioden att utmärkas av några karakteristiska drag. Bytesbalansen visar 1995 ett rekordstort överskott. Som andel av BNP uppgår överskottet till ca. 4 % medan handelsbalansens överskott väntas bli ca. 6,5 % av BNP. Fördelningen av det finansiella sparandet är fortfarande präglad av stora offentliga underskott kombinerat med ett mycket högt privat sparande. Storleken på det privata sparandet uppgår definitionsmässigt till summan av bytesbalansöverskottet och det offentliga underskottet. Den starka lönsamheten i den konkurrensutsatta sektorn innebär, i sig, att det teoretiska reallöneuttrymmet är betydande. Av avgörande betydelse är emellertid att eventuella reallöneökningar kommer till stånd utan att de nominella pris-

Diagram 1 Finansiellt sparande i privat och offentlig sektor samt bytesbalans som andel av BNP 1980-1995

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

och löneökningarna tilltar. Om löneökningarna i K-sektorn skulle leda till omfattande kompensationskrav inom övriga delar av ekonomin riskerar vi att hamna i en löne-löne spiral av 1980-talstyp. Den ökande efterfrågan på arbetskraft från den konkurrensutsatta sektorn, och efterhand också från hemmamarknadsföretagen, innebär en successivt ökad sysselsättning. Emellertid finns en stor potential också för ett ökat utbud av arbetskraft, vilket gör att nedgången i arbetslösheten kan komma att bli förhållandevis långsam. Det är då viktigt att flexibiliteten på arbetsmarknaden är god och att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna fungerar på ett sådant sätt att de motverkar en permanent utslagning av arbetskraft. Därigenom kan en utveckling där pris- och löneökningar tilltar redan vid en relativt hög nivå på arbetslösheten förhindras.

Prop. 1993/94:25
Bilaga 1

De stora länderna i OECD befinner sig fortfarande i olika konjunkturfaser. Återhämtningen har fortsatt i de anglosaxiska länderna samtidigt som nedgången i flertalet europeiska länder och Japan har förstärkts.

I Tyskland föll BNP kraftigt under det första halvåret 1993, vilket fick återverkningar för Västeuropa som helhet. Av de stora länderna i Europa är det endast Storbritannien som befinner sig i en uppgångsfas. Stigande arbetslöshet och fortsatt höga realräntor i många länder bidrar till mycket låga förväntningar bland hushållen. De europeiska länderna genomgår en utdragen anpassningsprocess som beror beror på en sedvanlig konjunkturavmattning och på strukturella problem. En vändning i den europeiska konjunkturen förutses inte förrän 1994.

Den japanska ekonomin befinner sig i stagnation som ett resultat av en pågående anpassning hos hushåll och företag efter 1980-talets spekulationsekonomi. I USA fortsätter återhämtningen även om styrkan i uppgången är svag i ett historiskt perspektiv.

Det föreligger stora skillnader mellan de nordiska länderna vad gäller de ekonomiska utsikterna. Danmarks ekonomi har utvecklats svagt under första halvåret 1993, men står nu inför en uppgång. I Finland väntas en blygsam återhämtning först under senare hälften av 1994. Norge uppvisar i år en viss tillväxt som blir starkare de kommande två åren.

Den ekonomiska politikens förutsättningar i Europa ändrades väsentligt när fluktuationsbanden inom ERM vidgades till $\pm 15\%$ den 2 augusti. Formellt har det ekonomiska-politiska manöverutrymmet ökat för de enskilda länderna. I praktiken har dock de nya möjligheterna inte utnyttjats. Räntorna i Europa har i stort återvänt till den nivå som rådde innan den senaste vågen av valutaoro bröt ut. Det bör dock poängteras att under 1993 har såväl långa som korta räntor i Europa sjunkit markant och har därmed underlättat en återhämtning.

De stora, och i flera länder växande, underskotten i de offentliga finanserna utgör en tydlig restriktion för finanspolitiken i Europa. Budgetunderskotten i offentlig sektor kommer 1993 i genomsnitt att uppgå till över 6 % av BNP i Europa. Den mycket svaga budgetsituationen kräver konsolideringsåtgärder på medellång sikt. Av de stora länderna är det endast Frankrike som beslutat om stimulanser på kort sikt. I USA presenterade Kongressen i början av augusti sitt budgetförslag. Detta innebär att underskottet minskas med knappt 500 miljarder dollar under åren 1994-1998. Trots denna sanering beräknas underskottet uppgå till drygt 3 % av BNP 1998. Frågan om finansiering av sjukvårdssystemet är inte löst. Detta är en nyckelfråga för den långsiktiga budgetutvecklingen. I Japan har diskontot sänkts till rekordlåga 1,75 % samtidigt som ett tredje finanspolitiskt stimulanspaket - ungefär hälften så stort som de bägge föregående paketen - presenterats av den nya regeringen. Hittills har de finanspolitiska ansträngningarna inte lyckats förhindra avmattningen och inget tyder på att det tredje paketet skulle ge bättre effekt.

Vad beträffar penningpolitiken väntas räntorna ligga kvar på en låg nivå i USA och Japan under det närmaste året för att därefter stiga något.

Tabell 5 Internationell utveckling
Årlig procentuell förändring

Prop. 1993/94:25
Bilaga 1

	1992	1993	1994	1995
<i>BNP</i>				
Förenta staterna	2,6	2 3/4	3	3 1/2
Japan	1,3	0	1 3/4	3
Tyskland ¹	1,5	-2 1/2	1/4	1 1/4
Frankrike	1,4	-1	3/4	1 3/4
Storbritannien	-0,6	1 1/2	2 1/2	2 3/4
Norden ²	0,1	-1/4	2	2 1/2
OECD Europa	0,8	-3/4	1 1/4	2
OECD Totalt	1,6	3/4	2	2 3/4
<i>KPI</i>				
Förenta staterna	3,0	3	3 1/2	4
Japan	1,7	1	1 1/4	2
Tyskland ¹	4,0	4	3	2 1/2
Frankrike	2,4	2 1/4	2	2
Storbritannien	3,7	2	3 3/4	4
Norden ²	2,3	2	2 1/2	2 3/4
OECD Europa	3,8	3 1/4	3 1/4	3 1/2
OECD Totalt	3,0	2 3/4	3	3 1/2
<i>Arbetslöshet³</i>				
OECD Europa	9,9	11 1/2	12	12 1/4
OECD Totalt	7,9	8 1/2	8 1/2	8 1/4

¹ Avser de västra delstaterna.

² Exklusive Sverige.

³ I procent av arbetskraften.

Källor: OECD och Finansdepartementet.

I Europa kommer ränteläget fortsätta att sjunka 1993 och 1994 i takt med att Tyskland fortsätter att lätta på penningpolitiken.

BNP-tillväxten inom OECD-området beräknas mot denna bakgrund uppgå till 3/4 % under 1993 och 2 % under 1994, för att först 1995 tillta till 2 3/4 %. Arbetslösheten minskar först 1995 och då från en hög nivå. Inflationen kommer att vara fortsatt dämpad de närmaste åren.

Ett *osäkerhetsmoment* i den internationella prognosen utgörs av den ökade flexibilitet som de nya fluktuationsbanden inom ERM medför. Detta kan underlätta en återhämtning i den europeiska konjunkturen, men det är osäkert i vilken grad det ökade handlingsutrymmet kommer att utnyttjas. Vidare råder det fortfarande osäkerhet om i vilken utsträckning företag och hushåll hunnit anpassa sin skuldsättning till de nya förutsättningar som råder. Anpassningen har i denna konjunkturcykel haft stor påverkan på konsumtion och investeringar. De stora budgetunderskotten i många europeiska länder innebär därtill osäkerhet om utformningen av konsolideringsåtgärder under de närmaste åren. Osäkerheten kvarstår även vad gäller GATT-förhandlingarna, där en överenskommelse ännu inte har kunnat nås.

Återhämtningen i den *amerikanska ekonomin* går långsammare än normalt. Den svaga tillväxten under första halvåret i år tycks dock vara av tillfällig natur.

Mycket tyder på att industrikonjunkturen definitivt är på väg upp. Detaljhandelsvolym, nyregistrering av bilar och antal igångsatta husbyggen indikerar dessutom fortsatt god konsumtionstillväxt samt förnyad

kraft i bostadsbyggandet. Samtidigt väntas företagens investeringar öka ytterligare. Fortsatt låga räntor i år och nästa år underbygger denna process. Stigande dollarkurs och tilltagande inhemsk efterfrågan medför fortsatta underskott i handelsbalansen. Efterfrågeökningen väntas inte leda till något markant ökat inflationstryck, men den senaste tidens statistik tyder på att botten i prisstegringssyckeln sannolikt redan har passerats. Finanspolitiken är stram. Kongressens budgetförslag från augusti i år innebär att budgetunderskottet minskas med ca. 500 miljarder dollar under de kommande fem budgetåren, eller med motsvarande ca. 1/2 % av BNP 1994 för att sedan successivt växa till knappt 2 % av BNP 1998.

Utsikterna för den *japanska* ekonomin har försämrats ytterligare i takt med den stigande yenkursen. Till problembilden hör också ett behov att anpassa både hushållens och företagens finansiella positioner, vilket verkar kraftigt dämpande på konsumtion och investeringar. De indikationer på återhämtning som fanns under första kvartalet 1993 har definitivt kommit på skam. BNP föll markant under andra kvartalet beroende både på fallande privat konsumtion och investeringar. Utvecklingen av detaljhandelsförsäljning, bostadsinvesteringar och företagens investeringar tyder på en svag inhemsk efterfrågan under resten av året och nästa år. Penningpolitiken är expansiv och efter den senaste sänkningen ligger diskontot på 1,75 %. Ett tredje finanspolitiskt stimulanspaket inom loppet av två år presenterades nyligen av den nya regeringen. De ekonomisk-politiska åtgärderna väntas emellertid inte kunna motverka de kontraktiva tendenserna i den privata sektorn i någon större utsträckning.

Utvecklingen i *västra Tyskland* var under det första halvåret 1993 svagare än tidigare beräknat. BNP-tillväxten föll kraftigt det första kvartalet medan siffrorna för andra kvartalet visade positiva tal. Uppgången berodde dock främst på en stor lagerökning. Såväl den privata konsumtionen som investeringarna fortsatte att falla. Det är därför ännu för tidigt att dra slutsatsen att den tyska konjunkturen har nått sin botten. Vissa indikationer pekar på att industrikonjunkturen har stabiliserats. Emellertid har orderingången till industrin återigen börjat falla, vilket kan indikera att stabiliseringen endast är tillfällig. Detaljhandelsförsäljningen är fortsatt svag. Inflationstakten har dämpats den senaste tiden men ligger fortfarande över 4 % på årsbasis. Det underliggande inflationstrycket, rensat för skattehöjningar och förändringar i administrativt satta priser är dock lägre, ca. 3 %.

En fortsatt svag utveckling i *västra Tyskland* förutses under återstoden av 1993. En mycket långsam återhämtning kan inledas under loppet av 1994. Den privata konsumtionen kommer att hållas tillbaka av fallande disponibelinkomster till följd av de budgetförstärkande åtgärder som beslutats, ökande arbetslöshet och låga löneökningar. Budgetkonsolideringen sker dels via såväl höjd inkomstskatt som höjda indirekta skatter, dels via minskade transfereringar till hushållen. Den återhållande effekten motverkas till viss del av att penningpolitiken nu kan komma att lättas snabbare. Den försämrade konkurrenskraften till följd av stigande enhetsarbetskostnader och den reala apprecieringen av D-marken verkar också

i kontraktiv riktning. Vidare tillkommer att det ännu inte finns några tecken på en självbärande konjunkturuppgång i de östra delstaterna.

Storbritannien är det enda av de stora europeiska länderna som befinner sig i en uppgångsfas. Under hösten 1992 var ekonomin i stort sett stillastående, men har efter årsskiftet växt. Undersökningar om affärsklimatet indikerar stigande förväntningar. Den expansivare penningpolitiken har underlättat skuldanpassningen bland hushållen. Hushållens sparkvot har börjat sjunka, vilket tyder på en större tilltro till den ekonomiska utvecklingen. Det stora budgetunderskottet och det ständiga underskottet i bytesbalansen utgör dock betydande problem i den brittiska ekonomin.

Konjunkturuppgången väntas fortsätta under prognosperioden i linje med tidigare bedömningar. I år är det främst den privata konsumtionen som uppvisar en snabb uppgång. Investeringsaktiviteten ökar mer markant under 1994. Hushållens fortsatt höga skuldsättning kan utgöra en begränsning för utvecklingen i den privata konsumtionen. Den underliggande inflationen ligger i dagsläget kring 3 % och kommer att tillta det närmaste året. De korta räntorna kan därför komma att stiga något under 1994. Vidare krävs ett omfattande konsolideringsprogram för att rätta till de offentliga finanserna på medellång sikt. Ett program har beslutats av regeringen och kommer att börja implementeras fr.o.m. april 1994. Konsolideringen sker främst via höjda indirekta skatter. Sannolikt kommer ytterligare skatthöjningar att aviseras för kommande budgetår.

I *Frankrike* fortsätter de negativa konjunkturtendenserna att överväga och konjunkturedgången ser ut att bli både djupare och mer utdragen än tidigare beräknat. Undersökningar över affärsklimatet indikerar fortsatt fallande förväntningar. Även bland hushållen är framtidstron mycket låg. En viktig orsak till detta är den höga och växande arbetslösheten. En vändning i konjunkturen väntas under 1994, förutsatt att räntorna fortsätter att sjunka som beräknat. Återhämtningen kommer inte vara tillräckligt stark för att hindra att arbetslösheten stiger ytterligare. Därmed kommer den privata konsumtionen att utvecklas svagt. Detta motverkas till viss del av att budgeten för 1994 innebär en stimulans för hushållen då inkomstskatten sänks. Investeringsaktiviteten förutses heller inte visa någon stark uppgång bl.a. beroende på det låga kapacitetsutnyttjandet.

Den *danska* ekonomin har fortsatt att försvagas under första halvåret 1993 då BNP föll till följd av bl.a. höga realräntor. Dessa höll tillbaka konsumtion och investeringar samtidigt som exporten minskade. Den svaga inhemska efterfrågan har lett till att industriproduktionen avtagit under årets första sex månader och kapacitetsutnyttjandet i industrin har fallit till 75 %. Under återstoden av 1993 och under 1994 kommer den privata konsumtionen att stiga successivt pga. fallande räntor, ett uppdämt konsumtionsbehov och kraftigt ökade disponibelinkomster som den antagna budgeten och skattereformen medför. Härav följer att Danmark under 1993 får en blygsam tillväxt strax över noll. Denna ökar sedan till drygt 2 % 1994. Arbetslösheten väntas kulminera först under 1994.

Hög skuldsättning och en historiskt mycket hög arbetslöshet har i *Finland* inneburit att alla de inhemska efterfrågekomponenterna har fallit.

Detta illustreras bl.a. av detaljhandelns och nybilsförsäljningens negativa utveckling under årets första sex månader. Finland kommer under 1993 att uppleva ett tredje år med kraftigt negativ BNP-tillväxt: -2 1/2 %. Under 1994 bedöms den starka exportökningen äntligen uppväga den fallande inhemska efterfrågan, vilket väntas leda till en BNP-tillväxt på knappt 1 %. Arbetslösheten kommer inte att påverkas av den måttliga tillväxten utan förblir hög till följd av den svaga inhemska efterfrågan och lågt kapacitetsutnyttjande. Av samma skäl förblir den underliggande inflationstakten låg och ökningen i konsumentpriserna stannar på 2 1/2 % under 1993 och 1994, trots den stora deprecieringen.

Den ekonomiska aktiviteten i *Norge* har avtagit under årets första hälft då bl.a. nybilsregistreringen föll med över 11 procent. Inget tyder på någon stark uppgång i privat konsumtion under resten av 1993, då hushållen fortsätter att brouas med hög skuldsättning och höga realräntor. Den svaga privatkonsumtionen leder tillsammans med en lägre tillväxt i exporten och i de offentliga utgifterna till en måttlig BNP-tillväxt om drygt 1 % 1993. Under 1994 spås den privata konsumtionen och exporten återhämta sig och BNP-tillväxten ökar till 2 1/2 %. Arbetslösheten kommer inte att minska nämnvärt den närmaste tiden trots den tilltagande aktiviteten i ekonomin. Detta beror främst på demografiska faktorer som ökar arbetskraftsutbudet och på det låga kapacitetsutnyttjandet.

Marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor beräknas nu uppgå till endast 1,7 % mot 2,5 % i den reviderade nationalbudgeten. Bakom denna nedrevidering ligger framför allt en lägre tillväxt i länder som Tyskland, Frankrike, Danmark och Finland. Trots den lägre marknadstillväxten väntas exporten av varor öka med 6,9 % i år, vilket är en upprevidering jämfört med vad som beräknades i april. Första halvåret i år ökade exporten av varor med 2,0 %, jämfört med motsvarande period förra året. Ökningstakten under loppet av första halvåret har emellertid varit tilltagande. Preliminära data för tredje kvartalet pekar på volymökningar kring 10 % under perioden juli-augusti i år. Konjunkturbarometern för tredje kvartalet visar att exporten kan förväntas öka ytterligare under fjärde kvartalet.

Förklaringen till att prognosen för export av bearbetade varor reviderats upp samtidigt som marknadstillväxten reviderats ned ligger till en del i att kronans depreciering blivit större än vad som antogs i den reviderade nationalbudgeten. Företagen har samtidigt varit mer återhållsamma i sin prissättning, vilket resulterat i att relativpriset för svensk export av bearbetade varor sjunkit betydligt mer än förväntat. Relativprissänkningen leder till att marknadsandelarna för export av bearbetade varor i år kan komma att öka med nära 6 %. Liksom under innevarande år väntas den största tillväxten komma på snabbt expanderande marknader utanför OECD-området, bl.a. Fjärran östern. Med tanke på svensk exports stora konkurrenskraftsförstärkning finns det emellertid en möjlighet att exportpotentialen till dessa marknader är underskattad i prognosen.

Tabell 6 Världsmarknadstillväxt, relativpris, marknadsandel och export av bearbetade varor
Procentuell förändring

	1992	1993	1994	1995
Marknadstillväxt	3,9	1,7	4,9	5,7
Relativpris	-0,7	-14,0	-1,9	1,9
Exportvolym	-0,5	7,6	13,2	7,4
Marknadsandel	-4,2	5,8	7,9	1,7

Anm.: Marknadstillväxt avser en sammanvägning av importökningen av bearbetade varor i olika länder. Som vikter har använts ländernas andelar som mottagare av svensk export av bearbetade varor.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

En viss appreciering av kronan har antagits under loppet av nästa år. En god produktivitetsutveckling inom industrin gör dock att relativpriset för export av bearbetade varor bör kunna sjunka ytterligare. Då den största effekten av en relativprissänkning tenderar att infalla med ett års eftersläpning förutses marknadsandelsvinsterna uppgå till nära 8 % 1994. I och med att marknadstillväxten inom OECD-området väntas tillta nästa år beräknas exporten av bearbetade varor öka med drygt 13 %. Denna helårssiffra implicerar dock att den säsongrensade ökningstakten dämpas

något jämfört med slutet av innevarande år. I annat fall skulle ökningen bli ännu större.

Prop. 1993/94:25
Bilaga 1

Världsmarknadstillväxten väntas tillta även 1995. Den antagna apprecieringen leder dock till att relativpriset för export av bearbetade varor ökar, samtidigt som prishöjningarna i svenska kronor väntas bli mycket måttliga. Svensk export bör ändå kunna vinna marknadsandelar, främst genom de tidigare nämnda trögheterna i genomslaget av relativprisförändringar, men också genom att efterfrågan successivt blir mer inriktad på investeringsvaror.

Varuimporten föll första halvåret i år med knappt 0,5 %, jämfört med motsvarande period 1992. Samtidigt föll dock den importvägda varuefterfrågan med drygt 4,5 %, varför importen måste betecknas som oväntat hög. Från och med andra halvåret i år fram till och med 1995 förutses en allt starkare importvägd efterfrågan. Det låga kapacitetsutnyttjandet i kombination med en gynnsam konkurrenskraftssituation gentemot utländska producenter medför ovanligt goda möjligheter för svenska företag att vinna marknadsandelar även på hemmamarknaden. Mot denna bakgrund förutses varuimporten såväl 1994 som 1995 öka långsammare än vad som annars skulle ha varit fallet.

Tabell 7 Export och import av varor

	Miljarder kr.	Procentuell volymutveckling				Procentuell prisutveckling			
		1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995
<i>Varuexport</i>									
Bearbetade varor	275,3	0,0	7,6	13,2	7,4	-2,2	8,0	2,2	1,5
Fartyg	3,3	42,9	98,2	-53,0	1,7	-2,0	5,7	2,4	6,5
Petroleumprodukter	9,3	14,1	-4,5	0,0	1,0	-16,7	23,6	8,0	6,0
Övriga råvaror	38,1	0,5	3,0	10,0	7,0	-4,0	9,7	6,5	5,0
Summa Varuexport	326,0	1,2	6,9	11,0	7,0	-3,3	9,3	3,1	2,2
<i>Varuimport</i>									
Bearbetade varor	227,9	-1,0	0,2	3,6	7,3	-2,1	9,4	3,2	1,2
Fartyg	2,5	-44,5	-45,7	68,1	23,2	-4,8	7,8	0,9	1,9
Råolja	13,6	3,1	-1,0	0,5	1,5	-10,2	23,0	9,6	6,8
Petroleumprodukter	10,4	10,2	-4,5	7,5	3,5	-12,8	24,5	8,0	6,0
Övriga råvaror	35,9	3,6	-0,8	0,0	2,6	-3,4	14,6	6,0	2,5
Summa Varuimport	290,4	0,0	-0,7	3,3	6,0	-3,6	11,4	4,2	2,2

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Nationalräkenskaperna för första halvåret i år visar att såväl export som import av tjänster utvecklats mycket svagt. Första halvåret registrerades en minskning av exportvolymen med 3,3 %, jämfört med första halvåret 1992. Motsvarande siffror för tjänsteimporten visar ett fall med hela 19,3 %. Att importen av tjänster utvecklats mycket svagare än exporten förklaras framför allt av att importen av turisttjänster minskat avsevärt, samtidigt som exporten av turisttjänster ökat i nästan motsvarande grad. Den svaga registrerade volymutvecklingen för hela tjänsthandeln kan dock till viss del vara ett uttryck för problemen att korrekt fånga tjänsthandelns pris- respektive volymkomponent. Dessa problem accentueras då växelkursrörelserna är stora. I den mån detta givit en lägre nivå på

tjänsthandelns volym bör dock effekterna på BNP vara relativt små, i och med att både export- och importberäkningarna påverkas.

Den betydande ökningen av varuexporten, i kombination med att importen under framför allt början av prognosperioden hålls tillbaka, leder till att handelsbalansen successivt förstärks. År 1995 beräknas överskottet uppgå till över 100 miljarder kr.

Den förstärkning av handelsbalansen som hittills noterats har bidragit till att bytesbalansen under perioden januari-juli uppvisade ett överskott på 2,1 miljarder kr., att jämföra med ett underskott på drygt 15 miljarder kr. under motsvarande period 1992. För innevarande år beräknas bytesbalansen vara i balans. Utöver en förbättrad handelsbalans är det framför allt förändringen av resevalutanettot som förklarar uppgången från fjol-året. Sänkningen av såväl svenska som utländska räntor har givit ett positivt bidrag i år. Kronans depreciering har emellertid ökat räntebetalningarna i svenska kronor, vilket får till följd att räntenettot temporärt försämrats, jämfört med 1992.

Under prognosperioden väntas förbättringen av resevalutanettot upphöra och övergå i en marginell försämring. Avkastning på kapital ger emellertid kraftigt minskande underskott under 1994 och 1995. Under nästa år är den förväntade förstärkningen främst hänförlig till sänkta räntor i Sverige och utlandet. År 1995 minskar räntenettots underskott främst som en följd av att bytesbalansöverskottet 1994 reducerar den räntebärande skulden. Ett förbättrat konjunkturläge väntas samtidigt bidra till att avkastningsnettot på direktinvesteringar ökar. Den fortlöpande förstärkningen av bytesbalansen resulterar 1995 i ett överskott som uppgår till 4,3 % av BNP.

Tabell 8 Bytesbalans
Miljarder kr.

	1992	1993	1994	1995
Export	326,0	380,9	435,8	476,6
Import	290,4	321,0	345,3	374,0
Handelsbalans	34,1	58,4	89,2	101,2
(inkl. korrigering av handelsstatistiken)				
Tjänstenetto	-12,2	-2,6	-0,9	-0,1
Löner	0,7	0,6	0,6	0,6
Avkastning på kapital	-37,7	-42,9	-28,9	-21,1
därav återinvesterade				
vinstmedel	5,7	5,3	7,5	9,0
Övriga transfereringar	-14,7	-13,6	-13,9	-14,5
Bytesbalans	-29,9	0,0	46,0	66,1
Andel av BNP	-2,1	0,0	3,1	4,3

Anm.: P.g.a. avrundning summerar inte alltid delarna till totalerna.
Källor: Riksbanken och Finansdepartementet.

Industriproduktionen i Sverige minskade med 8 % under åren 1990-1992 (enligt nationalräkenskaperna) medan den sjönk med endast drygt 1 % inom OECD-området. Under perioden 1993-1995 finns förutsättningar för att svensk industri skall återta förlorade marknadsandelar och öka produktionen kraftigt. Deprecieringen av den svenska kronan tillsammans med en gynnsam produktivitetsutveckling innebär en markant förbättring av industrins konkurrenskraft. Lönsamheten beräknas ligga på en hög nivå vilket skapar utrymme för ökade investeringar.

Industrikonjunkturen har redan i år vänt uppåt. Konjunkturbarometern från september visar att industriföretagen planerar för en markant höjning av produktionen till och med första halvåret 1994. Vändningen i industrikonjunkturen beror främst på en ökad exportefterfrågan till följd av deprecieringen. En viss förstärkning av den internationella konjunkturen under nästa år ger ytterligare stimulans för den svenska industriproduktionen.

Tabell 9 Nyckeltal för industrin
Procentuell förändring

	1991	1992	1993	1994	1995
Industriproduktion	-4,7	-3,0	1,5	9,0	6,0
Lönekostnad per timme	7,6	3,7	0,8	5,0	5,1
Produktivitet	1,5	4,3	9,5	4,4	3,4
Enhetsarbetskostnad, (ULC)	6	-0,6	-7,9	0,6	1,6
14 OECD-länders ULC	4,5	2,1	0,9	1,0	1,8
14 OECD-länders ULC, SEK	4,7	1,0	24,9	3,4	-0,8
Relativ ULC, SEK	1,3	-1,6	-26,3	-2,7	2,5
Vinstmarginal, förändring	-0,9	-0,2	3,8	0,6	-0,3
Bruttoöverskottsandel¹	22,5	22,0	32,5	34,1	33,8

¹ *Bruttoöverskottsandelen* avser andelen av förädlingsvärdet till faktorpris. Uppgifterna över lönsamhetsutvecklingen avser industri exkl. petroleumraffinaderier och varv.

Anm.: Konkurrentländernas ULC (Unit Labour Cost, d.v.s. arbetskraftskostnad per producerad enhet) och växelkurser är viktade med OECD:s konkurrensvikter, som tar hänsyn till konkurrensen med både export och hemmaproduktion på exportmarknaden. Konkurrensen gentemot länder utanför OECD-området är inte inkluderad.

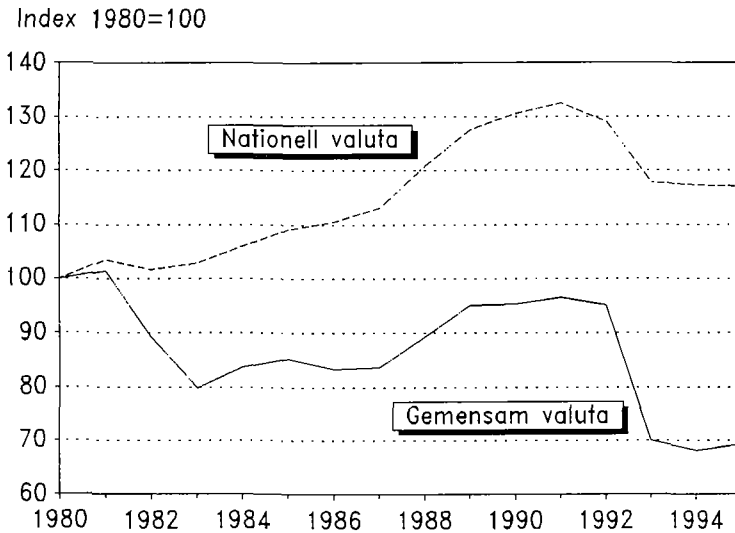
Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Sänkningen av arbetsgivaravgiften den 1 januari 1993 motsvarar en lönekostnadssänkning på 3 % för industrin. Tillsammans med låga löneökningar och en kraftig produktivetsförbättring beräknas industrins arbetskraftskostnad per producerad enhet minska med ca. 8 % i år. Produktivitetshöjningen beror bl.a. på att de rationaliseringsåtgärder som vidtogs under industrins nedgångsfas ger resultat i form av produktivetsökningar då kapacitetsutnyttjandet återigen ökar. I konkurrentländerna förväntas arbetskraftskostnaden per producerad enhet stiga med knappt 1 % under 1993. Räknat i gemensam valuta innebär det att industrins enhetsarbetskostnad minskar med så mycket som ca. 26 % i år jämfört med Sveriges 14 viktigaste konkurrentländer. Det ger svensk exportindu-

stri ett utmärkt utgångsläge att öka marknadsandelarna såväl hemma som utomlands.

Det fortsatt ansträngda arbetsmarknadsläget beräknas ge låga löneökningar såväl 1994 som 1995 samtidigt som kronan väntas apprecieras något. Detta innebär att industrins arbetskraftskostnad per producerad enhet ökar i en takt som är jämförbar med den i OECD-länderna. Således består 1993 års förbättring av konkurrenskraftsläget också 1994-1995, vilket framgår av diagram 2. Svensk industri beräknas därför kunna vinna marknadsandelar också under resten av prognosperioden vilket bidrar till den gynnsamma utvecklingen av industriproduktionen under 1994 och 1995.

Diagram 2 Industrins arbetskraftskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder 1980-1995

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Industrins lönsamhet var mycket svag under 1992. I år sker en kraftig förbättring till följd av låga ökningar av de rörliga kostnaderna och för exportföretagen också av en gynnsam prisutveckling. Vinstandelen, dvs. driftsöverskottet brutto som andel av förädlingsvärdet, stiger därför till en nivå som är högre än under åren efter devalveringarna i början av 1980-talet och som också är högre än under högkonjunkturåret 1974. Ur ett internationellt perspektiv förefaller dock vinstandelen under 1993 inte vara anmärkningsvärt hög. Den genomsnittliga lönsamheten i OECD-länderna ligger stabilt över 30 % vilket är en nivå som svensk industri sällan har lyckats nå under de senaste 20 åren. Den höga vinstandelen innevarande år bör ses mot bakgrund av den kraftiga utslagningen av olönsamma företag, vilket drar upp genomsnittet. Produktpriset förväntas utvecklas gynnsamt i förhållande till de rörliga kostnaderna också under 1994 vilket bidrar till att lönsamheten beräknas ligga kvar på en hög nivå

under resterande prognosperiod. En hög vinstandel är nödvändig för att ge industrin finansiellt utrymme för investeringar och bygga ut den produktionskapacitet som gick förlorad under lågkonjunkturen. På sikt kan därför en hög lönsamhetsnivå också förväntas ge ökad konkurrensförmåga, produktion och sysselsättning.

Prop. 1993/94:25

Bilaga 1

Situationen på arbetsmarknaden har försämrats markant. Trots omfattande satsningar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder väntas den öppna arbetslösheten i år uppgå till 8 % i genomsnitt. Under 1994 och 1995 tar produktionen successivt fart, men en fortsatt hög produktivitetsutveckling i kombination med en ökad medelarbetstid motverkar en snabb nedgång av arbetslösheten.

Det är i dagsläget ovanligt svårt att tolka utvecklingen på arbetsmarknaden. Vid årsskiftet 1992/93 genomfördes en stor omläggning i arbeidskraftsundersökningarna (AKU), vilket gör jämförelser över tiden ovanligt osäkra. AKU har av allt att döma tidigare överskattat sysselsättningen, vilket i så fall skulle innebära att nedgången i år överdrivs. Andra svårigheter är att bedöma huruvida vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder tränger ut den ordinarie sysselsättningen, effekterna av det generella sysselsättningsstödet samt om införandet av olika nya åtgärder också medfört ett ökat utbud av arbetskraft.

Till skillnad från lågkonjunkturen vid 1980-talets början då antalet sysselsatta inte anpassades till produktionsutvecklingen, s.k. labourhoarding, drar företagen idag ned sysselsättningen i takt med att produktionen minskar. Under perioden januari-augusti i år har sysselsättningen fallit med 243 000 personer eller knappt 6 %, jämfört med samma period 1992. Nedgången berör numera samtliga branscher. De antalsmässigt största neddragningarna har skett inom industrin, privata tjänstesektorn och kommunerna. Industrin är också den sektor där personalinskränkningarna pågått längst.

Tabell 10 Arbetsmarknad

Tusental personer (i åldrarna 16-64 år)

	Nivå	Förändring från föregående år			
	1992	1992	1993	1994	1995
Sysselsättning					
Jord- och skogsbruk	140	-7	-6	-3	-3
Industri	841	-80	-64	30	19
Byggnadsverksamhet	271	-38	-36	-29	-6
Privata tjänster	1 569	-30	-87	2	31
Kommunal verksamhet	1 164	-23	-38	-28	-12
Statlig verksamhet	202	-1	-4	-3	-2
Totalt	4 195	-178	-235	-32	27
Arbetskraft, totalt	4 429	-87	-124	-17	9
Arbetslösa	233	100	111	15	-18
% av arbetskraften	5,3	5,3	8,0	8,4	7,9
Personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	161	72	57	62	20
% av arbetskraften	3,6	3,6	5,1	6,6	7,0

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet.

Den öppna arbetslösheten uppgick till 355 000 personer i genomsnitt under perioden januari-augusti, vilket är 131 000 fler än under motsvarande period 1992. Antalet långtidsarbetslösa, dvs. de som varit

arbetslösa under mer än sex månader i sträck, har under samma period ökat med 51 000 personer. Uppgången i den öppna arbetslösheten har dock begränsats av att utbudet av arbetskraft samtidigt minskat med 114 000 personer. Detta förklaras delvis av ett ökat deltagande i de arbetsmarknadspolitiska åtgärder där deltagarna definitionsmässigt inte inräknas i arbetskraften. Av utbudsminskningen förklaras därför nära hälften av ett ökat deltagande i ungdomspraktik, arbetsmarknadsutbildning eller arbetslivsutveckling. Samtidigt har en uppgång skett av antalet latent arbetssökande, dvs. personer som vill och kan arbeta men inte aktivt sökt arbete. Denna grupp har ökat till 132 000 personer i genomsnitt hittills i år, vilket är 47 000 fler än under samma period 1992.

Inom industrin redovisas vissa ljusa tecken, bl.a. har antalet nyanmälda lediga platser åter börjat att öka, dock från en mycket låg nivå. Samtidigt har antalet varsel gått tillbaka något. Under hösten förväntas sysselsättningsläget stabiliseras för den konkurrensutsatta sektorn. Fortsatta neddragningar av sysselsättningen inom övriga sektorer medför dock en ökning av arbetslösheten. Denna uppgång motverkas av att deltagande i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder stiger kraftigt efter sommarens nedpressade nivåer. Den öppna arbetslösheten bedöms som årsgenomsnitt uppgå till ca. 8 % i år. Samtidigt deltar ca. 5 % av arbetskraften i olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Omsättningen på arbetsmarknaden väntas öka när antalet lediga platser stiger. Därmed minskas risken för en ökad långtidsarbetslöshet, trots en fortsatt hög arbetslöshetsnivå.

Läget på arbetsmarknaden bedöms vara fortsatt svagt under de kommande två åren. Kombinationen av en god produktivitetsutveckling och en ökad medelarbetstid, till följd av de två slopade semesterdagarna, begränsar behovet av nyanställningar för att möta en högre produktion 1994. Fortsatta neddragningar av sysselsättningen inom de sektorer som är beroende av den inhemska efterfrågeutvecklingen leder till en ökad arbetslöshet. Uppgången motverkas av att de tidigare beslutade volymerna av arbetsmarknadspolitiska åtgärder successivt kommer i gång under loppet av 1994. Dessa beräknas omfatta ca. 300 000 personer vid årets slut. Sysselsättningen kommer också att stimuleras av det nu föreslagna generella anställningsstödet (GAS), vilket sänker marginalkostnaden genom en subventionering av arbetsgivaravgifterna med 15 % för alla sysselsatta utöver den nivå som råder i september i år. Nedsättningen gäller under kalenderåret 1994. Sysselsättningen ökar dels genom att viss nyanställning tidigareläggs, men också genom att lägre marginalkostnader möjliggör en sänkning av försäljningspriserna som kan leda till en något ökad efterfrågan och därmed en högre sysselsättning.

När tillväxten tar fart under 1995 börjar också sysselsättningen att öka. Hur stor effekt detta får på arbetslösheten är dock avhängigt av hur utbudet av arbetskraft utvecklas. En del faktorer talar för att arbetskraftsutbudet ökar när ekonomin återhämtar sig. Anpassningarna till de strukturella reformer som har genomförts de senaste åren, såsom skattereformen och sänkt ersättningsnivå i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna, har fördröjts av den svaga efterfrågan av arbetskraft. Utbudsökningen kan ske dels genom en ökad medelarbetstid från personer som redan är sysselsatta

och dels från den potentiella arbetskraftsreserven som i dagsläget är latent arbetssökande. Nedgången i arbetslösheten kommer sannolikt att kännetecknas av avsevärda trögheter, även i ett medelfristigt perspektiv med förhållandevis god tillväxt. Det bör dock observeras att även om nedgången i den öppna arbetslösheten blir relativt måttlig, kommer allt fler personer att successivt sysselsättas på den ordinarie arbetsmarknaden.

De rationaliseringar som genomförts under de senaste åren möjliggjorde en gynnsam utveckling av produktiviteten 1992. Den totala arbetsproduktiviteten i näringslivet beräknas fortsätta att stiga med drygt 4 % i år för att sedan öka med 2-3 % per år under resten av prognosperioden. Det finns dock en osäkerhet i denna bedömning. Den faktiska produktiviteten kan vara lägre än den registrerade om det numera ganska stora antalet personer som deltar i åtgärder utanför arbetskraften ändå bidrar till produktionen.

Under 1990-talet har Sverige övergått från att vara en hög- till att vara en låginflationsekonomi. Denna desinflationsprocess, när ekonomin anpassas till lägre löne- och prisökningstakter, medförde initialt höga realräntor som förstärkte konjunkturedgången.

Under 1991 skedde en markant nedväxling av löneökningstakten till följd av den allt svagare efterfrågan på arbetskraft. Den 31 mars i år löpte de tvååriga avtal ut som reglerat löneökningarna under 1991 och 1992. Under innevarande år har nästan hela arbetsmarknaden slutit nya tvååriga löneavtal. Den avtalsmässiga höjningen inkl. s.k. överhängeffekter från tidigare avtal uppgår till ca. 1 % i år. År 1994 medför avtalen en löneökning på ca. 1 1/4 %, vilket inkluderar den neddragande effekten av två borttagna semesterdagar. Enligt förtjänststatistiken var löneglidningen ca. 2 % under det första halvåret i år. Löneglidningen består dock till stor del av en strukturell komponent, som uppstår då sysselsättningen minskar. Den genomsnittliga lönen stiger till följd av att företagen tillämpar principen sist-in-först-ut vid uppsägningar. Den sist anställda har vanligen en lägre lön än genomsnittet. En liknande effekt uppstår när företag med en genomsnittligt lägre lönenivå slås ut. Avgångsvederlag vid uppsägningar drar också tillfälligt upp lönekostnaderna i förhållande till antalet arbetade timmar. Sammantaget beräknas lönerna öka med 3 1/4 % 1993, medan arbetskraftskostnaden i stort sett är oförändrad till följd av sänkta arbetsgivaravgifter.

Tabell 11 Löner
Årlig procentuell förändring

	1992	1993	1994	1995
Avtal	2,7	1	1 1/4	
Löneglidning	0,9	2 1/4	2 1/4	
Summa	3,6	3 1/4	3 1/2	4 1/4

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Den mycket svaga situationen på arbetsmarknaden bidrar till att dämpa de nominella löneökningarna under prognosperioden. Andelen öppet arbetslösa och de som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder stiger kraftigt i år, till sammanlagt 13 % av arbetskraften. Denna andel fortsätter att öka till 15 % under 1994, innan sysselsättningen åter stabiliseras. Vissa internationella erfarenheter indikerar att lönebildningen kan vara mer känslig för förändringen än nivån på arbetslösheten. Utöver arbetsmarknadsläget påverkas lönebildningen också av vinster, inflationsförväntningar och produktivitet. Inflationsförväntningarna är fortsatt låga, men däremot ökar vinsterna och produktiviteten inom industrin kraftigt i år. Till följd av den stora konkurrenskraftsförbättringen kommer löneökningen inom den konkurrensutsatta sektorn att vara högre än inom den skyddade sektorn. Industrilönerna väntas stiga med ca. 1 procentenhet mer än genomsnittslönen per år under 1994 och 1995 och ökar därmed något snabbare än industrilönerna inom OECD-området. En svag efter-

frågan på arbetskraft kommer dock att begränsa de totala löncökningarna i Sverige till 3 1/2 % och 4 1/4 % under 1994 respektive 1995.

Under 1992 skedde en kraftig nedväxling av inflationen och konsumentpriserna steg med 2,3 %, mätt som årsgenomsnitt. Trots det stora fallet i den privata konsumtionen ökar KPI mer i år. Vid årsskiftet 1992/93 genomfördes skatte- och subventionsändringar som bidrar till KPI-ökningen med drygt en procentenhet. Denna motverkas av den nyligen införda skattereduktion som medges för reparationer och ombyggnader av bostäder fr.o.m. maj, samt sänkt mervärdeskatt för vissa tjänster fr.o.m. juli i år. Deprecieringen av den svenska kronan under 1993 medför att importpriserna stiger. Effekterna på KPI har hittills varit begränsade, delvis beroende på att exportörerna till Sverige varit relativt återhållsamma i sina prishöjningar. Dessutom har svenska företag som riktar sig mot hemmamarknaden mött höjda priser på importerade insatsvaror med att kraftigt sänka vinstmarginalerna. Konsumentpriserna har hittills i år stigit med 4 %, vilket är lägre än vad som tidigare prognosticerats. Att konsumentpriserna ökar mindre än väntat beror på en svagare inhemsk efterfrågan. Sammantaget väntas såväl KPI som nettoprisindex (NPI), som visar KPI exklusive nettot av indirekta skatter och subventioner, öka med drygt 4 % under loppet av 1993.

Tabell 12 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring

	1992	1993	1994	1995
KPI årsgenomsnitt	2,3	4,6	2,6	2,9
KPI dec.-dec.	1,9	4,4	2,4	3,0
KPI okt.-okt.	2,2	4,0	2,5	3,0
Basbelopp	33 700	34 400	35 100	35 900
Underliggande inflationstakt	2,7	1,7	1,3	2,9
NPI årsgenomsnitt	4,2	4,3	2,5	2,4
NPI dec.-dec.	2,9	4,4	2,1	2,5
OECD, KPI	3,2	2,9	2,9	3,1

Anm.: Vid beräkningen av 1994 och 1995 års basbelopp har en avräkning skett med 2,0 resp. 0,2 procentenheter för deprecieringens direkta effekter. OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige.

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Den kraftiga försvagningen av kronan för med sig högre importpriser som, när efterfrågeläget tillåter, slår igenom i den inhemska prisnivån. Det mest sannolika är att detta endast leder till en engångseffekt på prisnivån, men det kan inte uteslutas att det innebär starten för en ny inflationsprocess. Det finns dock många faktorer som talar för en mycket lugn inhemsk kostnadsutveckling under prognosperioden: den svaga situationen på arbetsmarknaden förväntas resultera i en återhållsam löneutveckling, en hög produktivitet håller nere produktionskostnaden per producerad enhet, avregleringar och skärpt konkurrenslagstiftning ökar konkurrensen på en rad marknader samtidigt som en förväntad appreciering av kronan dämpar kostnaden för importerade insatsvaror. Bortsett

från de tillfälliga inflationseffekterna av de nu höjda importpriserna bedöms därför prisutvecklingen under de kommande åren vara lugn.

Prop. 1993/94:25

Bilaga 1

Regering och Riksdag har slagit fast att det inte finns något realekonomiskt utrymme till kompensation för deprecieringens prishöjande effekter. Av detta skäl skall sådan kompensation inte heller utgå för basbeloppsstyrda transfereringar. I prognosen korrigeras därför uppräknningen av 1994 och 1995 års basbelopp med 2,0 respektive 0,2 procentenheter, vilket är en uppskattning av deprecieringens direkta effekter.

De nu föreslagna åtgärderna att fr.o.m. 1 januari 1994 indexera punktskatterna samt att höja arbetsgivaravgiften med 0,2 procentenheter beräknas öka KPI med knappt 0,3 procentenheter 1994. Sammantaget beräknas KPI öka med 2 1/2 % 1994 och 3 % 1995, medan NPI stiger något långsammare. Med den rådande efterfrågesituationen och det låga kapacitetsutnyttjandet är inflationstrycket i det närmaste obefintligt. Den "underliggande" inflationstakten, som visar KPI korrigerat för effekter av deprecieringen samt ändrade indirekta skatter och subventioner, beräknas öka med endast 1 1/4 % 1994.

Under 1991 och 1992 steg hushållens reallt disponibla inkomster med sammanlagt 8 %, trots att sysselsättningen sjönk och arbetslösheten steg. Inkomstökningen saknade således grund i den reala ekonomiska utvecklingen. Det var huvudsakligen sänkta skatter och ökade transfereringar som låg bakom den kraftiga inkomstökningen, vilket avspeglas i försämrade finanser för den offentliga sektorn.

För 1993 beräknas hushållens realinkomster minska med nära 3,5 %, dvs. i paritet med BNP. Nedgången i sysselsättningen fortsätter samtidigt som reallönen före skatt minskar. Dessutom har ersättningen vid sjukdom, arbetslöshet och pension sänkts. Den direkta beskattningen har skärpts genom avskaffat schablonavdrag i inkomstbeskattningen, reducerad uppräkningsgräns för statlig inkomstskatt samt av att en egenavgift införts i sjukförsäkringen. Inkomstfallet mildras av att hushållens räntenetto förbättrats till följd av det ökade sparandet. Det negativa räntenettet uppgick 1990 till motsvarande 5,5 % av hushållens disponibla inkomster. För 1993 beräknas denna andel ha sjunkit till ca. 3 %.

År 1994 sker en återhämtning av realinkomsterna, som beräknas öka med 2 %. Sysselsättningsfallet dämpas markant och inflationen går åter ned, efter en uppgång i år, vilket medför en positiv utveckling av den reala lönesumman. Räntenettet fortsätter att förbättras, främst till följd av sänkta ränteutgifter. De direkta skatterna och avgifterna påverkas av en rad åtgärder. Beskattningen ökar genom att grundavdraget reduceras med ca. 2 400 kr. vid den kommunala beskattningen och slopas helt under 1994 och 1995 vid den statliga beskattningen. Skatterna minskar till följd av skattesänkningar för enskilda näringsidkare och minskad beskattning av aktier. Den aviserade obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen finansieras delvis genom en avdragsgill egenavgift på 1 % på inkomster t.o.m. 7,5 basbelopp (ca. 260 000 kr). Samtidigt bortfaller den nuvarande egenavgiften till arbetslöshetskassorna. Sammantaget innebär regeländringarna

Tabell 13 Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande

	Miljarder kr.				Procentuell förändring			
	1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995
<i>Löpande priser</i>								
Löner	643,9	627,1	646,0	678,6	0,5	-2,6	3,0	5,0
Inkomstöverföringar från offentlig sektor	346,9	373,6	390,9	399,8	9,5	7,7	4,6	2,3
Övriga inkomster, netto	134,9	143,2	158,8	181,0	10,1	6,1	10,9	14,0
Direkta skatter, avgifter m.m.	285,7	286,5	299,2	318,7	0,3	0,3	4,5	6,5
Disponibel inkomst	840,0	857,4	896,4	940,7	5,7	2,1	4,5	4,9
Privat konsumtion	772,3	774,7	794,1	842,4	0,6	0,3	2,5	6,1
Sparkvot, nivå i %	8,1	9,6	11,4	10,4				
<i>1985 års priser</i>								
Disponibel inkomst					3,1	-3,3	2,0	1,4
Privat konsumtion					-1,9	-5,0	0,0	2,5

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

ett ökat uttag av skatter och avgifter med ca. 4 miljarder kr., jämfört med en tillämpning av 1993 års regler. Att arbetslöshetsförsäkringen blir obligatorisk medför ökade inkomster för arbetslösa som i dag står utan försäkring.

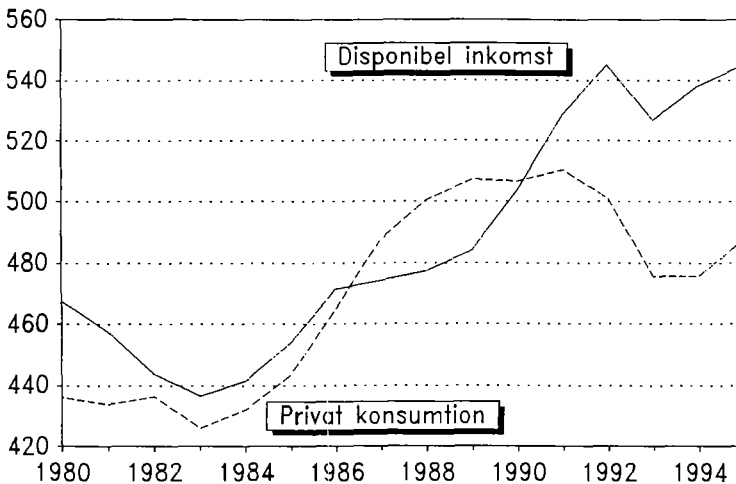
För 1995 innebär den förväntade tillväxten att löneinkomsterna stiger med 5 %, under det att ersättningar till arbetslösa m.m. upphör att öka. Det höga sparandet under prognosperioden medför att underskottet i nettot av räntor och utdelningar återgår till 1985 års nivå, dvs före avregleringen av kreditmarknaden. Egenavgiften till den aviserade obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen höjs till 2 % fr.o.m. 1995. Ytterligare budgetförstärkningar i den offentliga sektorn förutses medföra en indragning från hushållen på 5 miljarder kr. Därigenom begränsas ökningen av de reellt disponibla inkomsterna till ca. 1,5 % år 1995.

Under första hälften av 1990-talet är det således endast i år som hushållens realinkomster sjunker. Utvecklingen under prognosperioden innebär att hushållens reellt disponibla inkomster 1995 ligger ca. 12,5 % högre än 1989, medan BNP mellan samma tidpunkter är oförändrad.

Den privata konsumtionen har hittills i år fallit betydligt mer än vad som förväntades i den reviderade nationalbudgeten i april. Första halvåret i år var konsumtionen drygt 5 % lägre än ett år tidigare. Under andra halvåret väntas konsumtionsfallet upphöra. Det innebär att konsumtionen mellan helåren 1992 och 1993 minskar med 5 % i volym. Under loppet av nästa år inleds en återhämtning som förstärks under prognosperioden. Denna bedömning grundar sig på att räntenedgången påskyndats samtidigt som hushållens finansiella obalanser förefaller vara på god väg att rättas till. Den kontraktiva effekt som de senaste årens betydande arbetslöshetsuppgång givit upphov till förutses också minska under prognosperioden.

Diagram 3 Privat konsumtion och disponibel inkomst 1980-1995

Miljarder kronor, 1985 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Det höga hushållssparandet har medfört en snabb skuldanpassning för hushållen. I jämförelse med t.ex. Finland har inkomstutvecklingen för hushållen som helhet under de senaste två åren varit betydligt bättre. Samtidigt har konsumtionen dragits ned kraftigt. En spegling av detta förhållande är att de svenska hushållen relativt snabbt har anpassat skuldstockens storlek i förhållande till den disponibla inkomsten. En fortsatt hög nivå på det finansiella sparandet väntas resultera i att denna s.k. skuldkvot under slutet av prognosperioden kommer ned på samma nivå som under början av 1970-talet. I och med att hushållen fortsätter att amortera sina skulder, samtidigt som räntan sjunker, beräknas räntekostnaden efter skatt, som gick upp kraftigt i samband med skattereformen, komma att ta en allt mindre del av inkomsten i anspråk. Från 1991 till 1995 förutses att denna andel nära nog halveras.

I bedömningen av konsumtionsutvecklingen spelar också hushållens tillgångar en central roll. Risken för att tillgångsprisernas utveckling skall utgöra en fortsatt press nedåt på konsumtionen är i dag lägre än tidigare. Räntenedgången har ökat sannolikheten för att den negativa utvecklingen av fastighetspriserna skall upphöra. Den förbättrade situationen inom den finansiella sektorn bör också innebära ökade möjligheter för hushållen att finansiera bostadsinvesteringar. Till detta skall läggas att aktiekurserna under det senaste året stigit markant. Dessa faktorer, liksom den skuldanpassning som redan genomförts, talar för att den privata konsumtionen kommer att öka fortsättningsvis.

Den kraftiga ökningen av hushållens sparande förklaras även till stor del av arbetslöshetens utveckling. Detta mönster har kunnat iakttas i ett flertal andra länder, där sparkvot och arbetslöshet samvarierat starkt under det senaste decenniet. Efter att ha ökat dramatiskt under de senaste tre åren väntas nu arbetslöshetsuppgången dämpas 1994 och övergå i en viss minskning 1995. Även om nivån ligger mycket högt i ett historiskt perspektiv, bör detta trendbrott leda till att arbetslöshetsrisken uppfattas som mindre, vilket tenderar att ge en sjunkande snarare än stigande sparkvot.

Sammantaget tyder utvecklingen på att merparten av hushållens finansiella anpassning nu bör vara avslutad. Sannolikheten för att hushållen skall drabbas av nya negativa överraskningar förefaller mindre än tidigare. Den privata konsumtionen förväntas därför expandera successivt under prognosperioden. Den knapphändiga statistik som finns över den privata konsumtionen under tredje kvartalet ger stöd för detta. Fallet inom såväl detaljhandels omsättning som försäljningen av personbilar visar klara tecken på att ha avstannat. Hushållens förväntningar, så som de mäts i SCB:s undersökning av hushållens inköpsplaner, har också blivit allt ljusare under loppet av 1993. Det finns dock en betydande osäkerhet i bedömningen. Konsumtionsuppgången antas komma till stånd trots att hushållen sannolikt känner en fortsatt oro för att de dåliga offentliga finanserna kommer att påverka den framtida utvecklingen av de disponibla inkomsterna negativt. Denna oro, liksom möjligheten för bakslag avseende ränteutvecklingen, utgör en risk för att konsumtionsutvecklingen blir svagare än beräknat.

Efter en stark expansionsfas under andra hälften av 1980-talet minskade investeringarna markant under de senaste två åren. Under 1991 föll investeringarna med 9 % på grund av en sjunkande investeringsaktivitet inom näringslivet. År 1992 accelererade nedgången ytterligare genom att bostadsinvesteringarna föll tillbaka från en tidigare hög nivå.

För 1993 bedöms bruttoinvesteringarna minska med knappt 12 %. Minskningen i år beror huvudsakligen på en kraftig nedgång för investeringarna inom övrigt näringsliv, men också på att det byggs allt färre bostäder. Nästa år är det framförallt det fortsatta fallet i bostadsinvesteringarna som drar ned bruttoinvesteringarna. Det hittillsvarande priset på bostäder tillsammans med minskade subventioner och en kärv arbetsmarknad, väntas leda till en fortsatt mycket låg bostadsproduktion. Samtidigt ökar investeringarna inom industrin till följd av ett ökat kapacitetsutnyttjande, lägre räntor och höga lönsamhetsnivåer. Förslaget om reformering av företagsbeskattningen förväntas också stimulera investeringarna inom såväl industri som övrigt näringsliv. Mot slutet av prognosperioden återhämtar sig den inhemska efterfrågan. Fallet i bostadsinvesteringarna ebbar ut och investeringarna inom näringslivet väntas ta fart även i de mera hemmamarknadsorienterade delarna. Sammantaget beräknas investeringarna minska med knappt 9 % 1994 för att sedan stiga med drygt 4 % 1995.

Industrins investeringar beräknas öka med 2 % under 1993. Inom industrin syns nu allt fler tecken på att konjunkturen har vänt. Ordergången stiger och produktionen ökar. Efter ränte- och valutaoron förra året har räntorna successivt fallit. Under prognosperioden antas en ytterligare nedgång. Lönsamheten inom industrin beräknas stiga avsevärt 1993 och ligga kvar på en mycket hög nivå under resten av prognosperioden. Därmed finns förutsättningarna för en betydande investeringsuppgång under 1994 och 1995. Investeringsuppgången förväntas bli störst inom de utlandskonkurrerande branscherna.

Till följd av betydande infrastruktursatsningar ökar de *statliga affärsverkens* investeringar under både 1993 och 1994. Bilden är dock inte entydig. Under det att SJ och Banverket genomför betydande ökningsinsatser minskar Telia sina investeringar. Trots de stora investeringar som de statliga myndigheterna, bl. a. Vägverket, genomför, sjunker de offentliga myndigheternas investeringar eftersom de kommunala myndigheterna samtidigt drar ned på investeringsaktiviteten.

Investeringsvolymen inom *övrigt näringsliv* faller starkt i år. Det kraftiga priset på fastigheter och den höga vakansgraden på kontor medför mycket låga investeringar inom fastighetsektorn. Strukturförändringar har också lett till omfattande rationaliseringar inom banksektorn vilket väntas dämpa investeringarna inom denna under prognosperioden. Den svaga utvecklingen av den privata konsumtionen påverkar handelns investeringar negativt i år. Under slutet av prognosperioden förväntas däremot en viss uppgång i övrigt näringslivs investeringar i samband med

att den inhemska efterfrågan ökar. Merparten av uppgången beror dock på infrastrukturinvesteringar inom samfärdselområdet.

Bostadsinvesteringarna faller kraftigt under prognosperioden. Förändringarna av reglerna för bostadsfinansieringen har lett till att en mängd bostadsprojekt tidigare lagts. Detta beror på att räntebidrag utgår enligt 1992 års regler om projekten påbörjades före den 1 januari 1993. Under vissa villkor kunde sedan byggstarten ske under våren 1993. De nya reglerna som infördes den 1 januari 1993 innebär successivt minskande subventioner.

Trots tidigare läggningen av byggprojekt beräknas bostadsinvesteringarna falla med knappt 20 % i år. De senaste årens prisfall på bostäder, som bl.a. beror på höjda realräntor, ett mycket osäkert arbetsmarknadsläge samt ett relativt högt antal outhyrda lägenheter (ca. 40 000 i mars), har medfört att prisnivån på befintliga bostäder i allmänhet understiger nyproduktionspriset. Detta resulterar i ett fortsatt lågt bostadsbyggande. Under 1994 faller bostadsinvesteringarna kraftigt. Prognosen för 1995 är osäker men innebär en ytterligare försvagning. Avgörande faktorer är hur ränte- och arbetsmarknadsläget utvecklas. Fortsatta räntesänkningar och en förväntad stabilisering av arbetsmarknadsläget kan skingra osäkerheten inför framtiden och bidra till att öka efterfrågan på bostäder varvid priserna kan komma att stiga. Detta kan komma att förhindra en ytterligare minskning av bostadsbyggandet.

Tabell 14 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kr.	Årlig procentuell volymförändring			
	1992	1992	1993	1994	1995
Näringsliv	124,2	-16,4	-12,0	6,1	8,6
Industri	34,0	-15,3	2,0	11,0	17,0
Statliga affärsverk	16,3	-16,2	2,2	9,2	0,7
Övrigt näringsliv	73,9	-17,0	-22,2	1,9	5,8
Bostäder	86,1	-6,5	-19,6	-48,7	-6,3
Nybyggnad	54,8	-17,8	-29,2	-62,2	-8,3
Ombyggnad	31,3	17,7	-5,2	-33,7	-5,1
Offentliga myndigheter	33,5	4,2	2,1	-2,8	-2,2
Totalt	243,8	-11,0	-11,6	-8,6	4,4
Maskiner	88,8	-14,7	-11,8	7,4	9,3
Bygg och anläggning	154,0	-7,8	-11,4	-21,8	-0,9

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Vidgas perspektivet till att omfatta all byggnadsverksamhet inklusive reparationer, visar det sig att aktiviten inom *byggnadsverksamheten* föll under både 1991 och 1992. Under dessa år förorsakades nedgången främst av mindre byggnadsinvesteringar inom näringslivet. Under prognosperioden är det främst fallet i bostadsinvesteringarna som märkbart drar ned byggnadsverksamheten. Samtidigt ökar byggnadsreparationerna delvis som en följd av minskande ombyggnadsinvesteringar men också på grund av det ROT-program som gäller för 1993 och 1994. De statliga infrastruktursatsningarna tillsammans med en svag uppgång i industrins

omfattning motverka den fallande aktiviteten. Under prognosperioden 1993-1995 beräknas den totala byggnadsverksamheten minska med ca. 20 %.

Prop. 1993/94:25
Bilaga 1

Under 1992 minskade *lagren* med ca. 4,5 miljarder kr. i fasta priser. Nedgången var jämnt fördelad mellan industrin och handeln. Under första halvåret i år har industrin i än högre grad avvecklat färdigvarulagren. Lageravvecklingen accelererade även inom parti- och bilhandeln. Detaljhandelns lager steg emellertid under första halvåret, vilket sammanhänger med den mycket svaga konsumtionsutvecklingen.

Prognosen fram till och med 1995 innebär fortsatt lageravveckling men i en långsammare takt. Det finns flera skäl till denna utveckling. Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer visar att såväl industriföretagen som företagen inom handeln bedömer lagerstockarna som för stora och att avsikten är att krympa dessa. Vidare förutses företagen fortsätta med att effektivisera sina varuleveranser. Slutligen underlättas lageravvecklingen av ett starkare efterfrågeläge i ekonomin.

Sammantaget innebär prognosen för 1993 en snabbare lageravveckling än 1992. Detta medför ett negativt bidrag till BNP-tillväxten på ca. 0,5 procentenheter. För 1994 och 1995 förutses emellertid att lagren avvecklas allt långsammare. Detta genererar ett positivt lagerbidrag på knappt 0,5 procentenheter per år.

Den offentliga sektorns finansiella sparande minskade från ett överskott på 57 miljarder kr. 1990 till ett underskott på ca. 112 miljarder kr. 1992, motsvarande nära 8 % av BNP. Försämringen har fortsatt i år och underskottet beräknas uppgå till knappt 210 miljarder kr. eller 14,5 % av BNP. Den kraftiga försvagningen av den offentliga sektorns finanser beror huvudsakligen på den ekonomiska recessionen. Skatteinkomsterna minskar samtidigt som kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken och ersättningen till de arbetslösa stiger. Därtill kommer de statliga utgifterna för bankstödet under 1992 och 1993. De budgetförstärkande åtgärderna påverkar hushållens ekonomi i år. Däremot får företagen en lättnad genom sänkta arbetsgivaravgifter och energiskatter.

Besparingar och rationaliseringar av den offentliga verksamheten har medfört att kostnaderna för den offentliga konsumtionen minskat i volym med drygt 3,5 % första halvåret i år jämfört med motsvarande period förra året. Särskilt kraftig har nedgången varit i den kommunala sektorn (4 %). Fortsatta besparingskrav både inom stat och kommun förutses leda till att den offentliga konsumtionen kommer att minska under hela prognosperioden, dock inte lika kraftigt som under de senaste 12 månaderna. För helåret 1993 beräknas den kommunala konsumtionen gå ned med ca. 3,5 % och den statliga konsumtionen med 1,5 %. Den kommunala konsumtionen väntas fortsättningsvis sjunka med 1,5 % 1994 och 1 % 1995. Den statliga konsumtionsvolymen beräknas minska med 1 % per år de närmaste två åren.

Tabell 15 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter
Löpande priser

	Miljarder kr.				Procentuell förändring			
	1992	1993	1994	1995	1992	1993	1994	1995
Inkomster	881,4	853,2	860,2	884,7	-1,3	-3,2	0,8	2,9
Skatter	528,9	523,0	537,6	556,8	-2,5	-1,1	2,8	3,6
Socialförsäkringsavgifter	205,8	190,5	195,0	204,4	-5,6	-7,4	2,3	4,8
Övriga inkomster	146,7	139,7	127,6	123,5	11,0	-4,8	-8,7	-3,2
Utgifter	993,2	1 061,2	1 045,7	1 067,8	9,1	6,8	-1,5	2,1
Transfereringar till hushåll	346,9	373,6	390,9	399,8	9,5	7,7	4,6	2,3
Subventioner m.m.	122,7	160,2	116,2	111,1	28,1	30,6	-27,5	-4,3
Ränteutgifter	83,9	86,8	95,0	105,4	12,7	3,5	9,5	11,0
Konsumtion	401,0	399,2	403,9	411,8	2,8	-0,5	1,2	2,0
Investeringar	38,7	41,4	39,9	39,7	18,1	6,9	-3,7	-0,5
Finansiellt sparande	-111,9	-208,0	-185,6	-183,1				
därav stat	-160,8	-246,5	-200,3	-186,7				
AP-fonder	39,5	28,7	20,2	14,4				
kommuner	9,4	9,8	-5,5	-10,8				
<i>Procent av BNP</i>								
Skatter och avgifter	51,1	49,9	49,9	49,0				
Utgifter	69,1	74,2	71,3	68,8				
Finansiellt sparande	-7,8	-14,5	-12,7	-11,8				

Anm.: I investeringar ingår investeringar i personalbostäder, lagerinvesteringar samt nettot av köp och försäljning av fastigheter och mark.

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet, Riksrevisionsverket och Finansdepartementet.

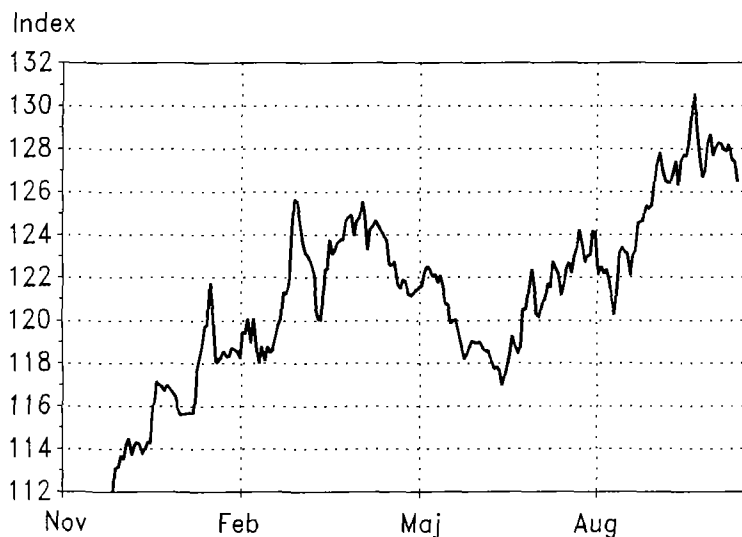
För 1994 beräknas att det offentliga sparandet förbättras med drygt 20 miljarder kr. trots stigande ränteutgifter. Utgifterna för bankstödet minskar markant. Andra budgetförstärkningar under nästa år är delvis effekter av tidigare beslut t.ex. beträffande minskade ränte- och investeringsbidrag till bostäder och sänkta ersättningsnivåer i arbetslöshets- och arbets-skadeförsäkringarna. Vidare ökar skatteinkomsterna genom att grundavdraget i inkomstbeskattningen reduceras och genom införandet av en egenavgift till den aviserade obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen. Inkomsterna från punktskatter ökar också, genom att dessa skall indexeras fr.o.m. 1994. I motsatt riktning verkar föreslagna sänkningar av företags- och kapitalbeskattningen. Utgifterna för arbetslösheten ökar även nästa år.

År 1995 ökar tillväxten i ekonomin och därigenom stiger också skatteinkomsterna. Dessutom förstärks de offentliga finanserna av en fortsatt nedgång av den offentliga konsumtionen och andra budgetförstärkningar. Att tillväxten är exportledd bidrar emellertid till att skatteinkomsterna inte stiger i takt med BNP, och därigenom sjunker skattekvoten. Ökande ränteutgifter, som följd av den allt större statsskulden, och fortsatt höga kostnader för arbetslösheten bidrar också till att förbättringen av den offentliga sektorns finansiella sparande blir relativt liten mellan 1994 och 1995.

Uppdelningen av den offentliga sektorns finansiella sparande på delsektorerna staten, AP-fonderna och den kommunala sektorn framgår av tabell 15. Statens finansiella sparande förbättras successivt under prognosperioden och underskottet beräknas till ca. 187 miljarder kr. för 1995. AP-fondernas sparande sjunker under hela prognosperioden. Nedgången är en trendmässig konsekvens av ett ökat antal pensionärer med full ATP, men förstärks av att lönesumman och därmed avgiftsinkomsterna utvecklas svagt. Därtill kommer att det sänkta ränteläget drar ned AP-fondens ränteinkomster. Den kommunala sektorns relativt kraftiga överskott i det finansiella sparandet 1992 och 1993 är tillfälliga efter flera år av underskott. De närmaste åren uppkommer åter underskott.

En omfattande nedgång av de svenska räntorna har ägt rum sedan den svenska kronan tilläts flyta den 19 november 1992. Från och med årsskiftet har räntan på sexmånaders statsskuldväxlar fallit med 2,1 procentenheter och den tioåriga statsobligationsräntan med 2,4 procentenheter. Deprecieringen av den svenska kronan uppgår sedan kronan började flyta till ca. 21 % mot ecu-korgen och till ca. 25 % mot den amerikanska dollarn.

Diagram 4 Ecu-index fr.o.m. november 1992

Källa: Finansdepartementet.

Efter övergången till en rörlig växelkurs har den svenska kronan uppvisat mycket stora kursrörelser. Detta kan delvis tolkas som att aktörerna på valutamarknaden ännu är osäkra på vid vilken nivå den svenska kronan bör ligga på längre sikt. Oron inom det europeiska valutasamarbetet har sannolikt också spelat en viss roll.

Beslutet av medlemsstaterna i EG den 2 augusti om att utvidga bandgränserna från $\pm 2,25\%$ till $\pm 15\%$ innebär i praktiken att valutorna inom ERM numera flyter fritt mot varandra. De bredare bandgränserna ger möjlighet till större växelkursfluktuationer och skapar därigenom ett större formellt utrymme för penningpolitiken i de olika medlemsländerna. Möjligheten till en större omläggning av räntepolitiken, i likhet med vad som skett i USA och Storbritannien, har emellertid ännu inte i något av ERM-länderna använts till att mer aggressivt sänka de korta räntorna. Omsorg om den egna valutans värde och bibehållen låg inflation kan ha bidragit till att dessa länder valt att gå försiktigt fram med räntesänkningar. Det fanns förväntningar om att ett utnyttjande av det ökade manövrutrymme för penningpolitiken skulle leda till en depreciering av

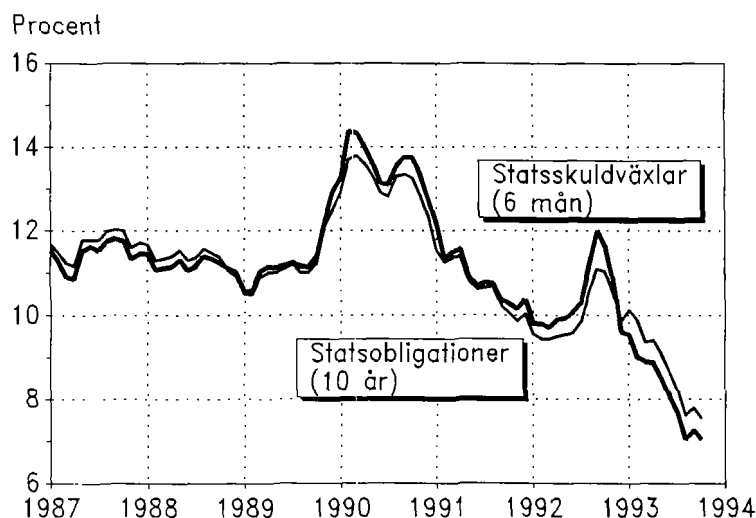
de enskilda valutorna, företrädesvis mot den tyska marken. Än så länge har emellertid vare sig exempelvis den franska francen eller den danska kronan försvagats i någon större utsträckning mot den tyska marken. Den franska francen har sedan bandgränserna vidgades försvagats med ca. 4 % och den danska kronan med ca. 5 %. Att dessa länder inte önskat se någon försvagning av sina valutor kan tolkas som att den tyska penningpolitiken, och utvecklingen i den tyska ekonomin i allmänhet, ännu i hög grad styr det europeiska ränteläget.

Tyskland har från och med hösten 1992 successivt sänkt sina administrativa räntor. Takten i sänkningarna har emellertid varit långsammare än vad som varit fallet vid tidigare lågkonjunkturer, vilket är en konsekvens av den speciella situation som uppstod efter den tyska återföreningen. Det råder idag stor samstämmighet i bedömningarna om att de tyska räntorna kommer att sänkas framöver, däremot råder osäkerhet om hur snabbt sänkningarna kan komma att ske. Takten i eventuella tyska räntesänkningar kommer även försettningsvis att vara en viktig faktor för utvecklingen av räntorna i de övriga europeiska länderna.

Räntedifferensen mellan sexmånaders svenska räntor och motsvarande tyska räntor är idag något mindre än vid årsskiftet. Räntedifferensen för sexmånaders statspapper uppgår idag till ca. 1 %. Räntedifferensen för tioåriga statsobligationer har under samma period minskat med ungefär en procentenhet och uppgår för närvarande till 1,6 %. De tyska räntenivåerna torde ännu framöver utgöra en viktig referens för marknadens aktörer när det gäller avkastningskravet på svenska räntebärande placeringar.

Riksbanken har sedan kronan tilläts flyta sänkt marginalräntan från 12,5 % till 8 %. Takten i sänkningarna har varit försiktig. I och med att

Diagram 5 Ränteutvecklingen 1987-1993

Källa: Finansdepartementet.

Sverige numera har en rörlig växelkurs har dessutom en förskjutning av penningpolitiken skett från en mer kortsiktig styrning av räntan för att försvara den fasta växelkursen till en mer långsiktig och komplex styrning för att uppnå prisstabilitet. Riksbanken använder sig numera av olika indikatorer på inflationsutvecklingen. Två av de viktigaste av dessa är kronkursens och obligationsräntornas utveckling.

Intresset för svenska räntebärande papper har varit stort under året. Omsättningen har ökat med ca. 30 % under de tre första kvartalen i år jämfört med motsvarande period förra året. Utländska placerare har genom köp av svenska räntebärande papper i hög grad bidragit till att räntorna fallit. Framför allt har utlandet placerat betydande belopp i statsobligationer. Till och med augusti i år hade utländska placerare ökat sitt innehav av svenska statsobligationer med 46 miljarder kronor. Samtidigt har utlandet minskat sitt innehav av statsskuldväxlar med 32 miljarder kronor. Det minskade innehavet av statsskuldväxlar speglar emellertid till stor del en förändring i utbudet. Riksgäldskontoret har i samband med en förlängning av löptiden på den svenska statsskulden och övertagande av lån i utländsk valuta, ursprungligen upptagna för Riksbankens räkning, minskat volymen emitterade statsskuldväxlar och samtidigt ökat volymen statsobligationer. Detta torde ha underlättat nedgången i de korta räntorna.

Att utlandet visat stort intresse för statsobligationer samtidigt som man varit mer tveksamt inställda till bostadsobligationer har varit en bidragande orsak till att skillnaden i ränta mellan statsobligationer och bostadsobligationer förblivit relativt stor. Ränteskillnaden uppgår idag till ca. 1 %. Detta är emellertid en minskning jämfört med i början av året då skillnaden var 1,9 %. En ökad medvetenhet om att även bostadsinstituten omfattas av den statliga bankgarantin i samband med eventuella framtida problem med kapitaltäckningen har bidragit till detta. I takt med att utvecklingen på de finansiella marknaderna stabiliseras torde ränteskillnaden mellan statsobligationer och bostadsobligationer kunna minska ytterligare.

Räntenedgången i Sverige har även haft en positiv effekt på övriga tillgångsmarknader. Generalindex på den svenska börsen har stigit med hela 50 % och med denna utveckling har de tidigare årens kursfall helt återtagits. Deprecieringen av den svenska kronan har kraftigt bidragit till den markanta uppgången eftersom de svenska exportföretagens vinster förväntas öka mycket kraftigt i och med den förbättrade konkurrenssituationen. De fallande räntorna har bidragit till uppgången genom att dels ha påverkat räntekänsliga branscher som banker och fastighetsbolag positivt och dels ha gjort alternativa placeringar till räntebärande tillgångar mer attraktiva. Samma effekt kan ses även på andra internationella börser där räntesänkningar drivit upp kurserna. Särskilt tydligt har detta varit i Förenta staterna. Amerikanska placerare har även bidragit till stigande kurser på europeiska aktiebörser, inte minst den svenska. Utlandets bidrag till den svenska aktiebörsen har hittills i år varit större än någonsin. En orsak är att prisökningen på svenska aktier har varit mindre markant mätt i utländsk valuta. Utländska placerare hade

från årets början t.o.m. augusti månad nettoplacerat för 20 miljarder kronor i svenska aktier. Behovet hos börsbolagen att stärka soliditeten har i det gynnsamma börsklimatet medfört att de svenska börsbolagen i år offentliggjort nyemissioner till rekordbelopp. Möjligheten att kunna möta denna rekordstora efterfrågan på riskkapital torde förbättras av ett fortsatt utländskt intresse för svenska aktier samt av det föreslagna slopandet av dubbelbeskattningen av aktier.

Den fallande räntenivån har även bidragit till att marknaden för fastigheter till en del har stabiliserats. Priset på fastigheter tycks ha planat ut. De fallande räntorna har dessutom bidragit till att stabilisera situationen för kreditinstituten, särskilt för bankerna.

Prop. 1993/94:25

Bilaga 1

Innehåll

Prop. 1993/94:25
Bilaga 1

1	Sammanfattning	2
2	<i>Internationell utveckling</i>	8
3	Utrikeshandel	13
4	Industri	16
5	Arbetsmarknad	19
6	Löner och konsumentpriser	22
7	Hushållens ekonomi och privat konsumtion	25
8	Investeringar	28
9	Offentlig sektor	31
10	Kapitalmarknad	33

Tabeller

Tabell 1	Prognosförutsättningar	3
Tabell 2	Försörjningsbalans	4
Tabell 3	Nyckeltal	5
Tabell 4	Sparande	6
Tabell 5	Internationell utveckling	9
Tabell 6	Världsmarknadstillväxt, relativpris, marknadsandel och export av bearbetade varor	13
Tabell 7	Export och import av varor	14
Tabell 8	Bytesbalans	15
Tabell 9	Nyckeltal för industrin	16
Tabell 10	Arbetsmarknad	19
Tabell 11	Löner	22
Tabell 12	Konsumentpriser	23
Tabell 13	Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande	25
Tabell 14	Bruttoinvesteringar efter näringsgren	29
Tabell 15	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter	31

Diagram

Diagram 1	Finansiellt sparande i privat och offentlig sektor samt bytesbalans som andel av BNP 1980-1995	6
Diagram 2	Industrins arbetskraftskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder 1980-1995	17
Diagram 3	Privat konsumtion och disponibel inkomst 1980-1995	26
Diagram 4	Ecu-index fr.o.m. november 1992	33
Diagram 5	Ränteutvecklingen 1987-1993	34

Regeringen har följande förslag till lagtext.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1957:262) om allmän energiskatt¹

dels att 10 och 14 §§ samt bilaga 1 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 16 §, samt närmast före 16 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skatten tas ut, om inte annat sägs i andra stycket, med i bilaga 1 angivet belopp för vikt- eller volymenhet. I fall som avses i 8 § första stycket 3 tas dock skatten ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan skatt på gasol som används för drift av motorfordon och annan gasol.

För bränsleblandningar för vilka skatt skall tas ut enligt denna lag skall skatt dock inte tas ut för den del av blandningen som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som *anges i bilaga 1* för oljeprodukter.

För oljor får volymen räknas om till 50° C om temperaturen överstiger 70° C när skattskyldigheten inträder.

Till miljöklass 1 hör oljor som har ett kokintervall (destillationsintervall) av olika bredd mellan 180 och 285° C vid 95 procent destillat, en densitet mellan 800 och 820 kilogram per kubikmeter vid 15° C och som innehåller högst 0,001 viktprocent svavel och högst 5 volymprocent

Föreslagen lydelse

10 §²

Skatten tas *under år 1994* ut, om inte annat sägs i andra stycket, med i bilaga 1 angivet belopp för vikt- eller volymenhet. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 16 §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.* I fall som avses i 8 § första stycket 3 tas dock skatten ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan skatt på gasol som används för drift av motorfordon och annan gasol.

För bränsleblandningar för vilka skatt skall tas ut enligt denna lag skall skatt dock inte tas ut för den del av blandningen som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som *gäller* för oljeprodukter.

¹ Lagen omtryckt 1984:994.

² Senaste lydelse 1993:843.

aromatiska kolväten. Sådana oljor får inte innehålla klart mätbara polycykliska aromatiska kolväten och måttet på den naturliga tändvilligheten (cetanindex) får inte understiga 50.

Till miljöklass 2 hör till miljöklass 1 inte hänförliga oljor som har ett kokintervall (destillationsintervall) av olika bredd mellan 180 och 295° C vid 95 procent destillat, en densitet mellan 800 och 820 kilogram per kubikmeter vid 15° C och som innehåller högst 0,005 viktprocent svavel och högst 20 volymprocent aromatiska kolväten. Halten polycykliska aromatiska kolväten får inte överstiga 0,1 volymprocent och måttet på den naturliga tändvilligheten (cetanindex) får inte understiga 47.

Till miljöklass 3 hör övriga oljor.

Miljöklass för bränsle som avses i andra stycket bestäms med ledning av hela bränsleblandningens egenskaper.

14 §³

Skatten tas ut per kilowattimme med

a) 0 öre för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling,

b) 3,5 öre för annan elektrisk kraft än som avses under a) och som förbrukas i kommuner som anges i bilaga 2 till denna lag,

c) 6,3 öre för elektrisk kraft som förbrukas för el-, gas-, värme- eller vattenförsörjning i andra kommuner än de som anges i bilaga 2 till denna lag,

d) 8,5 öre för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

Skatten tas *under år 1994* ut per kilowattimme med

a) 0 öre för elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller vid yrkesmässig växthusodling,

b) 3,6 öre för annan elektrisk kraft än som avses under a) och som förbrukas i kommuner som anges i bilaga 2 till denna lag,

c) 6,6 öre för elektrisk kraft som förbrukas för el-, gas-, värme- eller vattenförsörjning i andra kommuner än de som anges i bilaga 2 till denna lag,

d) 8,8 öre för elektrisk kraft som förbrukas i övriga fall.

För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 16 §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.

Skatteomräkning

16 §

Skatten från och med den 1 januari till kalenderårets utgång skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i

³ Senaste lydelse 1992:879.

14 § och i bilaga 1 angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut under påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela kronor, hela ören respektive tiondels ören i överensstämmelse med de i 14 § och i bilaga 1 angivna skattebeloppen.

*Nuvarande lydelse***Förteckning över vissa bränslen för vilka allmän energiskatt skall
erläggas**

Tulltaxenr	Bränsle	Skattesats
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	230 kr. per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbränn- oljor och eldningsoljor samt andra oljeprodukter, med undantag för smörj- oljor och smörjfetter som inte används för energiälstring, till- höriga miljöklass 1 miljöklass 2 miljöklass 3	5 kr. per m ³ 290 kr. per m ³ 540 kr. per m ³
ur 27.11	Naturgas	175 kr. per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motor- fordon b) annat ändamål än drift av motorfordon	85 öre per liter 105 kr. per ton

⁴ Senaste lydelse 1992:1445.

Förteckning över vissa bränslen för vilka allmän energiskatt skall erläggas.

Tulltaxenr	Bränsle	Skattebelopp
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	239 kr per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbränn- oljor och eldningsoljor samt andra oljeprodukter, med undantag för smörj- oljor och smörjfetter som inte används för energiälstring, till- höriga	
	miljöklass 1	5 kr per m ³
	miljöklass 2	302 kr per m ³
	miljöklass 3	562 kr per m ³
ur 27.11	Naturgas	182 kr per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för	
	a) drift av motor- fordon	88 öre per liter
	b) annat ändamål än drift av motorfordon	109 kr per ton

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1961:372) om bensinskatt¹
dels att 2 § skall ha följande lydelse

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skatt tas ut, om inte annat sägs i andra stycket, med 3 kronor 14 öre per liter för blyfri bensin, varmed avses bensin med en blyhalt om högst 0,013 gram per liter vid 15° C och med 3 kronor 65 öre per liter för annan bensin.

För metanol tas skatten ut med 80 öre per liter. Ingår metanol eller etanol i en blandning som avses i 1 § första stycket a) eller c) tas skatten ut för den inblandade alkoholen med 80 öre per liter och för blandningen i övrigt *med 3 kronor 14 öre per liter om den utgörs av blyfri bensin och med 3 kronor 65 öre per liter om den utgörs av annan bensin.*

Skatt tas inte ut för smörjolja som är inblandad i bensin.

Föreslagen lydelse

2 §²

Skatt tas *under år 1994* ut, om inte annat sägs i andra stycket, med 3 kronor 27 öre per liter för blyfri bensin, varmed avses bensin med en blyhalt om högst 0,013 gram per liter vid 15° C och med 3 kronor 80 öre per liter för annan bensin.

För metanol tas skatten *under år 1994* ut med 83 öre per liter. Ingår metanol eller etanol i en blandning som avses i 1 § första stycket a) eller c) tas skatten *under år 1994* ut för den inblandade alkoholen med 83 öre per liter och för blandningen i övrigt *på det sätt som framgår av första stycket.*

För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 2 a §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.

2 a §

Skatten från och med den 1 januari till kalenderårets utgång skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 2 § angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

¹ Lagen omtryckt 1984:993.

² Senaste lydelse 1992:1478.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebeloppen som enligt denna lag skall tas ut under påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela ören.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter

Prop. 1993/94:25
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter

dels att 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Dieseloljeskatt tas ut med 1 300 kronor per kubikmeter.

Föreslagen lydelse

5 §¹

Dieseloljeskatt tas *under år 1994* ut med 1 300 kronor per kubikmeter. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 5 a §. Därefter skall skatten tas ut med det belopp som gäller vid utgången av år 1998.*

Skatt skall dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor.

5 a §

Skatten från och med den 1 januari till kalenderårets utgång skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i 5 § angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut under påföljande kalenderår. Beloppet avrundas till hela kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

¹ Senaste lydelse 1993:839.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:582) om koldioxidskatt
dels att 2 § och bilagan skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Koldioxidskatt tas ut, om inte annat följer av andra stycket, för bränslen som avses i 1 § första stycket med i bilagan angivet belopp för vikt- eller volymenhet. För varuslag som är skattepliktiga enligt 1 § andra stycket tas skatt ut med 74 öre per liter.

För skattepliktiga bränsleblandningar skall skatt dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som *anges i bilagan* för oljeprodukter.

Föreslagen lydelse

2 §¹

Koldioxidskatt tas *under år 1994* ut, om inte annat följer av andra stycket, för bränslen som avses i 1 § första stycket med i bilagan angivet belopp för vikt- eller volymenhet. För varuslag som är skattepliktiga enligt 1 § andra stycket tas skatt ut med 77 öre per liter. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 2 a §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.*

För skattepliktiga bränsleblandningar skall skatt dock inte tas ut för den del av bränslet som består av vegetabiliska eller animaliska fetter eller oljor eller metyl- eller etylestrar av fettsyror från sådana fetter eller oljor. För blandningen i övrigt tas skatten ut med belopp som *gäller* för oljeprodukter.

2 a §

Skatten från och med den 1 januari till kalenderårets utgång skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 2 § och i bilagan angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt

¹ Senaste lydelse 1993:844.

denna lag skall tas ut under påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela kronor respektive hela ören i överensstämmelse med de i 2 § och i bilagan angivna skattebeloppen.

Bilaga till lagen (1990:582) om koldioxidskatt²

Nuvarande lydelse

Tulltaxenr enligt tull- taxelagen (1987:1068)	Bränsle	Skattesats
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	800 kr. per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbrännolja och eldningsolja samt andra oljeprodukter, med undantag för smörjolja och smörjfetter som inte används för energi- alstring	920 kr. per m ³
ur 27.11	Naturgas	680 kr. per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motorfor- don b) annat ändamål än drift av motorfordon	48 öre per liter 960 kr. per ton

² Senaste lydelse 1992:880.

Tulltaxen enligt tull- taxelagen (1987:1068)	Bränsle	Skattebelopp
ur 27.01, ur 27.02 eller ur 27.04	Kolbränslen	832 kr per ton
ur 27.10 eller ur 38.14	Fotogen, motorbrännolja och eldningsolja samt andra oljeprodukter, med undantag för smörjolja och smörjfetter som inte används för energi- alstring	957 kr per m ³
ur 27.11	Naturgas	707 kr per 1000 m ³
ur 27.11 eller ur 38.23	Gasol som används för a) drift av motorför- don b) annat ändamål än drift av motorfordon	50 öre per liter 998 kr per ton

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt

Prop. 1993/94:25
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1961:394) om tobaksskatt¹
dels att 2 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 §²

För tobaksvara *utgår* skatten med nedan angivna, i förhållande till varans myckenhet bestämda belopp, *nämligen*:

Varuslag	Vikt för 1 st.gram	Belopp för	
		1 st. öre	1 kg kr.
Cigarrer och cigariller			
grupp I	t.o.m. 1,7		33
" II	över 1,7 t.o.m. 3,0		37
" III	" 3,0 "	5,0	40
" IV	" 5,0		49
Cigarretter			
grupp I	t.o.m. 0,85		68
" II	över 0,85 t.o.m. 1,20		75
" III	" 1,20 "	1,55	80
" IV	" 1,55 "	1,90	85
" V	" 1,90		89
Röktobak			360:-
Tuggtobak			115:-
Snus			70:-

Föreslagen lydelse

2 §

För tobaksvara *tas* skatten *under år 1994 ut* med nedan angivna, i förhållande till varans myckenhet bestämda belopp. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 2 a §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.*

¹ Lagen omtryckt 1984:155.

² Senaste lydelse 1992:1086.

Varuslag	Vikt för 1 st.gram	Belopp för	
		1 st. öre	1 kg kr.
Cigarrer och cigariller			
grupp I	t.o.m. 1,7		34
" II	över 1,7 t.o.m.3,0		38
" III	" 3,0 " 5,0		42
" IV	" 5,0		51
Cigarretter			
grupp I	t.o.m. 0,85		71
" II	över 0,85 t.o.m.1,20		78
" III	" 1,20 " 1,55		83
" IV	" 1,55 " 1,90		88
" V	" 1,90		93
Röktobak			374:-
Tuggtobak			120:-
Snus			73:-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §

Skatten från och med den 1 januari till kalenderårets utgång skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 2 § angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut under påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela kronor respektive hela ören i överensstämmelse med de i 2 § angivna skattebeloppen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1977:306) om dryckesskatt¹
dels att 10 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

10 §²

Skatten på spritdrycker, vin, starköl och öl tas ut med de belopp som framgår av följande uppställning.

Alkoholhalt, volymprocent				Skatt, kronor per liter	
				grundbelopp	tilläggsbelopp
över	2,25	högst	3,5	3:-	-
"	3,5	"	4,5	8:50	-
"	4,5	"	7	12:50	-
"	7	"	10	17:10	-
"	10	"	13	26:70	-
"	13		16	36:60	-
"	16		19	47:50	-
"	19		24	47:50	5:10 för varje hel volymprocent som överstiger 19
"	24	"	29	73:-	6:20 för varje hel volymprocent som överstiger 24
"	29	"	34	104:-	6:40 för varje hel volymprocent som överstiger 29
"	34	"	39	136:-	7:70 för varje hel volymprocent som överstiger 34
"	39			174:50	7:80 för varje hel volymprocent som överstiger 39

I fråga om drycker vars alkoholhalt överstiger 19 volymprocent skall avrundning ske uppåt till närmast hela volymprocental, om alkoholhalten uppgår till del av hel volymprocent.

¹ Lagen omtryckt 1984:158.

² Senaste lydelse 1993:226.

10 §

Skatten på spritdrycker, vin, starköl och öl tas *under år 1994* ut med de belopp som framgår av följande uppställning. *För tiden efter utgången av år 1994 och fram till och med år 1998 skall skatten tas ut med belopp som omräknas enligt 11 §. Därefter skall skatten tas ut med de belopp som gäller vid utgången av år 1998.*

Alkoholhalt, volymprocent			Skattebelopp, kronor per liter	
			grundbelopp	tilläggsbelopp
över	2,25	högst 3,5	3:10	-
"	3,5	" 4,5	8:80	-
"	4,5	" 7	13:00	-
"	7	" 10	17:80	-
"	10	" 13	27:80	-
"	13	" 16	38:10	-
"	16	" 19	49:40	-
"	19	" 24	49:40	5:30 för varje hel volymprocent som överstiger 19
"	24	" 29	75:90	6:40 för varje hel volymprocent som överstiger 24
"	24	" 34	107:90	6:70 för varje hel volymprocent som överstiger 29
"	34	" 39	141:40	8:00 för varje hel volymprocent som överstiger 34
"	39		181:40	8:10 för varje hel volymprocent som överstiger 39

I fråga om drycker vars alkoholhalt överstiger 19 volymprocent skall avrundning ske uppåt till närmast hela volymprocenttal, om alkoholhalten uppgår till del av hel volymprocent.

11 §³

Skatten från och med den 1 januari till kalenderårets utgång skall tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 10 § angivna skattebeloppen multiplicerade med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i oktober månad året före det år beräkningen avser och i oktober 1993.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna lag skall tas ut under påföljande kalenderår. Beloppen avrundas till hela tioöringar i överensstämmelse med de i 10 § angivna skattebeloppen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

³ Förutvarande 11 § upphävd genom 1992:572.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-10-13

Närvarande: justitierådet Per Jermsten, justitierådet Lars Å. Beckman, regeringsrådet Sigvard Holstad.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 12 oktober 1993, varvid statsrådet Lundgren varit föredragande, har regeringen för Lagrådets yttrande överlämnat förslag till

- 1.lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,
- 2.lag om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt,
- 3.lag om ändring i lagen (1992:1438) om dieseloljeskatt och användning av vissa oljeprodukter,
- 4.lag om ändring i lagen (1990:582) om koldioxidskatt,
- 5.lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt,
- 6.lag om ändring i lagen (1977:306) om dryckesskatt.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Monica Falck.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 oktober 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Hellsvik, Wibble, Björck, Könberg, Lundgren, Unckel, Ask

Föredragande: statsråden Wibble och Lundgren

Regeringen beslutar proposition 1993/94:25 Inriktningen av den ekonomiska politiken.